

**МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
НАУКОВИЙ СТУДЕНТСЬКИЙ ГУРТOK
«ПЕРСПЕКТИВИ ОСВІТНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ»**

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

**Збірник тез доповідей
IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції**

МУКАЧЕВО
27 ВЕРЕСНЯ 2023 РОКУ

УДК 373.3/.5.015.31:159.923(477)(043.2)

*Розглянуто і схвалено кафедрою теорії та методики початкової освіти
Мукачівського державного університету
(протокол № 3 від 29 вересня 2023 року)*

Рецензенти:

Кіліченко Оксана Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ).

Кравченко Тетяна Миколаївна, PhD, доктор філософії в галузі Освіта/Педагогіка, викладач кафедри англійської мови, літератури та методики іноземних мов, Мукачівський державний університет (м. Мукачево).

Наукове консультування і редагування:

доктор педагогічних наук, професор Товканець Ганна Василівна.

H74

Нова українська школа: стратегія розвитку особистості: збірник тез доповідей IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (27 вересня 2023 р., Мукачево) / За заг. ред. Г. В. Товканець. Мукачево: Вид-во МДУ, 2023. 130 с.

У збірнику представлено тези доповідей учасників студентської науково-практичної конференції «Нова українська школа: стратегія розвитку особистості», в яких розкрито актуальні питання реалізації сучасних підходів до освітнього процесу в умовах Нової української школи.

Видання розраховане на науковців, викладачів, студентів, які займаються проблемами розвитку особистості і стратегії розвитку Нової української школи.

Редакційна група:

Товканець Г. В. – д. пед. н., завідувачка кафедри теорії та методики початкової освіти Мукачівського державного університету, Сідор Ю. І. (ПО-3), Недосека І. Р. (ПО-2), Нестерук А. А. (ПО-2), Чорноморець А. О. (ПО-2), Сарканич К. В. (ПО-4), Мороз М. В. (ПО-21сп).

Відповідальність за достовірність фактів, цитат,
цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

©Мукачівський державний університет, 2023

Бойко Ю. Р., здобувач вищої освіти
спеціальності «Психологія», група П-6

Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка;

Науковий керівник:

к. філос. н., доц. Пасько К. М.

СИНДРОМ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Питання емоційного вигорання особистості є наразі досить актуальною проблемою сучасності. Часто емоційне вигорання визначається фахівцями як стан психічного та фізичного виснаження, спричинений хронічним стресом, особливо через роботу або догляд за хворими. Це може вплинути на здоров'я людини, відчуття її щастя та працездатність, а також на стосунки з оточуючими та самооцінку. Якщо людина відчуває себе пригніченою, виснаженою або відстороненою – це може виступати ознаками емоційного вигорання. Володіння особою інформацією щодо розпізнавання та запобігання появи синдрому емоційного вигорання дає можливість вчасно вирішити проблему.

Так, емоційне вигорання часто супроводжується низкою симптомів, таких як постійна втома, дратівливість та апатія. Людині також може бути важко зосередитися, запам'ятати щось або приймати рішення. Крім того, особа може відчувати себе безпорадною, безнадійною або в пастці у такій ситуації. Можуть з'явитися й інші фізичні скарги, наприклад, головний біль або біль у шлунку. Також може з'явитися бажання відгородитися від інших або звернутися до таких речовин, як алкоголь, щоб впоратися зі своїми почуттями. Конфлікти з колегами, родиною та друзями також є поширеним явищем.

Емоційне вигорання може бути спричинене багатьма факторами, зокрема, занадто великим обсягом роботи чи відповідальності без достатньої підтримки, роботою у вимогливому чи конкурентному середовищі, постійними змінами, невизначеністю чи конфліктами. Нечіткі очікування або цілі, брак автономії або контролю в роботі, а також особисті або сімейні проблеми, які заважають балансу між роботою та особистим життям, також можуть сприяти вигоранню. Якщо цінності чи переконання людини суперечать її роботі чи організації, це також може призвести до емоційного вигорання.

Психологи-практики висунули ряд рекомендацій щодо запобігання виникненню синдрому емоційного вигорання. Так, серед основних можна виділити наступні.

Щоб запобігти або зменшити емоційне вигорання, важливо вжити заходів для усунення джерел і симптомів стресу. Людині необхідно здійснити певні зміни щодо встановлення меж і лімітів робочого часу, завдань і зобов'язань, а також щодо делегування, визначення пріоритетів або усунення непотрібних чи малоцінних видів

діяльності. Крім того, бажано віднайти зворотній зв'язок, вдячність чи наставництво від керівника особи, колег чи наставників. Також корисно знайти сенс, мету чи пристрасть у своїй роботі чи поза її межами, а також навчитися нових навичок, прийняти нові виклики чи дослідити нові можливості. Крім того, варто практикувати звички самообслуговування та оздоровлення, такі як достатня кількість сну, фізичні вправи та правильне харчування. Крім того, необхідно займатися розслаблюючими, приємними або творчими видами діяльності, які заряджають енергією та покращують настрій. Нарешті, слід спілкуватися з позитивними, надихаючими людьми, які можуть вислухати, поспівчувати або допомогти людині. Однак, якщо особа відчуває депресію, тривогу або наявні суїцидальні настрої, необхідно звернутися за професійною психологічною допомогою.

Список використаних джерел:

1. Нагоски Э., Нагоски А. Вигоряння. Стратегія боротьби з виснаженням удома та на роботі. Київ: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2021. 320 с.
2. Карамушка Л.М., Гнускіна Г.В. Психологія професійного вигорання підприємців : монографія. Київ: Логос, 2018. 198 с.

Боршош Євгенія Іванівна, здобувач вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» ДВНЗ Ужгородський національний університет»
Науковий керівник:
д. пед. наук, доцент Товканець О.С.

ЗДОБУВАЧ ОСВІТИ І ВЧИТЕЛЬ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Інклюзія – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальне життя, і насамперед, тих що мають труднощі у фізичному та психічному розвитку. Інклюзивна освіта означає повне залучення дітей з обмеженими можливостями здоров'я в освітній процес закладу загальної середньої освіти, життя класу; процес пошуку ефективних методів та форм освітньої діяльності

Мета інклюзії - створення такого соціокультурного середовища закладу загальної середньої освіти, яке б задовольняло індивідуальні освітні потреби усіх учнів, незалежно від особливостей їх психофізичного розвитку [1].

Інклюзивна освіта означає повну адаптацію навчально-виховного процесу до кожної дитини з урахуванням специфічних відмінностей кожної окремо взятої дитини. Базовою основою при цьому виступає адаптація освітнього середовища до кожної дитини, а не дитини до освітнього середовища. Результатом адаптації молодшого школяра до соціуму має передбачати її соціалізацію не лише у навчально-виховному процесі, а наскільки комфортно відчують себе у даному колективі усі учасники освітнього процесу: нормативні діти, діти з особливими освітніми потребами, учителі, батьки; як атмосфера даного цілісного педагогічного процесу сприяє творчості і саморозвитку кожної особистості [2].

Інклюзія пов'язана з визначенням нових знань про спільне навчання дітей в освітньому просторі загального типу незалежно від їх віку, рівня психофізичного розвитку, соціально-економічного статусу.

Запровадження інклюзивної освіти в початковій школі має ґрунтуватися на таких принципах:

- цінність людини не залежить від її здібностей і досягнень;
- кожна людина є здатною відчувати і думати;
- кожна дитина має право на спілкування й на те, щоб її почули;
- усі люди потребують одне одного;
- справжню освіту можна здійснювати лише в контексті реальних стосунків;
- усі люди потребують підтримки і дружби ровесників;
- для усіх учнів досягнення прогресу можуть бути радше в тому, що вони можуть робити, ніж у тому, що не можуть

Ключові аспекти інклюзивної освіти в початковій школі:

1. Рівність і доступність: Інклюзивна освіта спрямована на забезпечення рівних можливостей для навчання всіх дітей. Це означає, що незалежно від фізичних, розумових, соціальних чи емоційних особливостей, кожна дитина має право на якісну освіту.

2. Індивідуалізований підхід: В інклюзивній початковій школі вчителі ставлять перед собою завдання створити індивідуалізовані навчальні плани для учнів з особливими потребами. Це дозволяє враховувати різницю в рівні здібностей та потреб учнів.

3. Спільна навчальна діяльність: Учні з особливими потребами навчаються разом з іншими дітьми. Це сприяє їхньому соціальному розвитку та взаєморозумінню. Важливо враховувати, що інклюзивна освіта користується як генеральною, так і спеціалізованою підтримкою, якщо це потрібно [4].

4. Підтримка фахівців: Інклюзивна освіта включає в себе співпрацю з різними фахівцями, такими як ресурсні вчителі, психологи, логопеди та інші спеціалісти, які надають дітям з особливими потребами необхідну підтримку.

5. Співпраця з батьками: Батьки грають важливу роль у розвитку інклюзивної освіти. Вони мають право бути включеними в прийняття рішень та розробку індивідуальних навчальних планів для своїх дітей.

6. Фізична та архітектурна доступність: Заклади освіти повинні бути фізично доступними для всіх дітей, включаючи тих, хто має обмеження в рухах. Це означає наявність підйомників, поручнів, доступних санвузлів і так далі.

7. Розвиток емпатії і розуміння: Інклюзивна освіта в початковій школі сприяє розвитку емпатії та розуміння серед учнів. Вони вчаться приймати різницю та відчувати себе частиною різноманітного світу [3].

8. Роль вчителя початкових класів в інклюзивному навчанні є критично важливою, оскільки вони мають значний вплив на успішність учнів з різними особливими потребами.

Ключові аспекти ролі вчителя в інклюзивному навчанні:

1. Створення інклюзивної атмосфери: Вчителі повинні створити дружнє та сприятливе навчальне середовище, де всі учні відчуються прийнятими та

важливими. Це включає в себе створення позитивного класного клімату, де дискримінація та виключення неприпустимі.

2. Індивідуалізація навчання: Вчителі повинні адаптувати свої підходи до навчання залежно від потреб кожного учня. Це може включати в себе розробку індивідуальних навчальних планів, використання різних методів навчання та врахування індивідуальних стилів навчання.

3. Співпраця з психологами та іншими фахівцями: У вчителів повинна бути здатність співпрацювати з психологами, ресурсними вчителями та іншими спеціалістами, які надають підтримку учням з особливими потребами. Вони можуть спільно розробляти і впроваджувати індивідуальні плани та стратегії навчання.

4. Формування позитивних стосунків: Вчителі повинні вміти встановлювати позитивні стосунки з учнями, незалежно від їхніх особливостей. Це допомагає створити сприятливу атмосферу для взаємодії та навчання.

5. Підтримка соціального розвитку: Вчителі повинні сприяти соціальному розвитку учнів, навчаючи спільному спілкуванню, співпраці та розв'язанню конфліктів [3].

Вчителі початкових класів в інклюзивному навчанні є керівниками навчального процесу, які повинні мати розуміння, терпимість, та гнучкість, щоб забезпечити найкращі умови для всіх своїх учнів, незалежно від їхніх особливих потреб.

Велике соціальне значення із формування ставлення до впровадження інклюзивної освіти та подолання людьми негативних стереотипів щодо людей з особливими потребами полягає в тому, що одним воно дає можливість жити повноцінним життям у суспільстві, а іншим – не сприймати ці особливості упереджено.

Інклюзивна освіта в початковій школі є ключовим елементом сучасної освітньої системи, спрямованою на забезпечення рівних можливостей для всіх учнів. Інклюзивна освіта ставить перед собою завдання забезпечити рівний доступ до якісної освіти для всіх дітей, незалежно від їхніх особливих потреб. Це важливо для забезпечення справедливого та рівноправного суспільства. Інклюзивна освіта в початковій школі сприяє розвитку у дітей емпатії та розуміння різноманітності людських відносин. Вони вчаться приймати та поважати відмінність у поглядах серед своїх однокласників. Загалом, інклюзивна освіта в початковій школі не лише сприяє розвитку навчальних навичок, але й формує цінні соціальні навички та сприяє формуванню більш толерантного і рівноправного суспільства. Вона відкриває двері до світу знань для всіх дітей, даруючи їм можливість рости та розвиватися разом.

Список використаних джерел:

1. Акімова О.М. Основні аспекти інклюзивної освіти у підготовці майбутніх учителів початкових класів. Наукові записки кафедри педагогіки 35 (2014): 12-18.

2. Колупаєва, А. А., Таранченко, О. М. Інклюзивна освіта: від основ до практики. 2016.

3. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

4. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки підручник. К. : «Центр учбової літератури», 2016. 248 с.

Виндюк М.С., здобувачка вищої освіти
Спеціальності «Дошкільна освіта», група 41 ДО
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
Науковий керівник: Фаловська І.Д.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Міністерство освіти і науки визначає інклюзивне навчання, як гарантовану державою систему освітніх послуг, які мають виключати дискримінацію та забезпечувати право на навчання кожному. При цьому мають враховуватись індивідуальні потреби кожної особи, щоб освіта була дійсно ефективною незважаючи на фізіологічні чи психологічні особливості освітян. Головним завданням інклюзії є повне залучення кожної дитини в соціальний, культурний та освітній процес.

Розвиток сучасної інклюзивної освіти в Україні можна почати з ратифікації Україною в грудні 2015 року міжнародних документів щодо забезпечення прав дітей, згідно зі світовими стандартами освіти, соціального захисту та охорони здоров'я. Перш за все мова йде про 24 статтю Конвенції ООН про права людей з інвалідністю, в якій визначається, що держава має певний обов'язок в напрямку забезпечення інклюзивної освіти, тобто забезпечення рівних можливостей отримання освіти для дітей з різними особливостями, можливостями та потребами [2, с. 133].

Вагомим вкладом в зміни в сфері інклюзії освіти також стало прийняття нового Закону України «Про освіту» від 2019 року. Ним, власне, визначаються поняття, основні засади, принципи та визначення процесу реалізації інклюзивної освіти в Україні. Та Закон України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти», що визначає діяльність інклюзивної освіти безпосередньо в закладах дошкільної освіти.

Виходячи з цього, можна зазначити те, що незважаючи на чітку регламентацію в нормативно-правових актах організації інклюзивної освіти, зокрема у закладах дошкільної освіти в Україні ця сфера вже ще не є досконалою та потребує змін та вдосконалення.

Тому важливо визначити проблеми, які впливають на розвиток інклюзії у закладах дошкільної освіти, оскільки першочергово для вирішення будь-якої проблеми необхідно її визнати і почати працювати в напрямку реформування цієї сфери, зосереджуючись на виділених проблемах.

Відсутність ефективного фінансування освіти загалом і інклюзивної освіти зокрема є суттєвою перешкодою їхнього розвитку. Необхідно надавати пріоритетне фінансування для розвитку матеріально-технічної бази освітніх закладів, щоб зробити їх доступними для всіх громадян [1, с. 155].

Відсутність спеціалізованої підготовки, оскільки багато вчителів у дошкільних закладах України не мають відповідної спеціалізованої підготовки для роботи з дітьми з особливими потребами. Традиційні педагогічні програми не завжди включають в себе курси з інклюзивної освіти.

Багато дошкільних закладів не адаптовані для зручного доступу та пересування дітей з фізичними обмеженнями - не мають зручних під'їздів, входів або сходових прогінів, відсутність адаптованих санвузлів, відсутність спеціального обладнання, не обладнані спортивні майданчики тощо.

Також педагоги, які працюють з дітьми з особливими потребами, повинні постійно навчатися і вдосконалювати свої навички та бути ознайомлені з інклюзивними методиками навчання, оскільки кожна дитина має унікальні потреби та вимагає індивідуального підходу, а також зробити навчальне середовище комфортним для всіх освітян. На жаль сьогоднішньої компетенції вчителів у дошкільних навчальних закладах є недостатньою.

Отже, враховуючи вищезазначені проблеми впровадження інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти, можна зазначити, що однозначно цей список не є вичерпним, оскільки існує багато аспектів на які варто зважати в цьому складному процесі. Україна, як і більшість пострадянських країн мала не досить розвинену сферу інклюзії, зокрема в освіті, проте це не означає, що ці проблеми не можуть бути змінені, оскільки наша країна вже почала успішний рух в напрямку розвитку і вдосконалення інклюзивності освіти.

Україна на шляху до Європейського Союзу однозначно має вдосконалювати свою освітню систему, включаючи інклюзивну освіту приводячи її відповідно до європейських стандартів та цінностей. Тому, вирішення даних проблем є важливою передумовою для досягнення цієї мети і побудови сучасного, толерантного і інклюзивного суспільства, де кожна дитина незважаючи на свої особливості та потреби може реалізовувати своє право на якісну освіту.

Список використаних джерел:

1. Кужелєв М. О., Нечипоренко А. В. Фінансування інклюзивної освіти в Україні: проблеми та перспективи. Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. 2019. № 1. С. 145–158. URL: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.1.2019.145-158> (дата звернення: 11.09.2023).
2. Лимаренко В. Недоліки впровадження інклюзивної освіти в Україні. Формування сучасної наукової думки. 2020. URL: <https://doi.org/10.36074/31.01.2020.13> (дата звернення: 11.09.2023).
3. Мацук Л., Кузенко О. Психолого-педагогічні дослідження актуальних проблем впровадження дошкільної інклюзивної освіти в Україні. Молодь і ринок. 2020. № 2/181. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2020.211900> (дата звернення: 11.09.2023).

Габовда М.І., здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
освітня програма «Початкова освіта» (скорочена програма),
Мукачівський державний університет
Науковий керівник:
доктор педагогічних наук, професор Товканець Г.В.

КОЛЕКТИВНА ТВОРЧА СПРАВА У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сьогоднішня зміна освітньої парадигми в Україні передбачає розвиток та формування компетентної особистості у різних напрямках, зокрема й у галузі соціальної взаємодії. У психолого-педагогічній літературі соціальна компетентність трактується як готовність та здатність індивіда до соціальної взаємодії у різних сферах життя [3; 6]. Тому питання формування соціальної компетентності особистості є одним із пріоритетних векторів системи освіти у нашій країні. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти до закінчення початкової школи дитина повинна вміти «сприймати та формулювати судження, виражати емоції відповідно до цілей та умов спілкування у знайомому середовищі, виявляти поважне ставлення до співрозмовника, дотримуватися правил ведення діалогу та дискусії, визнавати можливість існування різних точок зору, коректно та аргументовано висловлювати свою думку, будувати мовленнєвий вислів відповідно до поставленого завдання, створювати усні та письмові тексти...» тощо [1].

Зазначимо, що в сучасних життєвих реаліях діти молодшого шкільного віку здатні до орієнтації в соціальних відносинах, до усвідомлення різних соціальних категорій та побудови продуктивних взаємин з однолітками та дорослими як у процесі навчання, так і позаурочної діяльності, оскільки саме на етапі початкової освіти вони активно починають виявляти ініціативу у процесі спілкування та усвідомлювати свої вчинки, прагнуть до нових знань та вражень [2, с. 92]. Узагальнюючи вищесказане, можна сказати, що молодший шкільний вік є сензитивним періодом процесу формування соціальної компетентності. При цьому формуванню соціальної компетентності молодших школярів та розвитку їх соціальних навичок загалом багато в чому сприяє правильно організована педагогом початкової школи колективна творча діяльність дітей, головною структурною одиницею якої є колективна творча справа (КТС) [4]. КТС у найзагальнішому вигляді є запланованою і цілеспрямованою соціальною діяльністю групи дітей, спрямованою на створення нового творчого продукту. В освітній практиці КТС використовується для вирішення різних завдань: розвиток творчого та інтелектуального потенціалу дітей, вивчення ними правил та форм спільної роботи в команді, розширення мотиваційно-потребнісної сфери діяльності, а також задоволення дитячих комунікативних потреб [3].

КТС – це спосіб організації яскравої, наповненої працею та грою, творчістю та товариством, мрією та радістю життя діяльністю, і в той же час основний виховний засіб. Сила кожної колективної творчої справи в тому, що вона потребує загального пошуку, дає йому поштовх і відкриває широкий простір для розвитку молодшого школяра. Тож у кожній з таких справ – гнучка форма та багатий, різноманітний зміст, нестандартні варіанти [3].

Загальна технологія КТС включає такі послідовні етапи взаємодії:

1. Перша стадія – попередня робота. На цій стадії педагог формує модель, образ майбутньої КТС, осмислює виховні цілі, завдання, аналізує ситуацію, що склалася в дитячому колективі, визначає місце КТС у системі виховної роботи [5]. Наприкінці цієї стадії вчитель проводить стартову бесіду. Її суть полягає в тому, що керівник дитячого колективу «запалює» дітей цікавою та корисною справою. Тут попередньо обговорюються проблеми «Де?!, «Що?», «Коли?».

2. Друга стадія – колективне планування КТД. Планування відбувається у мікрогрупах, і навіть на загальних зборах дитячого колективу. Складається загальний план діяльності колективу та планується конкретна КТС.

3. Третя стадія – колективна підготовка КМС. Найскладніша та найвідповідальніша стадія. Для підготовки та проведення обраного КТС створюється спеціальний орган – Рада справи, до якої входять представники кожного мікроколективу.

4. Четверта стадія проведення КТС. Тут виконується все, що було задумано. Тривалість від 15 хвилин до цілого дня. Головне для педагога на цьому етапі – створення психологічного комфорту.

5. П'ята стадія – підбиття підсумків КТС. Неодмінним етапом методики організації КТС є колективний аналіз будь-якої справи, яку задумали і спланували, підготували, здійснили. Аналіз здійснюється відразу після КТС. Педагог повинен мати на увазі, що колективний аналіз включає ключовий момент: відзначити все позитивне, чого має бути більше, ніж негативного. Важливо також обговорити негативні моменти, що мали місце у підготовці та проведенні справи. Намітити перспективи позитивного розвитку дитячого колективу та окремих осіб.

6. Шоста стадія – післядія. На цій стадії у вихідних напрямних діях вихователів безпосередньо реалізуються висновки та пропозиції, висунуті при підбитті підсумків виконаної роботи. Керівник колективу організовує використання вихованцями і у навчальній роботі, і під час позанавчальної діяльності досвіду, накопиченого при плануванні, підготовці, проведенні та обговоренні результатів КТС.

Педагогічно грамотно організована та практично реалізована система колективних творчих справ у роботі з учнями початкової школи може бути ефективним засобом формування соціальної компетентності дітей [3]. Методики колективно-творчого виховання дозволяють створити в освітньому закладі широке ігрове творче поле, яке полягає в тому, що кожен учасник справи перебуває в ситуації вигадкування, творчості, фантазії, тобто створення чогось нового. Колективна творча справа – це унікальне та природне, соціальне та педагогічне явище, яке може бути покладено в основу всієї діяльності будь-якого колективу. Вона має великі

можливості впливати на особистісні, творчі, художньо-практичні, комунікативні, соціально спрямовані та інші якості особистості.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://edera.gitbook.io/glossary/zagalnii-oglyad/standart>
2. Маланчук Катерина, Гудима Наталія Розвиток пошуково-дослідної діяльності молодших школярів в умовах Нової української школи: теоретичний аспект / *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи: збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський націон. університет ім. Івана Огієнка, Київ: Міленіум, 2020. Випуск 3. С 90 – 93.
3. Розвиток соціальної компетентності молодших школярів на уроках в сучасній школі. URL: <https://naurok.com.ua/rozvitok-socialno-kompetentnosti-molodshih-shkolyariv-na-urokah-v-suchasniy-shkoli-163609.html>
4. Сценарії колективних творчих справ для учнів 4 класу. URL: <https://super.urok-ua.com/stsenariyi-kolektivnih-tvorchih-sprav-dlya-uchniv-4-klasu/>
5. Сідор Ю., Товканець Г.В. Врахування принципів виховання в організації освітньої діяльності початкової школи. *Наука майбутнього*. Грудень, 2 (10) 2022. № С. 166 – 171.
6. Товканець Г. В. Початкова освіта як забезпечення гармонійного розвитку особистості молодшого школяра. *Materiály XVIII Mezinárodní vědecko - praktická konference «Věda a technologie: krok do budoucnosti - 2022»*, Volume 3 : Praha. Publishing House «Education and Science». S. 63 – 67.

Гичка І. А., здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
освітня програма «Початкова освіта»
Мукачівський державний університет
Науковий керівник:
доктор педагогічних наук, професор Товканець Г. В.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ІНТЕГРАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Проблема поєднання навчання і виховання в початковій школі є суттєвою та актуальною для як теорії, так і практики. Її важливість впливає з нових соціальних вимог, які ставляться перед школою, і обумовлена змінами в сфері науки і промисловості[1, с. 4].

Інтеграція є процесом об'єднання та зв'язку різних наукових напрямків, який відбувається паралельно із процесами диференціації.

Інтегрована освіта – це навчання, що базується на комплексному підході, де неможливо розділити освіту на окремі дисципліни. У такому навчанні втрачають своє

значення межі між предметами, і учням відкривається можливість сприймати світ як єдине ціле, а також дивитися на нього з критичним оцінюванням [2, с. 5].

Метою інтегрованого навчання є:

- розвиток в учнів системного сприйняття навколишнього світу та збагачення системи їхніх знань і навичок.
- забезпечення якісної та конкурентоздатної освіти.
- створення оптимальних умов для розвитку критичного мислення учнів, яке відбувається в процесі вивчення загальноосвітніх предметів і предметів професійно-теоретичного циклу.
- стимулювання активності та пізнавальної діяльності учнів на уроках та ефективна реалізація розвивально-виховних функцій навчання [3, с. 59-61].

Міжнародні моніторингові дослідження TIMS і PISA вимагають інтегрованого підходу та практично орієнтованих завдань, що базуються на життєвому досвіді дитини. Використання монопредметного підходу може призвести до низької готовності українських дітей до інтеграції в освітній простір європейських країн і, в кінцевому підсумку, до низької конкурентоспроможності на світовому ринку праці [4, с. 4].

Вибір інтегрованого підходу до навчання в початковій школі визначається потребами і завданнями сучасного освітнього процесу. Психолого-педагогічні дослідження свідчать про те, що інтегрований підхід сприяє формуванню цілісного уявлення про світ та розвитку творчості як учнів, так і вчителів. Цей метод дозволяє вчителям вільно вибирати теми, зміст та методи навчання для молодших школярів.

Зважаючи на обмежену розробку теми інтеграції навчальних предметів та той факт, що інтеграція є найвищим ступенем втілення міжпредметних зв'язків, які широко вивчені педагогами, психологами і методистами, варто вказати, що ця тема є мало розробленою. У процесі навчання міжпредметні зв'язки виконують важливу роль у стимулюванні активності та пізнавальної діяльності учнів. Дослідження в сфері психології педагогіки показують, що на початкових етапах їх впровадження в навчальний процес вони діють як ситуаційний або початковий стимул, який мотивує та спонукає до дії. Під час вирішення міжпредметних завдань учень спрямовує свою активність на пошук нових зв'язків між відомими предметними знаннями або на створення нових концепцій, базуючись на встановлених міжпредметних зв'язках [2, с. 6].

Однією з основних методик організації інтеграції навчальних предметів у початковій школі є проведення інтегрованих уроків, які відрізняються тим, що їх ведуть два або більше педагогів. З психолого-педагогічної точки зору інтегрований урок сприяє активізації пізнавальної діяльності школярів, підштовхує їх до пізнавальної активності та стає важливою складовою успішного засвоєння навчального матеріалу. Проте слід пам'ятати, що надмірне використання інтеграції може призвести до небажаних результатів. Тому важливо враховувати, що інтеграція можлива лише при виконанні кількох умов, таких як взаємозв'язок між науками, схожість чи відповідність об'єктів вивчення та наявність загальних методів і теоретичних концепцій побудови навчання. Проблема інтеграції навчання і виховання в початковій школі є актуальною як для теоретичного, так і для

практичного планування. Її важливість обумовлена новими соціальними вимогами, які ставляться перед освітою, і змінами в галузі науки та промисловості [3, с. 64].

У початковій школі інтеграція між навчальними предметами може бути реалізована через адаптацію та поєднання навчальних курсів, створення навчальних проєктів, проведення презентацій, організацію тематичних днів, тижнів або навіть місяців. Таким чином, учень формує цілісне сприйняття предмета і його завдань, розвиває навички пошуку підходів до їх розв'язання, причому робить це не в ізоляції, а у контексті реального життя.

Список використаних джерел:

1. Національна доктрина розвитку освіти України в XXI ст. Освіта України. 2012 . №33. С. 4.
2. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива. Початкова школа. 2011. № 5. С. 5–6.
3. Ілляш С. Інтегрований підхід до навчання у початковій школі, його педагогічна цінність. Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський зб. наук. праць мол. вчених Дрогобицького держ. пед. універ. ім. І. Франка. ред.-упор. В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич :Посвіт, 2016. Вип. 6. Ч. II. С. 57–65.
4. Большакова І. Міжпредметна інтеграція змісту навчання. Початкова освіта. 2015. № 40 (712). С. 4.

Глиба Е.М., здобувач освіти IV-Н курсу;
ВСП «ГПФК МДУ»;
Науковий керівник:
Король Н.В.,
викладач трудового навчання,
спеціаліст вищої категорії

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сьогодні в Україні дуже важливою є проблема освіти дітей з особливими освітніми потребами. Право таких дітей на інтеграцію у суспільство – основний принцип міжнародних стандартів, а забезпечення їм доступу до якісної освіти є основою такої реальної інтеграції.

Комплексний підхід означає створення умов для того, щоб усі учні мали рівний доступ до освіти, мали рівні можливості для отримання досвіду, знань та подолання упередженого ставлення до них з людьми з «особливими потребами».

Розвиток і функціонування системи спеціальної освіти в державі завжди вважалося проявом турботи про дітей з особливими освітніми потребами. Однак у більшості розвинутих країн світу погляд на те, що системи освіти дітей повинні регулювати фізичний та/або розумовий розвиток, поступово починає змінюватися.

«Знання про потреби таких дітей, педагогічний досвід роботи з ними, відповідно обладнані приміщення й досі 8 мають велике значення, проте, сегрегація

(політика примусового відокремлення будь-якої групи населення) учнів наразі розглядається як неприйнятна та така, що порушує право дитини на освіту». [3, с. 46].

Діти – це сонце, що дарує багато тепла та світла. Кожну дорослу людину своєю любов'ю вони осявають і зігрівають по – своєму: в тій мірі, в якій одержують від неї самі. Будучи краплинками чистої, живої, джерельної води, вони стають такими ж дивовижними і неповторними, коли їх берегти, цінувати й любити, - тоді вони перетворюються в повноводну річку, глибоке море, бездонний океан почуттів, емоцій та вражень.

Тривалий час вважалося, що діти – інваліди неспроможні, та й не повинні навчатися й виховуватися в колективі серед здорових однолітків. Тому вони знаходилися або вдома, під наглядом лікарів та батьків, або в спеціалізованих закладах і були повністю ізольовані від соціуму.

Та нарешті як в педагогіці, так і в суспільному житті, за вимогою часу, відбулася переоцінка всіх людських цінностей. Це дало змогу наблизитися до проблем дітей з ООП, повністю переглянути методи і підходи до таких особистостей, до умов їх життя та набуття ними повноцінної освіти.

У сучасних дослідженнях наголошується на значенні соціально-педагогічної діяльності, як такої, що здійснюється з метою оптимізації виховних можливостей соціальних інститутів, активного залучення дітей та молоді до соціально-виховного середовища (Ж. В. Петрочко) [2, с. 8].

З'явилося таке поняття, як “інклюзивне навчання.” Воно дає право особливим дітям на освіту, причому можливість одержувати її за місцем проживання в загальноосвітньому закладі. Безумовно, для школи цей процес навчання є новим і складним, адже він повинен відповідати потребам всіх учнів. Для цього вчителі змінюють навчальну програму. Щоб забезпечити рівні можливості вихованців, просто необхідно змінити й відповідні ресурси.

Сучасний стан освіти дітей з особливими потребами в Україні, теоретичні і технологічні основи реалізації інклюзивної моделі освіти представлено в українських та зарубіжних наукових працях із спеціальної педагогіки (В. В. Засенко, А. А. Колупаєва, а також Л. І. Аксенова, Т. Г. Богданова, О. Л. Гончарова, М. М. Малофєєв, Н. М. Назарова та ін.), у яких наголошується на тому, що одним із пріоритетних напрямів державної політики у галузі освіти є сприяння у реалізації прав на рівний доступ до якісної освіти, розвиток особистих інтелектуальних і професійних можливостей особам з особливостями психофізичного розвитку [1, с. 6].

Щоб досягти мети про щасливу і реалізовану дитину, батьки і працівники шкіл мають об'єднуватися. Від такої тісної співпраці залежить психічний, емоційний і фізичний розвиток особливої дитини. Нелегко приходить й самій дитині з ООП. Адже її майже не сприймають в дитячому колективі, намагаючись по – всякому притіснити.

Навчити батьків сприймати свою дитину з ООП як особистість – це головне завдання вчителя. Якщо сім'я відчує увагу педагогів до їхньої дитини, зацікавленість ними в її розвитку, то й батьки будуть готові допомагати в навчанні та вихованні своєї особливої дитини. Але для цього з батьками теж потрібно працювати. Робота вчителя з ними полягає в:

- встановленні контакту і довірливих стосунків;
- включенні батьків дітей з ООП в колектив інших батьків класу;
- безперервній взаємодії;
- залученні батьків в розробці ППР, у процес навчання й виховання;
- налагодженні співпраці з іншими членами команди психолого-педагогічного супроводу;
- участі батьків у розробці портфоліо дитини;

Фахівці вважають, що саме сім'я є основним фактором соціалізації дитини. Саме з сім'ї вона виносить у доросле життя розуміння про моральні цінності, поведінку, взаємовідносини між людьми. Тому вирішальне значення в розвитку дитини відіграє психологічна зрілість її батьків. Побудувати повноцінну національну школу без активної участі й підтримки сім'ї неможливо. Хвору дитину не можна розглядати поза сім'єю і суспільним середовищем.

Проблема соціалізації дітей з особливими потребами не дарма постає надзвичайно гостро. Річ не лише в тому, що дітям необхідний комфорт у соціальному середовищі, вони також повинні віднайти своє місце в ньому, щоб мати можливість не тільки повністю розкрити власні можливості, а й бути корисними.

Соціалізація – це необхідна умова для того, щоб людина розвивалася, застосовуючи великий суспільний досвід. Дитина проходить певні етапи:

- адаптація (приспособування до соціуму);
- індивідуалізація (усвідомлення своїх можливостей);
- інтеграція (намагання знайти своє місце в суспільстві).

Успішне проходження цих етапів можливе лише в інклюзивному середовищі.

Педагог дарує дітям з ООП особливий час і місце в школі, допомагає усвідомити цінності й пріоритети, наставляє їх на правильний шлях, вчить уникати різних проблем, спілкуватися й розуміти один одного та сподіватися, що їх доля в їхніх руках. Спираючись на все це, діти вчаться жити в соціумі – соціалізуються.

Жити в соціумі, між людьми, потрібно вчитись постійно. Включення дітей з ООП в реальне життя суспільства є постійною нагальною проблемою. Тому і процес навчання, і процес виховання спрямовується досвідченими педагогами на забезпечення соціальної адаптації.

На жаль, так склалося, що в нашій країні дитина з ООП потрапляє в нерівні умови ще з початку свого життя. Ці умови залишають її на нижчому щаблі сходів духовних цінностей. Щоб знайти й зайняти своє місце в суспільстві, в неї зовсім мало шансів. Отже, допомогу такій дитині надають батьки, вчителі, вихователі.

Насторожує та тенденція, що народжуваність в Україні низька, а кількість особливих дітей весь час зростає. Майже п'ята частина дитячого населення держави – це діти з фізичними вадами. Але в цьому питанні ще треба врахувати той факт, що не всі батьки дають згоду на обстеження своїх дітей.

Інклюзія має багато позитивних моментів, адже таким чином діти розуміють, що всі вони різні і це не страшно. Тому важливого значення набуває інклюзивне навчання, яке надає можливість реалізовувати право кожної дитини на освіту в доступній для неї формі.

Найчисельнішою категорією особливих дітей є діти з порушенням розумового розвитку, вони мають обмежені можливості в засвоєнні навчальних програм та соціальною адаптацією.

Встановлення ступеня розумової відсталості надає можливість правильного підбору корекційних та розвивальних вправ, форм та методик, створення відповідних умов навчання. Без таких заходів потенційні можливості цих дітей не реалізуються в повній мірі.

Перш ніж почати роботу з учнем з ООП, вчитель визначає “зону його актуального розвитку” та прогнозує “зону найближчого розвитку”. Такі діти часто не знаходять контакту з однолітками або дорослими, адже вони повільно включаються в навчальну діяльність, у них виникають труднощі в лічбі, на письмі, під час читання, запам’ятовування, такі діти мають порушення в мові, не уважні, мають підвищену збудливість.

На працездатність дітей з особливими освітніми потребами впливають такі фактори як втома, стан здоров’я, погода, настрої тощо. Обираючи рівень складності завдань, досвідчений педагог враховує всі факти і створює ситуацію успіху, що робить процес роботи з дитиною ефективнішим.

Корекційно-розвиткові заняття сприяють підвищенню рівня розвитку здібностей учня, розвиткові комунікативних навичок та вмінь, навичок співпраці, покращення стану дрібної моторики. Під час занять у дитини створюється позитивний емоційний настрій, довіра, доброзичливість, позитивне ставлення до оточуючих.

Метою корекційно-виховної роботи з особливими дітьми є розвиток пізнавальних та емоційно-вольових процесів, адаптація особистості в суспільстві, формування позитивних рис характеру особистості. Корекційна робота передбачає систематичне збагачення знань, уявлень, розвиток уміння прогнозувати події, явища, порівнювати, розпізнавати, узагальнювати, оцінювати. Для цього застосовуються різноманітні засоби підтримки позитивного настрою та мотивації.

Соціалізація особливих дітей в інклюзивному середовищі зумовлена необхідністю розв’язання низки суперечностей, які склались в суспільстві. Саме інклюзивні школи є основною силою для розвитку та подолання нагальної проблеми. Адже вони спрямовані на забезпечення потрібної освіти, змістовне проведення дозвілля, надають можливості для саморозвитку і самореалізації, виховують у кожній особистості відчуття власної необхідності та значимості. Жодна дитина з ООП не повинна бути відокремленою від соціуму.

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А. А. Старегічні напрями сучасної освітньої політики України / А. А. Колупаєва // Дитина із сенсорними порушеннями: розвиток, навчання, виховання: зб. наук. праць / за ред. С. В. Литов-ченко, І. М. Гудим. — К.: О. Т. Ростунов. — 2011. — Вип. 2 — С. 5–12.
2. Петрочко Ж. В. Дитина в складних життєвих обставинах: соціально-педагогічне забезпечення прав: монографія / Ж. В. Петрочко. — Рівне: видавець О. Зень, 2010. — 368 с.

Гончарук Н.В. здобувачка вищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта», група ПО-2
Мукачівського державного університету
Науковий керівник:
к.п.н., доц. Брижак Н.Ю.

ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ НОВОГО ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ В НУШ

Сучасне сьогодення спрямоване на розвиток, формування та успішне становлення особистості здобувача початкової освіти. Основним фактором цього процесу є ефективна взаємодія вчителя та учня, яка висвітлюється у Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», в Національній та Європейських рамках кваліфікації, Концепції Нової української школи тощо. Для педагога важливо знайти індивідуальний підхід до дитини, ввести її в освітній процес, стимулювати засвоєння учнем відповідних знань, розвивати здібності. Налагодити дружні стосунки, успішно взаємодіяти учителеві та учневі допоможе організація театралізованої діяльності, адже це спільна продуктивна робота, яка потребує постійного спілкування, обговорення ідей, творчої кропіткої праці та, як результат, отримання мистецького продукту, насолоди від виконаного завдання.

У сучасних наукових дослідженнях багатьох вчених (Л. Вегнер, Г. Костюшко, Н. Нечай, В. Шахрай) визначено, що театралізована діяльність має величезні можливості для збагачення та розкриття творчого потенціалу дітей. Проблеми застосування театру в освітньому процесі школи порушували Я. А. Коменський, О. Макаренко, В. Сухомлинський, С. Русова та ін.. Використання театрального мистецтва як ефективного засобу взаємодії вчителя та учня висвітлено у працях Л. Артемової, М. Барахтян, О. Головенко, О. Губа, А. Капська, Р. Короткова, Г. Костюшко, А. Троцько, С. Швидка та інші. Вони розглядають театральне мистецтво як засіб удосконалення творчого потенціалу вчителя, його педагогічної майстерності та гармонійного особистісного розвитку. Використання театрально-ігрової діяльності дозволяє розвивати почуття, глибокі переживання дитини, долучають її до духовних цінностей, формує базові цінності особистості.

Мистецтво театру – це органічне поєднання музики, танцю, риторики, акторської майстерності, живопису, яке інтегрує в єдине ціле засоби виразності, які можуть бути в арсеналі окремих мистецтв, тим самим, сприяє створенню умов для

виховання цілісної креативної особистості дитини, здійсненню мети сучасної освіти. Дитинство кожного з нас проходить в світі рольових ігор, які допомагають дитині оволодіти правилами і законами дорослих людей. Кожна дитина грає по-своєму, проте всі намагаються копіювати в своїх іграх дорослих,любимих героїв, бажаючи бути подібними до них.

Я. А. Коменський підкреслював, що здібності повинні розвиватися за допомогою наук і мистецтв; що повинно бути більше дозвілля, радощів і міцного успіху, щоб діти вчилися всьому із задоволенням; щоб учні: «... граючи і жартуючи, могли бути доводимі до вищих меж знання» [2, с.365]. Він розробив цілісну систему підручників, серед яких дидактична п'єса «Школа-гра» - ілюстрація в особах до його знаменитого енциклопедичного твору «відкриті двері мов». Він вводив мистецтво театру в педагогічну практику, залучав до процесу «драматизації» учнів і створював тим самим особливе естетико-педагогічне середовище навчального заняття.

Театральне мистецтво – це специфічний вид мистецької діяльності який поєднує в собі можливості багатьох художньо-зображувальних засобів експресії, створює образи, розвиває мовлення, мислення, регулює поведінку тощо [1, с.42].

Театралізована діяльність дозволяє вирішувати багато педагогічних завдань, вона є динамічним феноменом демонстрації творчості учнів, її розвиток проявляється насамперед у виникненні нових сюжетів, які втілюються у певних подіях образних відтворень задумів. Вона включає в себе ряд компонентів, які не лише урізноманітнюють навчальну діяльність, але й сприяють кращій та легшій формі подання важкого матеріалу. Це в свою чергу в майбутньому підвищує рівень засвоєння молодшими школярами великої кількості інформації (див. рис.1)

Рис. 1. Змістові компоненти театралізованої діяльності

Використання театралізовано-ігрової діяльності в освітньому процесі початкової школи проявляється у постановці гри-драматизації за сюжетами відомих оповідань, казок; ігор-імпрровізацій, в яких молодші школярі мають змогу проявити себе, власний характер, висловлювати та обґрунтовувати свою думку. У класі є можливість робити постановки різних видів театрів (ляльковий театр, тіньовий театр, театр природи, театр на ландграфі, театр одного актора та ін.), тривалість яких може бути від кількох хвилин до всього уроку або демонструватися у позаурочний час.

Придумавши цікавий для учнів сюжет уроку, педагог зможе вдало здійснити поставлену мету й тактику уроку, враховуючи специфіку внутрішнього світу

здобувачів початкової освіти та їх творчий потенціал. Адже тільки розкриття творчих здібностей учнів дає можливість найбільш повно розвинути культуротворчу особистість дитини, визначивши цим його місце в педагогічному процесі школи та суспільстві.

Таким чином, педагог в своїй діяльності зможе створити відповідний емоційний супровід заняття, що в подальшому буде сприяти створенню особливих взаємостосунків з позиції партнерства, співробітництва та співтворчості, для того, щоб учень дійсно міг стати самоцінністю шкільного освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Барановська І. Театр ляльок у початковій школі: навчально-методичний посібник. Вінниця, 2019. 170 с.

2. Коменський Я. А. Велика дидактика. Історія зарубіжної педагогіки та філософія освіти. Хрестоматія. Упоряд. А. В. Духавнева, Л. Д. Спляренко. Ростов-на-Дону: Фенікс, 2000. 480 с.

Горецька І. С., здобувачка вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта ПО-2м(з)
Мукачівського державного університету
Науковий керівник:
доктор філософії Томашевська М. О.

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Нова соціокультурна ситуація і вимоги суспільства до особистості доводять, що сучасне покоління дітей поступово зіткнеться з необхідністю оволодіти наукою виживання на основі розвитку соціально-психологічних засобів пристосування до різноманітних, в тому числі й екстремальних життєвих ситуацій. Адаптація молодших школярів є комплексним явищем їх соціального буття, універсальною властивістю, яка забезпечує засвоєння дітьми соціально корисних стандартів поведінки, ціннісних орієнтацій, гармонізацію взаємозв'язків з новим соціальним середовищем. Здобувачі початкової освіти мають практикуватися у входженні до соціального середовища, розвивати в собі мобільність, гнучкість поведінки, адаптивні механізми.

У психолого-педагогічній літературі проблема адаптації вивчалась на різних рівнях – від розкриття змісту самої дефініції (Ф. Березін, В. Казначеев) до виявлення особливостей її прояву у різноманітних видах діяльності (В. Мерлін, Я. Стреляу) та чинників, які детермінують цей процес у тих чи інших умовах (О. Мороз, М. Раттер). Проблемам соціальної адаптації і дезадаптації особистості присвятили свої наукові доробки К. Абульханова-Славська, Г. Балл, Ф. Березін, М. Боришевський, Л. Дзюбка та ін. Питання профілактики дезадаптації особистості в умовах навчального закладу

досить широко представлена у працях українських науковців (Л. Кальченко, Л. Міщик, В. Оржеховська, О. Савченко тощо).

Низка науковців (Н. Бібік, О. Кононко, В. Слюсаренко, А. Фурман) розглядає соціальну адаптацію як специфічну форму соціальної активності, пов'язаної із входженням та приведенням об'єктивних і суб'єктивних особливостей особистості у відповідність до нових соціальних умов. Складності адаптації молодших школярів зумовлюються наявністю стійких стереотипів поведінки, соціального досвіду, що не завжди узгоджується з вимогами соціуму. Науковці зазначають, що соціальна адаптація має дві форми: активну (дитина прагне вплинути на середовище, змінити його, тобто активно входить у процес соціалізації); пасивну (здобувач освіти не взаємодіє із середовищем, не прагне змінити його, пристосовується до особистих норм, оцінок, засобів діяльності).

Варто зазначити, що прихід у школу потребує від дитини оволодіння системою таких складових соціальної адаптації як: уміння прилаштовуватися до життя у нових соціальних умовах, усвідомлення нової соціальної ролі «Я-здобувач освіти», розуміння нового періоду свого життя, особистісна активність у встановленні гармонійних зв'язків із соціальним оточенням, дотримання певних правил класу, що потребує вміння унормовано поводитися, відстоювати власні думки, позицію. Психолого-педагогічною наукою та практикою встановлено, що перебіг адаптації залежить від індивідуально-типологічних особливостей дитини: легше адаптуються холерики, сангвініки, важче – флегматики та меланхоліки. Важко адаптуються до нових умов фізично та психічно незрілі діти, ускладнюють адаптацію такі прояви як: емоційна неадекватність, соціальна некомпетентність та несоціалізована агресія, що супроводжується слабо розвиненими пристосовницькими можливостями, опором навчальним та виховним впливам. Основні ознаки успішної адаптації дитини наступні: перебування в спокійному, врівноваженому стані; стриманість, уважність на уроках; активність і рухливість на перервах; прояв інтересу до нових людей, дорослих, дітей; зацікавленість в огляді інтер'єру класу, школи, приміщень; спостережливість, інтерес до старшокласників; легка орієнтація у просторі навчального закладу, легке розуміння і готовність виконувати вимоги вчителя, не чекаючи його заохочення; позитивне оцінювання дитиною своїх дій, результатів власних зусиль; адекватне сприйняття негативної оцінки дорослого; ініціативний характер спілкування в період навчальної діяльності; активність на уроках; комунікабельність у спілкуванні з учнями не лише свого класу; успішне опанування навчального матеріалу.

В контексті дослідження актуальним є питання педагогічної підтримки молодших школярів у процесі соціальної адаптації. Тобто це допомога учням у подоланні тієї чи іншої перешкоди, труднощів, орієнтуючись на наявні у них реальні і потенційні можливості та здібності, розвиваючи потребу в успішності самостійних дій. Однією з умов успішної адаптації в школі виступає відношення соціального середовища дитини до його успіхів і невдач, де провідна роль належить як вчителю, так і батькам.

Таким чином, молодший шкільний вік характеризується новою соціальною ситуацією розвитку дитини, зміною соціального середовища, провідного виду діяльності, що супроводжується активною соціалізацією, адаптацією до нових умов,

набуття досвіду взаємодії з іншими людьми і в результаті поступовим розвитком соціальної компетентності.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. М. Компетентнісна освіта – від теорії до практики. К.: Плянди, 2015. 120 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. і голов. ред. В. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
3. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра: посібник. К.: Педагогічна думка, 2014. 176 с.
4. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/uasch-2016/>. – 40 с.

Губаль Г. Ю., здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Мукачівський державний університет
Науковий керівник:

Човрій С. Ю., кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії та
методики початкової освіти

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК НАПРЯМ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМПАРАТИВІСТИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ

Сучасна європеїзація вищої освіти, зокрема й педагогічної, обумовлена реалізацією Лісабонської стратегії [4] щодо розвитку регіону та виконанням пріоритетних завдань Болонського процесу [2]. Обидві програми спрямовані на забезпечення якості вищої освіти в європейському регіоні та її глобальної конкурентоспроможності. Однак, якщо в Болонському процесі освіта виступає як культурна цінність, що об'єднує країни Євразійського простору, то Лісабонська стратегія зорієнтована на підтримку розвитку економічної могутності Європейського Союзу, на відповідність вищої освіти запитам економіки.

Вагому роль у забезпеченні сумісності та порівнюваності національних складових у рамках європейської системи вищої освіти в контексті Болонського процесу відіграють законодавчо-нормативні механізми:

Рамка кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (The Framework for Qualifications of the European Higher Education Area, QF-EHEA), прийнята на Бергенському саміті міністрів освіти країн Болонського клубу в травні 2005 р. і заснована на Дублінських дескрипторах 2004 р.;

кроки щодо створення і запровадження національних рамок кваліфікацій (National Quality Framework, NQF), ухвалені на Лондонському саміті міністрів освіти у травні 2007 р. [5];

Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя (The European Qualifications Framework, EQF), ухвалена Європейським Парламентом та Радою ЄС 23 квітня 2008 р. і переглянута в 2017 р. [1];

Декларація про Європейський простір вищої освіти (European Higher Education Area, EHEA), прийнята на Будапештсько-Віденському саміті міністрів освіти у березні 2010 р. [3];

Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, ESG) [7];

Велика хартія університетів (Magna Charta Universitatum), що декларує фундаментальні цінності вищої освіти та демократії і верховенство права;

забезпечення усім, хто навчається, рівних можливостей у відповідності до їхнього потенціалу й прагнень (Rome Ministerial Communiqué, 2020) [6] тощо.

Аналіз змісту нормативно-правових актів, науково-педагогічної літератури дозволяє констатувати, що сучасними тенденціями розвитку вищої освіти у європейському освітньому просторі загалом і педагогічної вищої освіти зокрема, є такі: якість, академічна свобода та доброчесність, дотримання високих етичних стандартів та прав людини, зміцнення соціального виміру вищої освіти, інклюзивність, впровадження інноваційного змісту та моделей навчання, гнучкість та відкритість траєкторій навчання, забезпечення академічної мобільності, інтернаціоналізація, диджиталізація, розвиток цифрових навичок і компетентностей, участь в інноваційних міжнародних середовищах, спільне інноваційне викладання та дослідження університетами різних країн, забезпечення індивідуальної траєкторії саморозвитку педагога тощо.

Список використаних джерел

1. An official website of the European Union. Council Recommendation of 22 May 2017 on the European Qualifications Framework for lifelong learning and repealing the recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (2017/C 189/03). URL: <https://europa.eu/europass/en/europass-tools/european-qualifications-framework>

2. An official website of the European Union. The Bologna Process and the European Higher Education Area. URL: <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/inclusive-and-connected-higher-education/bologna-process>

3. Budapest-Vienna Declaration on the European Higher Education Area. Ministerial Conference in Budapest/Vienna, 10–12 March 2010. URL: https://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/Budapest_Vienna_Declaration_598640.pdf

4. Lisbon European Council 23 and 24 March Presidency Conclusion. URL: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00100-r1.en0.htm

5. London Communiqué. Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world. Ministerial Conference, London, 17–18 May, 2007. URL: <https://www.ehea.info/page-ministerial-declarations-and-communications>

6. Rome Ministerial Communiqué. Rome Ministerial Conference, virtual, 19 November 2020. URL: https://www.ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf

7. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Approved by the Ministerial Conference in Yerevan, 14–15 May 2015. URL: https://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2015_Yerevan/72/7/European_Standards_and_Guidelines_for_Quality_Assurance_in_the_EHEA_2015_MC_613727.pdf

Дацер Е. І., здобувач передвищої освіти спеціальності «Початкова освіта», група 4-Н ВСП «ГПФК МДУ»
Науковий керівник:
Король Ніна Вікторівна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНКЛЮЗІЇ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Однією з інтеграційних форм навчання дітей з особливими освітніми потребами є визнана в багатьох країнах світу інклюзивна форма навчання. Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дитини на освіту та права навчатися за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу.

Вперше в Україні про інклюзивну освіту заговорили в 1998 р, коли Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» створена перша програма «Залучення дітей з особливими потребами в освітнє середовище», яка спрямовувалася на розробку ефективної моделі забезпечення успішного навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Вивчення світового досвіду реабілітації дітей з вадами фізичного чи розумового розвитку доводить, що реалізація їхнього права на освіту та максимальний розвиток здібностей набуває особливого значення для повноцінної життєдіяльності таких дітей і благополуччя суспільства.

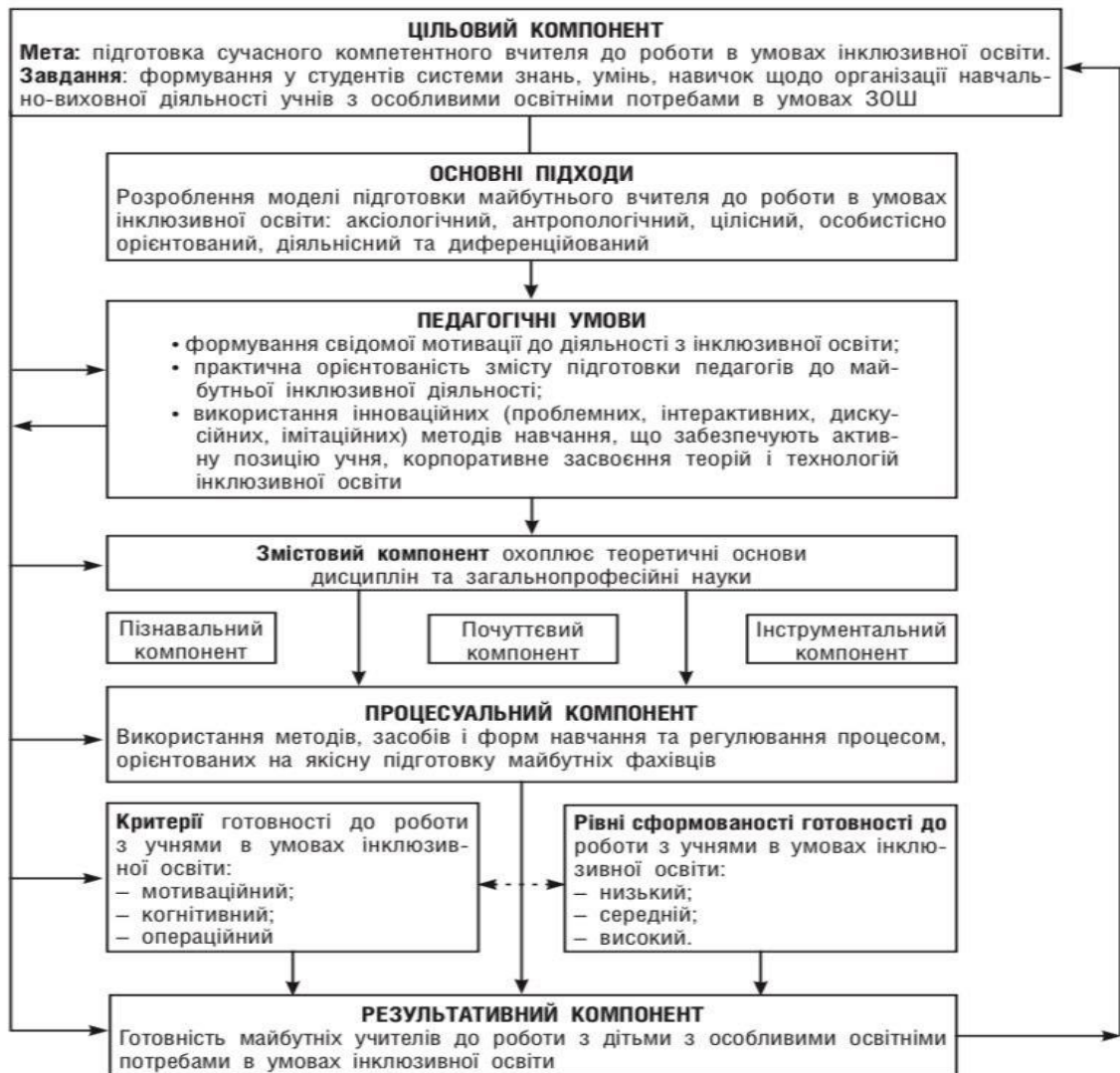
Вчені виділяють низку проблем, що ускладнюють успішну організацію інклюзивного освітнього процесу в освітніх організаціях та перешкоджають успішній інтеграції осіб з обмеженими можливостями та/або інвалідністю в освітній процес та адаптації до освітнього середовища: недостатня доступність архітектурного середовища; слабка готовність учителів до реалізації інклюзивної освіти; стереотипність уявлень про рівень освітніх можливостей осіб з обмеженими можливостями та/або інвалідністю; забезпечення оволодіння учнями з особливими освітніми потребами компетенціями та їх подальша інтеграція в суспільство; комунікативні, соціально-психологічні, організаційні та дидактичні

бар'єри взаємодії учасників освітнього процесу; необхідність психологічних та ціннісних змін усіх учасників освітнього процесу.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що спочатку інклюзію асоціювали з інвалідністю, в даний час за кордоном інклюзія все частіше розглядається як відповідь на проблеми, що виникають у зв'язку із соціальним розмаїттям, яке розуміється в широкому розумінні, що включає різні здібності та можливі відмінності. Більш широке трактування поняття інклюзії передбачає всіх, хто навчається, незалежно від статі, віку, етнічної приналежності, культури, соціального походження, соціально-економічного статусу, міграційного фону, рівня освіти, віросповідання тощо, а не тільки осіб з обмеженими можливостями та/або інвалідністю.

Учитель загальноосвітньої школи повинен уміти визначати пріоритетні корекційні, навчальні, виховні завдання, напрями їхньої реалізації; розробляти індивідуальний корекційно-компенсаторний план роботи для кожної дитини з урахуванням нозології; адаптувати навчальні плани, програмний матеріал, методи, форми навчання та виховання до індивідуальних освітніх потреб дитини; орієнтуватись на соціальний досвід, пізнавальні можливості кожної дитини; застосовувати різноманітні прийоми та засоби для сприяння загальному розвитку учня; створювати умови для соціальної адаптації, для набуття соціальних навичок дітьми з особливостями психофізичного розвитку.

Мал. Модель підготовки майбутнього вчителя до роботи з учнями в умовах інклюзії

Модель підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти представлена цільовим, змістовим, організаційним і результативним компонентами. Цільовий компонент передбачає формулювання мети і завдань процесу підготовки майбутнього фахівця до роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти. Змістовий компонент охоплює теоретичні основи навчальних дисциплін: «Інклюзивна освіта», «Асистування в інклюзивному середовищі», «Спеціальна педагогіка з історією», «Педагогічні технології інклюзивного навчання», «Логопедія», загальнопрофесійні науки (педагогіка, психологія). Функцією цього компонента є організація навчального процесу у відповідності з логікою змісту і поставленої мети. Процес підготовки майбутнього вчителя до роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти передбачає формування особливої культури вчителя щодо індивідуальних особливостей учнів, уміння адаптувати матеріал з урахуванням їхніх можливостей. Ефективності процесу підготовки майбутніх учителів до роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти сприяють відповідні методичні засоби, з-поміж яких: лекції (вступні, оглядові, підсумкові, проблемного характеру); методи ігрового

моделювання, тренінгу, групової дискусії, мозкового штурму, аналізу конкретних педагогічних ситуацій, соціально-перцептивної імпровізації. Результативний компонент характеризується показниками та рівнями готовності студентів до майбутньої роботи з урахуванням особливостей організації навчально-виховного процесу, контингенту учнів.

Список використаних джерел:

1. Головань Л. П. Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами / Л. П. Головань // Бористен. – Д., 2012. – №10. – С. 14–17.
2. Актуальні питання інклюзивної освіти : навч. посіб. / уклад.: О. М. Борейко, Ю. Ю. Агапов. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 143 с.
3. Волошина О. Підготовка майбутніх учителів до навчально-виховної роботи в умовах інклюзивного середовища / Оксана Волошина // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2017. – № 1. – С. 31-39. – Бібліогр.: с. 38-39.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 року № 957 "Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти"

Добоні А. А., здобувачка вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта», група ПО-4 Мукачівського державного університету
Науковий керівник:
к. п. н., доц. Лалак Н. В.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасний етап розвитку системи освіти в Україні характеризується освітніми інноваціями, спрямованими на збереження досягнень минулого і, водночас, на модернізацію освітньої системи відповідно до вимог часу, новітніх надбань науки, культури та соціальної практики. Характерною особливістю цього періоду є пошук нових форм, методів, засобів, змісту навчання; розгортання широкої експериментальної роботи, спрямованої на впровадження освітніх інновацій.

Інноваційне навчання – це зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі освітня діяльність, ґрунтована на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально адаптаційних можливостей особистості. Як показує практика, сучасний здобувач початкової освіти повинен володіти певними якостями: гнучко адаптуватися у мінливих життєвих ситуаціях; самостійно та критично мислити; уміти бачити проблему, знаходити шляхи раціонального її вирішення; усвідомлювати, де і яким чином здобуті знання можуть бути використані в оточуючій його дійсності; бути здатним генерувати нові ідеї, творчо мислити; працювати з інформацією; бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, уміти працювати в колективі, легко запобігати та вміти виходити з будь-яких конфліктних ситуацій тощо.

На думку І. Досяка [1] в освітньому середовищі початкової школи необхідно використовувати якомога більше тих новинок, що зацікавлять дітей. Адже звідси все частіше виникає необхідність ставити учнів у позицію дослідників, вчити їх спостерігати та аналізувати навколишні явища та події, пробуджувати цікавість до ще нерозв'язаних завдань, з якими вони можуть зустрітися в майбутньому.

В Концепції НУШ [2;3] зазначено, що сучасна дитина потребує не стільки багато знати, скільки послідовно та доказово мислити, виявляти розумову активність. Зміст і методи навчання молодших школярів спрямовані на розвиток уваги, пам'яті, творчої уяви, на вироблення вміння порівнювати, виділяти характерні властивості предметів, узагальнювати їх за певною ознакою, отримувати задоволення від знайденого рішення. Коли діти самі діють з об'єктами, вони краще пізнають навколишній світ, тому пріоритет у роботі з молодшими учнями слід віддавати практичним методам навчання. У зв'язку з цим перед педагогами стоїть завдання пошуку нових, нестандартних форм взаємодії з вихованцями. Одні з них – ментальні (інтелект) карти та лепбуки. Адже в такий спосіб можна опановувати новими знаннями, у яскравих формах творчо структуруючи нову інформацію. Інтелект-карта (ментальна карта) – блок-схема, що наочно демонструє головну думку (завдання), ключові елементи та взаємозв'язки між ними. Це відмінний інструмент для впорядкування та запам'ятовування великих об'ємів інформації та генерації ідей.

Лепбук у дослівному перекладі з англійської - наколінна книга. Сучасний лепбук багатофункціональна папка-складанка, що містить безліч наклеєних картинок, стандартних кишеньок, кишеньок-гармошок, вкладок, об'ємних аплікацій, дверцят і віконцець, що відкриваються, та інших видів різноманітного дидактичного матеріалу за темою лепбука. Фактично лепбук – це яскраво оформлений і чітко структурований тематичний посібник, що відповідає віковим особливостям дітей. В результаті роботи з лепбуком, у дітей розвиваються універсальні вміння: вміння планувати майбутню діяльність; домовлятися з однолітками; шукати потрібну інформацію, узагальнювати її, систематизувати; самостійно давати пояснення на виникаючі питання. Звісно, лепбук чи ментальна карта не панацея для того, щоб зробити навчання захоплюючим процесом винятково для всіх, бо успіх залежить від учительської манери викладання.

Таким чином, поєднання традиційних та інноваційних форм, методів навчання на уроках дозволяє підняти на якісно новий рівень освітній процес, підвищити рівень навчальних досягнень, забезпечує психолого-емоційний комфорт і подальшу соціальну адаптованість молодших школярів, готовність реалізувати особисті якості в індивідуальній чи колективній діяльності, орієнтує на набуття ключових та предметних компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Досяк І.М. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій. 1 – 4 класи. Х.: Вид. група «Основа», 2017. 160 с.
2. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>. – 40 с.

3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під.заг. ред. Бібік Н.М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206с.

Драгуська О. В.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта»
Мукачівський державний університет
Науковий керівник:
доктор педагогічних наук, професор Товканець Г. В.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНО СПРЯМОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Екологічна криза, що виникла через непродумане господарювання людини, змушує змінити своє ставлення до довкілля. Цій меті покликана служити система екологічного виховання, яка є окремим напрямом педагогічної теорії та практики.

Екологічне виховання — систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток у людини культури, взаємодії з природою.

Завдання екологічного виховання полягає в нагромадженні, систематизації, використанні екологічних знань, вихованні любові до природи, бажання берегти і примножувати її, у формуванні вмінь і навичок діяльності в природі. Зміст його полягає в усвідомленні того, що світ природи є середовищем існування людини, тому вона має бути зацікавлена в збереженні його цілісності, чистоти, гармонії [1].

Екологічне виховання неможливе без уміння осмислювати екологічні явища, робити висновки щодо стану природи, виробляти способи розумної взаємодії з нею. Ці уміння учні набувають на уроках та в позаурочній діяльності. Водночас естетична краса природи сприяє формуванню почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності, запобігання нанесенню збитків природі [4].

Метою екологічного виховання є формування в особистості екологічної свідомості і мислення. Передумова для цього - екологічні знання, наслідок - екологічний світогляд. Екологічну свідомість як моральну категорію потрібно виховувати у дітей з раннього дитинства. На основі екологічного мислення і свідомості формується екологічна культура, яка передбачає глибокі знання про навколишнє середовище (природне і соціальне), екологічний стиль мислення і відповідальне ставлення до природи, вміння вирішувати екологічні проблеми, безпосередню участь у природоохоронній діяльності.

Система екологічного виховання передбачає врахування основних її аспектів:

- національного та регіонального підходів до вибору навчального матеріалу екологічного спрямування;
- гуманістичну спрямованість і зростаючу роль екологічних чинників у вирішенні глобальних проблем людства (раціонального використання природних ресурсів, забезпечення населення екологічно чистими продуктами

харчування, захисту середовища від забруднення промисловими та побутовими відходами);

— збереження фізичного і духовного здоров'я людини;

— об'єктивності у розкритті основних екологічних законів та понять, що дають підстави вважати екологію наукою, яка розвивається, намагаючись вирішувати проблеми довкілля;

— зв'язку між набутими екологічними знаннями і життям, розкриття їх цінності не лише у виробництві, а й у повсякденному житті людини [2].

Практична реалізація завдань і мети екологічної освіти в сучасній школі будується на засадах: комплексного розкриття проблем охорони природи; взаємозв'язку теоретичних знань з практичною діяльністю учнів у цій сфері; включення екологічних аспектів у структуру предметних, спеціальних узагальнювальних тем та інтегрованих курсів, які розкривають взаємодію суспільства і природи; поєднання аудиторних занять з безпосереднім спілкуванням з природою (екскурсії, трудові екологічні практикуми, польові табори тощо); використання проблемних методів навчання (рольові ігри, екологічні клуби та ін.); поєднання класної позакласної і позашкільної природоохоронної роботи [4].

В. Сухомлинський – великий педагог, мудрий учитель, неодноразово у своїх творах писав про екологічне виховання. У його палкому серці жила велика доброта та любов до всього світу. Він не лише навчав, а й прищеплював кожній дитині найкращі людські якості, виховував доброту, чуйність, людяність, патріотизм, любов до батьків, до людей і до рідної землі. Він твердив: «Світ природи — багатюще джерело емоцій, і саме завдяки безпосередньому впливу на почуття, природа впливає й на розум. Вона робить широким, світлим те віконце, крізь яке дитина дивиться на світ.» [3, с. 298], "Краса природи – це могутнє джерело енергії думки, це поштовх, що пробуджує і ледачу, і сонну, і інертну думку. Перед красою кожна дитина така, якою вона є насправді, під впливом краси вона стає такою, якою вона повинна бути. Коли дитина опиняється віч-на-віч з природою, коли перед нею відкривається світ дивних речей – дайте волю дитячим вчинкам, саме через вчинки ви найкраще зможете спостерігати, як сприймає навколишній світ кожна дитина, що вона бачить, як думає" [3, с.219]

Отже, зараз, як ніколи, актуальне питання вирішення і запобігання екологічних проблем. Тому сьогодні важливим є прищеплення дітям такої поведінки, яка вважається мінімально шкідливим для навколишнього середовища. Екологічне виховання дуже ефективне, оскільки в дитинстві формується модель поведінки на все життя, яка до того ж ще й передається від батьків до дітей, воно чудово виконає свою основну мету – зменшити антропогенне навантаження на навколишнє середовище.

Список використаних джерел:

1. Кучер Т. В. Екологічне виховання учнів. Просвіта – 1990. С – 51-53.
2. Мельчаков Л. Ф. Дітям про природу. Виховання і розвиток дітей у процесі навчання природознавства. З досвіду роботи. Посібник для вчителя. Освіта – 1981. С – 45, 46.
3. Сухомлинський В. О. Про екологічне виховання. «Радянська школа», Київ – 1977. С – 219, 298.

Дрогобецька Н. С., здобувач освіти спеціальності «Початкова освіта», IV – Н курсу; ВСП «ГПФК МДУ»
Науковий керівник:
викладач трудового навчання,
спеціаліст вищої категорії Король Н. В.

ВАЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІГОР У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У Великому тлумачному словнику інтеграція – це “доцільне об’єднання та координація дій різних частин цілісної системи”.

За системного підходу інтеграція визначається як процес взаємодії двох або більше систем з метою створення нової, яка набуває нових властивостей завдяки зміні властивостей та зв’язків її елементів. В освітньому виховному середовищі закладу освіти відбувається інтеграція ігрової — навчальної — позаурочної діяльності на засадах партнерської взаємодії всіх учасників освітнього процесу, згідно з концептуальними засадами Нової української школи.

Ідея інтеграції в освіті є значним здобутком дидактики, оскільки за умови її успішного методичного впровадження реалізується мета якісної освіти, тому інтеграція як вимога об’єднання в ціле компонентів об’єктів навчання є необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого уможливлується створення в учнів цілісного уявлення про об’єкт, що вивчається, формується міжпредметна компетентність як здатність учня застосувати щодо міжпредметного кола проблем знання, уміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і предметних галузей [2, с.8].

Проблемою ігрової діяльності цікавляться багато психологів і педагогів. Наявність чималої кількості досліджень у педагогічній науці свідчить, що висвітлення процесу гри базується на можливості її використання саме в освітньому процесі початкової школи.

О. Сухомлинський писав: «Гра — це величезне світле вікно, крізь яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра — це іскра, що засвічує вогник допитливості». На думку Г. Лаврентьевої, “гра – це той тип діяльності, що найбільше сприяє природній адаптації до різноманітних навантажень для дітей цього віку, у грі дитина засвоює знання, формуються її основні психічні функції і розумові процеси”. Гра – це єдиний вид діяльності, в якому процесові надається більше значення, ніж результату. У ній учень отримує можливості для виявлення особистісної творчості, особистої активності, демонстрації своїх потенційних можливостей. Таким чином, поєднання ігрових дій і серйозних завдань допомагає дітям швидше опанувати роль учнів. Гра завжди створює бадьорий творчий настрій, дитина проявляє наполегливість, цілеспрямованість, кмітливість. Вона робить цікавим процес навчання, сприяє полегшенню усвідомлення матеріалу. Через ігрові форми вирішуються важливі

виховні завдання – уміння турбуватись про оточуючих, толерантність, здатність співчувати й товаришувати. У навчально-виховному процесі гра реалізує кілька функцій:

- навчальну – розвиток умінь та навичок діяльності;
- комунікативну – оволодіння комунікативними здібностями та культурою спілкування;
- розвивальну – активізація резервних можливостей гармонійного розвитку особистості;
- виховну – психотренінг і психокорекція в ігрових моделях життєвих ситуацій;
- психологічну – підготовка дитини для більш ефективної діяльності, перебудова її власної психіки та оволодіння певними здібностями;
- релаксаційну – усунення емоційного напруження, викликаного інтенсивним навчанням;
- розважальну – створення сприятливої атмосфери на заняттях. [1, с. 119-120]

Отже, гра – важливий вид діяльності в молодшому шкільному віці. У педагогіці важливе значення має вивчення гри як одного із засобів навчання, тобто дидактичної властивості ігор. Освітня здатність гри зростає при її органічному поєднанні з певним видом навчальної діяльності. Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку. У ній діти засвоюють систему стосунків, розвиваються, вчаться, формуються як особистості. Гра активно використовується вчителями початкової школи як у навчальній, так і в позаурочній діяльності. Акцентуємо увагу на інтеграції всіх складових освітнього процесу. Так, інтеграційний підхід дає змогу спрямовувати процес пізнання, виховання на набуття відповідних знань, навичок та вмінь, які отримують у школі, в подальших реальних життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Крива М., Дрись М., Ващишин А. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації дидактичних ігор в початковій школі. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2018. Випуск 33. С. 119–120.
2. Інтегративний підхід: актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи: навчально-методичний посібник / уклад. : Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. С. 8

Зорівчак М. В., здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Мукачівський державний університет
Науковий керівник:

Човрій С. Ю., кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії та
методики початкової освіти

РЕТРОСПЕКТИВА СИСТЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ФІНЛЯНДСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Модернізація української системи вищої освіти відбувається в контексті синхронізації щодо ключових європейських та світових стандартів. Інноваційно-орієнтована підготовка фахівців, які володіють професійними кваліфікаціями та життєвими компетентностями ХХІ ст., зокрема, педагогічних, потребує звернення до зарубіжної освітньої практики.

Увагу науковців привертають проблеми модернізації педагогічної освіти європейських країн, зокрема, у таких: Англія та Уельс (Ю. Кіщенко), Італія (Є. Нелін), країни Європейського Союзу (Т. Кристопчук, Л. Пуховська), Німеччина (Н. Махиня), Польща (А. Василюк, І. Ковчина), Словацька Республіка (Т. Ключкович), Фінляндія (Н. Базелюк, І. Чистякова), Франція (О. Романенко), Швеція (Н. Кошарна).

Науковий дискурс англomовних джерел щодо розвитку педагогічної освіти в країнах Європи дає підстави визначити основні напрями досліджень учених: Marion Jones – педагогічна освіта Англії; Carmen Campos Aparicio, Almudena Buciega Arévalo – система підготовки вчителів Іспанії; Simonetta Polenghi, Pierpalo Triani – система підготовки вчителів Італії; Anna Malina, Barbara Surma – система безперервної педагогічної освіти в Польщі; Katalin Zoller – система безперервної педагогічної освіти в Румунії; Eszter Varga, Marek Wasielewski – аспекти освітньої політики в галузі педагогічної освіти в країнах Центральної Європи (Угорщина, Польща), Daniel Kallós – педагогічна освіта Швеції, Juha T. Hakala – становлення і розвиток педагогічної освіти Фінляндії та Швеції.

Вивчення наукових джерел засвідчує потребу історико-педагогічного дослідження, яке б відобразило ретроспективу системи професійної педагогічної освіти Фінляндії, для виявлення можливостей творчого використання надбань цієї країни в умовах модернізації національної педагогічної освіти, що забезпечить підґрунтя ефективного входження України в Європейський простір вищої освіти.

Ретроспектива педагогічної освіти Фінляндії відзначається двома напрямками: підготовка вчителів для народних шкіл, що здійснювалася у педагогічних семінаріях та вчителів для середніх шкіл – в університетах. Важливою віхою у фінській педагогічній освіті стало створення першої професорської кафедри педагогіки у Гельсінському університеті у 1852 р. і відкриття першого педагогічного коледжу в місті Ювяскюля (Jyväskylä) у 1863 р. на зразок швейцарської та німецької моделей. Коледж у своїй діяльності з підготовки педагогічних фахівців велику увагу приділяв зв'язку теорії з практикою. За зразком педагогічного коледжу в місті Ювяскюля було створено багато закладів професійної педагогічної освіти у Фінляндії [3, С. 85–86].

Упродовж століття діяльність закладів педагогічної освіти розвивалася і удосконалювалася, проте суттєвих змін вони зазнали у 70-х роках ХХ ст., коли було проведено реформу педагогічної освіти, згідно якої підготовку вчителів повністю було переведено до університетів (Teacher Education Act 844/1971) [1, С. 43]. У 1978 р.

ступінь магістра став базовим кваліфікаційним рівнем для вчителів початкової і середньої освіти [4, С. 116]. У 1980-х роках, у дусі прогресивної парадигми, увага зосереджується на питаннях формування професійної компетентності педагогів, а також її впливу на ефективність підготовки здобувачів освіти. У 1990-х роках у Фінляндії відбувається реформування академічних ступенів: бакалавр (120 кредитів), магістр (160 кредитів). У 1999 р. Фінляндія підписала Болонську декларацію і стала активною учасницею реалізації положень Болонського процесу.

Сучасна система педагогічної освіти Фінляндської Республіки характеризується впровадженням інноваційного змісту та моделей навчання, гнучкістю та відкритістю траєкторії навчання, академічною свободою та доброчесністю, дотриманням високих етичних стандартів та прав людини, студентоцентрованим підходом до освітнього процесу, академічною мобільністю, інклюзивністю, забезпеченням індивідуальної траєкторії саморозвитку особистості, неперервністю освіти, тобто навчання впродовж життя тощо [2].

Список використаних джерел

1. Chystiakova I. Teacher Education in Finland. Topical Issues of History of Education and Comparative Education: collective monograph / M. Boichenko, Z. Cherniakova, I. Chystiakova, N. Kokhanova, L. Korzh-Usenko, N. Kovalenko, I. Parkhomenko, A. Sbruieva, Yu. Shulha, Yu. Taraban, etc. Lviv-Toruń: Liha-Pres, 2020. pp. 41–56. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-188-9/41-56>
2. Finland's Famous Education System: Unvarnished Insights into Finnish Schooling / M. Thrupp, P. Seppänen, J. Kauko and S. Kosunen (Eds.). Singapore: Springer, 2023. 466 p. <https://doi.org/10.1007/978-981-19-8241-5>
3. Kansanen P. Teacher Education in Finland: Current Models and New Developments. *Institutional Approaches to Teacher Education within Higher Education in Europe: Current Models and New Developments* / B. Moon, L. Vlasceanu and L. C. Barrows (Eds.). Bucharest: UNESCO – CEPES, 2003. pp. 85–108.
4. Mikkola A. Research-based Teacher Education in Finland. *The First Ten Years after Bologna* / O. Gassner, L. Kerger, M. Schratz (Eds.). Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 2010. pp. 115–120.

Карпович Оксана, Волинець Юлія
здобувачі вищої освіти спеціальності
«Початкова освіта», група ЗІПО
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» ВОР;
Науковий керівник:
к.е.н., доц. Фаловська Ірина Дмитрівна

ВПЛИВ СІМЕЙНОГО ОТОЧЕННЯ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ

Сім'я, згідно з дослідженнями учених, є єдиним соціальним інститутом, який забезпечує успішний процес виховання дітей. Дитина, як активний учасник соціалізації, не лише сама зазнає впливу виховних процесів, але також впливає на своїх вихователів. [1. с.134]

У взаємодії з батьками, братами і сестрами дитина адаптується до свого оточення, учиться сприймати світ навколо і виражати свої думки і погляди відповідно до цінностей і норм своєї сім'ї. Навіть коли вона виростає і може свідомо відхилитися від деяких аспектів своєї сімейної спадщини, несвідомо вона все ж несе в собі певні риси поведінки, мови та якості характеру, які були встановлені у її дитинстві. Все це стає її стилем життя, унікальним поєднанням рис, дій та навичок, які визначають її шлях до досягнення життєвих цілей. [2]

Дослідження психологічних аспектів сімейного виховання було предметом інтересу для численних науковців як в Україні, так і за кордоном. До цих вчених включаються І. Бех, О. Бондаренко, О. Бондарчук, А. Варга, С. Деніжна, А. Дмитренко, С. Ковальов, В. Кравець, П. Мармазинська, В. Нефьодов, М. Сова, В. Столін, О. Тарновська, Ю. Щербань та інші вчені як у вітчизняних, так і зарубіжних дослідницьких колах.

Розробка здорових та гармонійних відносин, психологічно сприятливого оточення в сім'ї, повинна бути основною метою батьків, оскільки це необхідно для належного становлення здорової та повноцінної особистості у дитини. [1. с.134]

Актуальним завданням залишається дослідження впливу стилю виховання у сім'ї на особистісний розвиток дітей молодшого шкільного віку. Отже, сімейне виховання представляє собою ключовий аспект індивідуального середовища для дитини. Можна сказати, що сімейне виховання охоплює різні аспекти, включаючи:

- емоційне відношення батьків до дитини та їхні емоційні реакції (емоційний аспект);
- сприйняття та розуміння особливостей характеру дитини (когнітивний аспект);
- типові моделі поведінки, застосовувані відносно дитини (поведінковий аспект). [1. с. 134]

У кожній родині між батьками та дітьми розвиваються унікальні стосунки, що залежать від стилю виховання, обраного батьками. Варіанти опіки:

- Гіперопіка (надмірна опіка): Цей стиль характеризується надмірною увагою до дітей, попередженням активності та бажанням робити все за них. Діти, виховані в такому середовищі, можуть стати залежними від батьків і мати труднощі з самостійністю. Це може призвести до конфліктів в період підлітковості, коли діти починають шукати власну незалежність.

- Авторитетний (демократичний) стиль виховання: Цей стиль виховання характеризується поєднанням контролю та теплих стосунків. Батьки пояснюють свої вимоги і заохочують дітей обговорювати їх. Вони встановлюють правила, але також

враховують думку дитини. Діти, які ростуть в такому середовищі, розвиваються як самостійні, відповідальні особистості з високою самооцінкою.

- Авторитарний стиль виховання: Цей стиль характеризується високим контролем та холодними стосунками. Батьки наголошують на покаранні і дисципліні, іноді використовуючи агресивний підхід. Діти в таких родинях можуть відчувати страх і відсутність свободи, що може негативно позначитися на їхній самооцінці та розвитку. [3. с. 11-12]

Вплив сімейного оточення на психологічний розвиток дитини є надзвичайно важливим та складним аспектом в її житті. Родинна динаміка, стиль виховання батьків, спілкування та підтримка вдома визначають формування дитячої особистості. Батьки, які здатні забезпечити баланс між контролем і підтримкою, сприяють позитивному психологічному розвитку своєї дитини.

Усі ці фактори підкреслюють важливість батьківської уваги до виховання та створення позитивного та підтримуючого сімейного оточення. Правильно збалансована підтримка та контроль сприяють формуванню здорової психологічної особистості, яка може досягти успіху та навчитися вирішувати життєві завдання. Важливо пам'ятати, що кожна дитина унікальна, і потребує індивідуального підходу.

Список використаних джерел:

1. О.А. Курпіта, І.М. Періг. Вплив стилю сімейного виховання на особистісний розвиток молодшого школяра с.134-135.
URL:<https://core.ac.uk/download/pdf/286944951.pdf> (Дата звернення 12.09.2023р.)
2. Цибенко І. Стаття "Вплив сімейного виховання на психічний розвиток дитини" URL: <https://naurok.com.ua/stattya-vpliv-simeynogo-vihovannya-na-psihichniy-rozvitok-ditini-149425.html> (Дата звернення 13.09.2023р.)
3. Берегова Н., Федорчук П. Вплив сімейного виховання на формування особистості дитини С.10-15. URL:http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/6_2020/4.pdf (Дата звернення 12.09.2023р.)

Кенез І.М.
здобувачка вищої освіти, ПО-12;
Науковий керівник:
д.пед.н., доц. Молнар Т.І.

ПРОСТОРОВО-ПРЕДМЕТНА ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Серед багатьох аспектів сучасної освіти тема організації розвивального освітнього середовища, його впливу на розвиток компетентної особистості була й залишається актуальною. Однією з основних концептуальних засад реформування в межах Нової української школи є створення сучасного освітнього середовища, яке сприятиме творчому розвитку, потреби в знаннях і мотивації учнів до навчання.

Проблема освітнього середовища в контексті реформування початкової освіти стала одним із напрямів педагогічних досліджень, який має ґрунтовну теоретичну основу. Аналіз літературних джерел показав, що проблематику розвивального

освітнього середовища, його понятійно-категоріальний апарат досліджували Н. Щуркова, В. Бедерханова, В. Ясвін, В. Рубцов, Н. Гонтаровська, А. Цимбалару та ін.

Усі діти заслуговують навчатися в такому середовищі, де забезпечуються їхні потреби – базові потреби, потреби у навчанні, додаткові потреби (для дітей з особливими освітніми потребами). У такому освітньому середовищі є баланс між навчальними видами діяльності, ініційованим вчителем, та видами діяльності, ініційованими самими дітьми. Таке середовище забезпечує учням можливості робити власний вибір, можливості для розвитку нових та удосконалення наявних практичних навичок, отримання нових знань, розвитку позитивного ставлення до інших.

У Новій українській школі зростає частка проєктної, командної та групової діяльності. Відповідно урізноманітнюються варіанти організації навчального простору в класі. Крім класичних варіантів, використовуються новітні, наприклад, мобільні робочі місця, які легко трансформувати для групової роботи. Планування й дизайн освітнього простору має спрямовуватися на розвиток дитини та мотивувати її до навчання [1].

Індивідуалізація освітнього процесу може бути досягнута через організацію навчальних центрів / осередків, які відображають потреби й інтереси учнів. Організація навчальних центрів здійснюється для забезпечення дослідницької діяльності дітей, для формування самостійності, для організації роботи в парах, у малих групах, а також індивідуальної роботи. У навчальних центрах можна проводити різні види діяльності, тому вони мають містити різні навчальні матеріали [2].

Зокрема, особливістю Нової української школи є організація освітнього простору, який сприятиме розвитку творчої особистості – здобувача освіти нової формації. Він потребує широкого використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання, оновлення навчального обладнання, що здійснюється через такі осередки: осередок навчально-пізнавальної діяльності з відповідними меблями; змінні тематичні осередки, в яких розміщуються дошки, фліп-чарти, стенди; осередок для гри, оснащений настільними іграми, інвентарем для рухливих ігор; осередок художньо-творчої діяльності з полицями для зберігання приладдя та стендом для змінної вистави дитячих робіт; куточок живої природи; осередок відпочинку з килимом для сидіння та гри, стільцями, кріслами-пуфами, подушками з м'яким покриттям; дитяча класна бібліотека; осередок вчителя, оснащений столом, стільцем, комп'ютером, полицями, ящиками, шафами для зберігання дидактичного матеріалу.

Відповідно до Концепції «Нова українська школа» дизайн освітнього середовища повинен урахувати характер діяльності та вікові особливості учнів [3]. Відтак, шкільне приміщення потребує особливих підходів до планування та об'ємно-просторової композиції, що створює умови для ефективної організації освітнього процесу, естетичного та фізичного розвитку учнів.

Особливостями організації освітнього середовища у початковій школі є багатофункціональність простору для проведення різних форм роботи (ранкові зустрічі у колі, робота в малих і великих групах, фронтальна, групова та

індивідуальна робота на уроках і в позаурочний час) та концентрація навчального простору в класній кімнаті навколо зазначених вище центрів / осередків.

Таким чином, освітнє середовище – це не просто клас із яскравими меблями, новим обладнанням чи інтерактивним комплексом – це сучасний освітній простір, багатофункціональний, гнучкий, із креативним дизайном, без перенасичення. Однак, найголовніший показник – дитина, вмотивована вчитися, їй затишно, вона налаштована на творче спілкування та активну пізнавальну діяльність. Наповнення та оформлення освітнього простору в Новій українській школі – творчий і креативний процес. Основним завданням навчальних засобів, дидактичних матеріалів та обладнання є формування інтересу до навчання, сприяння розвитку інтелектуальних, творчих і пізнавальних здібностей здобувачів початкової освіти.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
2. Деміракі Т. В. Моделювання освітнього простору в умовах реалізації концепції «Нова українська школа». Методичні рекомендації. 2018. 36 с.
3. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Клюса К. І., здобувачка освіти спеціальності 013 Початкова освіта, група П-Н, ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету»
Науковий керівник:
викладачка української мови та літератури Шипович М. В.

ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ В МЕТОДИЦІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Матеріальною формою мови є її звукова будова. Мова без звуків взагалі не може існувати. Отже, суспільна функція звукової будови мови надзвичайно важлива.

Актуальність теми обумовлена тим, що освітній процес в початковій школі характеризують освітні принципи, що зумовлюють пріоритетні особливості навчання, детермінують його зміст, уможливають доцільний вибір методів і прийомів. Підходи відрізняються один від одного не стільки різноманітним набором принципів, скільки реалізацією в певній системі навчання.

Та незважаючи на це, вирішення цієї проблеми має велике теоретичне значення, оскільки питання фонетичної системи мови та її принципів останнім часом дедалі більше привертає увагу педагогів та науковців як І. Білодід, М. Вашуленко, О. Горошкіна, Ю. Макарець, О. Пономарів, В. Русанівський та інші.

Слід зазначити, що важливо в теорії та практиці навчання фонетики в початкових класах реалізовувати принципи стратегічного (активізація розвивального впливу думки на мовлення) і тактичного характеру (надання переваги індукції як способу мислення, що активно забезпечує засвоєння мовних явищ та категорій; дотримання міжрівневих зв'язків у навчанні мови), запропоновані П. Олійником [2, с. 13].

Доречно наголосити, що певний інтерес для науковців та вчителів-словесників становлять принципи навчання мови, розроблені К. Плиско: пізнавально-практична спрямованість навчання мови, комунікативна та функційно-стилістична спрямованість навчання мови, вивчення мови у структурній цілісності, з обов'язковим пізнанням її рівнів; вивчення мовних явищ у єдності форми і змісту (структури); використання мовленнєвої практики для засвоєння теорії мови й, навпаки, – теорії мови для розвитку мислення [4, с. 34].

Варто зазначити, що за науково-методичну основу в навчанні шкільного курсу фонетики початкової школи доцільно обрати сучасну теорію принципів засвоєння рідної мови, що забезпечує процес формування мовної, мовленнєвої, комунікативної та соціокультурної компетентності учнів, запроповану М. Пентилюк, яка виокремлює загальнодидактичні принципи навчання української мови: традиційні, сучасні та лінгводидактичні [5, с. 47].

Слід наголосити, що у навчанні фонетики доцільно керуватися принципом урахування особливостей місцевої говірки, адже значна частина відхилень від норм сучасної української літературної мови спричинена впливом навколишнього мовленнєвого середовища, передусім діалектного. Реалізація принципу фізичного розвитку органів мовлення націлює на засвоєння учнем кожної морфеми, опанування вимови комплексу звуків, інтонаційних особливостей синтаксичних конструкцій, водночас викликає необхідність тренувань органів мовлення, удосконалення вимовних навичок [3, с. 50].

Тренування мовленнєвих органів уможлиблює і свідоме розмежування голосних та приголосних звуків, а не їх механічне запам'ятовування. Досягти цього можна лише тоді, коли учень матиме уявлення про органи мовлення. Адже звуки людського мовлення відрізняються від суто фізичних звуків насамперед тим, що вони є фізіологічним явищем [1, с. 3].

Отже, загальнодидактичні, лінгводидактичні та специфічні принципи виражають закономірність процесу навчання, а їх дотримання – необхідна умова успіху професійної діяльності вчителя. Подані вище принципи тісно пов'язані між собою. Недотримання хоч би одного з них ускладнить реалізацію інших, призведе до зниження загальної ефективності навчання.

Список використаних джерел:

1. Донченко Т. Власне методичні принципи навчання української мови. Українська мова і література в школі. 2004. № 2. С. 2–4.
2. Методика викладання української мови в середній школі: навч. посіб. / І. С. Олійник, В. К. Іваненко, Л. П. Рожило, О. С. Скорик ; за ред. І. С. Олійника. 2-е вид., переробл. і допов. Київ: Вища школа, 1989. 439 с.

3. Олійник П. М. Дидактичні принципи навчання та їх дидактико-методичні особливості. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі. Київ: Вища школа. 2003. С. 55–68.

4. Плиско К. М. Лінгводидактичні основи організації навчання української мови в загальноосвітній школі : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Український держ. педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 1997. 51 с.

5. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах / С. О. Караман, О. В. Караман, О. М. Горошкіна та ін. / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт. 2003. 302 с.

Когутич М.В.,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
спеціальності «Початкова освіта», група ПО 1-сп
Науковий керівник:
к.п.н., доц. Кузьма-Качур М.І.

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Серед основних завдань Нової української школи – виховання вільної особистості, готової до саморозвитку і неперервної освіти. Важливим чинником, що дає змогу реалізувати це завдання успішно, є залучення молодших школярів до дослідницької діяльності. Впровадження в освітній процес дослідницької діяльності активізує механізми саморозвитку дитини.

Успішному впровадженню дослідницької діяльності в освітній процес сприяє використання педагогом на уроці різноманітних інтерактивних методів і прийомів, що забезпечують розвиток творчої активності молодших школярів, формування у них дослідницьких умінь.

Дослідницька діяльність учнів – освітня технологія, де головним засобом є навчальне дослідження, у процесі якого передбачається виконання учнями дослідницьких навчальних завдань з невідомим заздалегідь рішенням, спрямованих на створення удосконалених уявлень про об'єкт або явище навколишнього світу. Може здійснюватися під безпосереднім чи опосередкованим керівництвом вчителя.

Дитяча потреба в дослідницькому пошуку обумовлена біологічно. Кожна дитина народжується дослідником. Невгамовна жага нових вражень, допитливість, цікавість, прагнення спостерігати й експериментувати традиційно розглядають як важливі риси дитячої поведінки. Дослідницька активність – природний стан дитини. Вони налаштовані на дослідження світу і прагнуть його пізнавати. Саме це внутрішнє прагнення до пізнання через дослідження, породжує дослідницьку поведінку і створює умови для дослідницького навчання.

Науковець Н. Падун представляє дослідницькі вміння особистісним досвідом учнів, який виражається в готовності і здатності виконувати операції, складові дослідницької діяльності. Автор стверджує, що дані вміння формуються завдяки спеціальним вправам. Дослідницькі вміння, на її думку, характеризуються наявністю

мети, способам діяльності та умовами її виконання, інтелектуальним і свідомим характером й синтетичністю, що дозволяє застосовувати вміння в різних ситуаціях[3].

Державним стандартом загальної початкової освіти окреслено в природничій освітній галузі загальні результати навчання учнів, досягнення учнем яких можливе лише на основі активного впровадження дослідницьких методів навчання [2, с. 8–9]:

- виявлення і формулювання дослідницької проблеми;
- визначення мети дослідження і висунення гіпотези;
- планування дослідження;
- спостереження, дослідження, моделювання;
- аналіз та обґрунтування результатів дослідження, формулювання висновку;
- проведення самоаналізу дослідницької діяльності.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» забезпечує формування дослідницької компетентності на засадах міжпредметної інтеграції та чуттєвості в процесі формування нового знання [1, с. 29–33].

Дослідницька діяльність пов'язана із розв'язанням учнями творчої, дослідницької задачі із заздалегідь невідомим розв'язком і передбачає організацію наступних етапів:

- 1) Етап виявлення проблеми (протиріччя) та усвідомлення її (його) змісту.
- 2) Етап застосування відомих учням знань і способів діяльності для вирішення проблеми (подолання протиріччя).
- 3) Етап формулювання припущення або висунення гіпотези щодо способу чи результату розв'язання проблеми (подолання протиріччя).
- 4) Етап послідовного виконання дій з виявлення істинності чи хибності висунутого припущення.
- 5) Етап формулювання висновків на основі отриманих даних.

Навчання через дослідження в сучасній освітній практиці розглядається як один з ефективних способів пізнання навколишнього світу учнем. Особливе значення, у даному виді організації дослідницької діяльності молодших школярів, має пошук відповідей на власні запитання, постановка запитань учителем та вміння учня скеровувати власну пізнавальну діяльність самостійно.

Таким чином, процес формування дослідницької компетентності учнів початкових класів є спеціально організованим, пізнавально-творчим процесом, який характеризується цілеспрямованістю, активністю, предметністю, вмотивованістю і свідомістю.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. Гірська школа українських Карпат. № 8–9. 2013. С. 26–30.
2. Державний стандарт початкової освіти.
URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>
3. Падун Н. О. Навчально-дослідницька діяльність як засіб формування дослідницьких умінь учнів. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя // Психолого-педагогічні науки. № 1. 2012. С. 90-93.

Козлінський Н. С., здобувач фахової передвищої освіти спеціальності „Технологічна освіта”, група Т-41 КЗ ЛОР «Бродівського фахового педагогічного коледжу імені Маркіяна Шашкевича»
Науковий керівник:
викладач вищої категорії, викладач-методист Ошурко І. С.

РЕАЛІЗАЦІЯ ВИВЧЕННЯ ТРАДИЦІЙНОГО ГЕОМЕТРИЧНОГО РІЗЬБЛЕННЯ НА ПІНОПОЛІСТИРОЛІ У НУШ

Необхідність спеціальної організації процесу формування професійної мобільності як синтезу розвитку ключових професійних компетентностей майбутніх педагогів професійного навчання, їх здатності вирішувати професійно-педагогічні завдання освітнього процесу і вдосконалювати зміст фахових дисциплін.

Професійна мобільність передбачає професійну активність педагога інтеграцією різних педагогічних дій, що допомагають йому вирішувати завдання навчання, виховання і розвитку учня [3].

Війна сильно вплинула на роботу освітніх закладів, а також на практичні роботи з усіх предметів та практикумів. Та якщо техніки чи прийоми роботи ще можна продемонструвати показом відео чи їх заміною готовими відео-уроками, то дуже складно забезпечити матеріалами, заготовками та інструментами студентів, що проживають у містах чи селах різних регіонів чи областей України або тих, які залишили свої домівки та виїхали за кордон.

Саме з такими проблемами ми зустрілися при вивченні техніки геометричного різьблення на дереві. Тому, пропонуємо вихід з цієї ситуації.

Власне геометричне різьблення – це комбінація тригранно-виїмкового різьблення та контурного геометричного різьблення. Ми пропонуємо техніку тригранно-виїмкового різьблення саме на пінополістиролі.

Переваги використання екструдованого пінопласту:

- доступність матеріалу і невелика його вартість;
- легкість виконання різьблення звичайним канцелярським ножем;
- доступність «загострення» леза ножа;
- різьблення по надрукованій композиції орнаменту без розмічання;
- різьблення без врахування напряму волокон деревини.

Заготовини пінополістиролу невеликих розмірів можна вирізати з пакувальних матеріалів для телевізорів, ноутбуків, смартфонів чи іншої побутової техніки.

Така техніка різьблення нова, незвична, результативна, сприяє розвитку творчих здібностей.

У процесі вивчення та впровадження техніки геометричного різьблення на пінополістиролі у НУШ викладачем КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича» Ігорем Ошурком було проведено 10 семінарів-практикумів та майстер-класів у школах 15 територіальних громад Львівської області, що показало, що така техніка цікава для вчителів і учнів.

Як продовження, у школі під час педагогічної практики дана техніка використовувалася мною у роботі шкільного гуртка з учнями 5-6-х класів НУШ.

Як і вчителі та студенти, так і учні легко сприймають зміни, все нове, що підтверджує на практиці поняття професійної мобільності. А саме, що професійна мобільність майбутнього фахівця – це здатність до сприйняття змін, відкритість до нового, готовність долати зовнішні та внутрішні перешкоди у професійному становленні [1].

Мобільність у сучасному освітньому середовищі виявляється в готовності педагога до змін у суспільній освітній політиці, здатності орієнтуватися в педагогічному просторі відповідно до актуалізованих завдань та сприяє підвищенню рівня його адаптаційних можливостей, формує підґрунтя творчої педагогічної діяльності [2].

Підсумовуючи, зазначимо, що проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми фахової підготовки майбутніх вчителів до використання техніки геометричного різьблення на пінополістиролі. Перспективними є такі напрями подальшої роботи: створення підручників і віртуальних посібників з різьблення даного виду, дослідження можливостей організації дистанційної освіти. Тому, є ще над чим працювати.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.

2. Пріма Р. М. Компонентно-структурний аналіз сутнісної характеристики феномена "професійна мобільність учителя" / Р. П. Пріма // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. Випуск 8. (Серія №11 "Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління"). С. 146–151.

3. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06.06.2019 № 2745-VIII [Електронний ресурс] // Верховна рада України: офіційний веб-портал. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19>.

Козловська К.В., Приймачук І.Р., здобувачі вищої освіти спеціальності «Початкова освіта», група 31ПО КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;
Науковий керівник:

РОЛЬ ВЧИТЕЛІВ ТА ЇХ АСИСТЕНТІВ У ФОРМУВАННІ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Інклюзія є одним з ключових принципів сучасної освіти, який передбачає забезпечення рівних можливостей для всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Це означає, що кожна дитина має право на повноцінне навчання у загальноосвітньому закладі, де вона отримує необхідну підтримку та розвиває свої здібності. Важливою умовою успішної реалізації інклюзивного підходу є формування відповідного середовища в початкових класах, де дитина отримує перші знання та навички. У цьому процесі ключову роль відіграють вчителі та їх асистенти.

Вони мають бути готовими до роботи з дітьми з різними потребами та забезпечувати їм належну підтримку. Це передбачає не тільки знання специфіки роботи з дитиною з особливими потребами, але й уміння створювати сприятливе середовище для розвитку всіх учнів. Важливо, щоб вчитель та асистент мали належну педагогічну підготовку та постійно поповнювали свої знання, використовуючи сучасні методики та практики.

Розгляньмо декілька порад, які допоможуть у формуванні інклюзивного середовища в початкових класах:

1. Розробка індивідуальних навчальних планів. Педагоги та асистенти вчителів повинні розробляти індивідуальні навчальні плани для кожного учня, враховуючи їх особливості та потреби. Це передбачає використання диференційованого підходу, коли кожен учень отримує завдання, що відповідають його рівню розвитку та здібностям. Вони повинні постійно моніторити прогрес учнів та коригувати навчальний план відповідно до їх потреб.

2. Сприяння соціальному розвитку [2]. Вчителі та їх асистенти повинні сприяти соціальному розвитку учнів, навчаючи їх важливості співпраці, емпатії та поваги до інших. Це можна досягти за допомогою проведення спеціальних тренувань та ігор, а також заохочення дружнього спілкування між собою.

3. Залучення батьків [1]. Вчителі й асистенти повинні активно залучати батьків до процесу навчання. Батьки можуть допомогти вчителю у формуванні інклюзивного середовища, беручи активну участь у житті класу та школи. Вони можуть допомогти зрозуміти потреби своєї дитини та покращити її навчальний досвід.

4. Постійне професійне зростання. Педагоги та асистенти вчителів повинні постійно поповнювати свої знання та навички, щоб бути готовими до роботи з дітьми з різними потребами. Це передбачає постійну самоосвіту, використання сучасних методик та практик, а також обмін досвідом з колегами.

5. Психологічна підтримка [3, с. 65]. Вчителю та асистенту необхідно забезпечити не тільки академічний, але й емоційний комфорт учнів. Важливо створити в класі атмосферу безпеки та прийняття, де кожна дитина відчуває себе цінною та здатною до навчання. Їм слід бути готовим до роботи з емоціями та стресами учнів, а також забезпечувати дітям необхідну психологічну підтримку.

6. Сприяння самостійності та саморозвитку [2]. Одне з завдань вчителя та його асистента - допомогти учням стати самостійними та активними учасниками навчального процесу. Вони повинні сприяти в учнів розвитку навичок самостійного мислення, критичного аналізу, проблемного розв'язання та прийняття рішень.

7. Співпраця з спеціалістами [3, с. 8]. Педагоги й асистенти вчителів повинні активно співпрацювати з іншими спеціалістами - психологами, соціальними працівниками, логопедами тощо. Це дозволяє бачити більш повне розуміння потреб учня та забезпечує багатоаспектний підхід до його навчання та розвитку.

Отже, роль вчителів та їх асистентів у формуванні інклюзивного середовища в початкових класах є дуже важливою. Вони повинні мати належну педагогічну підготовку, бути готовими до роботи з дітьми з різними потребами та створювати сприятливе середовище для розвитку всіх учнів. Це передбачає розвиток соціальних навичок, належне планування навчального процесу та залучення батьків до спільної роботи. Таким чином, вчителі та асистенти початкових класів відіграють ключову роль у формуванні майбутнього покоління толерантних, соціально активних громадян.

Список використаних джерел:

1. Побудова інклюзії в школі: ролі основних учасників та дієві підходи. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/08/10/241905/> (дата звернення 11.09.2023)

2. Шиян. Р.Б., Софій Н.З., Онопрієнко О.В., Найда Ю.М., Пристінська М.С., Большакова І.О. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja". URL: <https://nuschool.com.ua/lessons/elementary/1adviser/5.html> (дата звернення 11.09.2023)

3. Якість інклюзивного навчання для дітей з особливими потребами. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/2021/04/02/Doslidzhennya_yakosti_inklyuzyvnoyi_osvity_1_02_04.pdf (дата звернення 11.09.2023)

Колівер М. О., здобувач вищої освіти спеціальності «Психологія», група П-6 Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;
Науковий керівник:
к. філос. н., доц. Пасько К. М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІСНУЮЧИХ ТА ФОРМУВАННЯ НОВИХ ПРАКТИК СТРЕСОСТІЙКОСТІ ТА АДАПТИВНОСТІ У ЮНАКІВ

Дослідження індивідуальних психологічних ресурсів самовладання зі стресом належать до числа найактуальніших і найперспективніших напрямів у психології, освіти та організаційної психології. Це пов'язано із впливом на молодь юнацького віку зростаючого числа різноманітних стресогенних факторів (природних, соціальних, політичних, економічних та ін.). Діяльність людини, що протікає в стресових умовах, вимагає, з одного боку, використання великої кількості ресурсів, а

з іншого, відбувається формування нових, трансформація існуючих у неї практик стресостійкості та адаптивності.

Методологічною основою дослідження стали системний та полісистемний підхід (Б. Т. Ананьєв, Б. Ф. Ломов, Д. Н. Завалішина); принцип суб'єкта і суб'єктно-діяльнісний підхід (С. Л. Рубінштейн, А. Н. Леонтьєв, А. В. Брушлинський, К. А. Абульханова-Славська); загальна теорія систем (Л. Бергаланфі), трансактні моделі стресу, теорії невідповідності, ресурсний підхід (Ф. А. Березін); ситуаційний підхід (К. Левін, Д. Магнуссон, М. Аграйл, А. Фернхем, Л. Ферпоссон, Л. Ф. Бурлачук та ін.

Крім того, в теоретико-методологічну основу нашої роботи був покладений ресурсний підхід, як один з напрямків розвитку теорії психологічного стресу (В. О. Бодров).

Для емпіричного дослідження були обрані наступні методики: акцентуації характеру (тест К. Леонгарда та опитувальник Шмішека), стандартизований і багатофакторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла 16 PF (версія А), опитувальник рівня суб'єктивного контролю (Є. Ф. Бажин, Є. А. Толинкіна, А. М. Еткінд), методика визначення стресостійкості та соціальної адаптації Холмса і Раге.

У нашому дослідженні брали участь студенти Глухівського національного педагогічного університету, що знаходяться на лікуванні в неврологічному відділенні, всього 30 осіб, з них 18 жінок і 12 чоловіків. Першу групу склали студенти від 17 до 18 років, другу групу від 19 до 20 років і третю групу від 21 до 24 років.

Згідно отриманих результатів проведеного дослідження було визначено, що студенти різних вікових груп не розрізняються за ступенем опірності стресу. Таким чином ми об'єднали три вибірки і аналізували як єдиний масив емпіричних даних. Також на основі нашого дослідження можна зробити висновок, що відчуття можливості контролю над подіями, що відбуваються є важливим чинником при опануванні стресу. Ми виявили також значиму кореляцію показників шкали «висока ступінь опірності стресу» з показниками шкали «гіпертимний тип», з показниками шкали «дистимічний тип» і з показниками шкали «педантичний тип». У результаті чого ми довели, що студенти, що мають виражені акцентуації характеру за педантичним, дистимічним, гіпертимним типами мають більш високу ступінь опірності стресу.

Таким чином, визначено, що стрес у великій мірі є індивідуальним феноменом. Так, важливим напрямом психологічної допомоги є навчання людини певним прийомам і вироблення навичок поведінки в стресових ситуаціях, підвищення впевненості в собі і самоприйняття.

Список використаних джерел:

1. Леонова А. Б. Комплексна стратегія аналізу професійного стресу: від діагностики до профілактики і корекції Психологічний журнал. 2004. № 2. С 75 — 85.

Olha Kuzma, student of
specialty 013 Primary education, group PO-31
Mukachevo State University;

Scientific supervisor:
Sofiya Chovriy,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department
of Theory and Methodology of Primary Education

FEATURES OF THE SPECIALISTS' PROFESSIONAL TRAINING AT INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION IN HUNGARY

At the present stage, the problem of entering the national educational space into the European one is gaining special importance. "Having joined the Bologna process back in 2005, Ukraine undertook to reform the higher education system in accordance with European standards and values" [1]. During the meeting of the Bologna Follow-Up Group held on March 4, 2020 in Kyiv, new priorities until 2030 were determined, which were adopted by the Rome Ministerial Communiqué [2].

In this context, the expediency of studying the positive experience of the countries of the European area of higher education is actualized. Considering the common historical-political, social and economic, social and cultural conditions of development of Ukraine and Hungary, the experience of the latter in the modernization of the higher education system in the context of European integration is of particular interest.

The analysis of scientific research gives reasons to claim that the methodological foundations of the modern philosophy of education are explored in the works of V. Andrushchenko, V. Bondar, V. Kremen, etc.; ways of reforming and innovative development of higher education have been substantiated in the scientific publications of O. Dubaseniuk, N. Nychkalo, M. Pantiuk, M. Zghurovskyi, I. Ziaziun, etc.; studies by R. Gurevich, S. Honcharenko, S. Sysoeva, etc. are devoted to concepts of continuous professional education; psychological and pedagogical principles of professional training of teachers in the countries of the European Union and the USA have been highlighted in the scientific studies of T. Kliuchkovych, E. Maiboroda, L. Pukhovska, O. Zabolotna, etc.; the development of education in the Visegrad Four countries was studied by N. Chorna M. Popiuk; K. Binytska's research is devoted to trends in the development of professional training of future teachers of primary education in the countries of Eastern Europe.

In Hungary, the process of integration of national education into the European educational space began in 2004, when the country became a member of the EU. The modern system of education is implemented through level (Hungarian: *osztott képzés*) or indivisible (Hungarian: *osztatlan képzés*) models of educational and professional training of specialists organized by autonomous, state-recognized institutions of higher education: state, private, denominational.

Specialists with higher education are trained according to three levels of higher education: bachelor's, master's and educational-scientific / educational-creative. Obtaining a higher education at each level of higher education requires a person to successfully complete the corresponding educational or scientific program, which is the basis for awarding the corresponding degree of higher education: bachelor (BSc = Bachelor of Science, BA = Bachelor of Arts), master (MSc = Master of Science, MA = Master of Arts), Doctor of Philosophy (PhD = Doctor of Philosophy) / Doctor of Arts (DLA = Doctor of Liberal Arts) [3]. Bachelor's programs are offered by colleges and universities, master's

programs are mostly offered by universities, doctoral programs are offered only by universities.

Levels of higher education:

– bachelor's degree (basic), which is awarded by a higher education institution as a result of the successful completion by the student of a higher education of an educational and professional program, the volume of which is 180–240 ECTS credits (the normative period of training is 3–4 years);

– master's degree awarded by a higher education institution as a result of successful completion of an educational and professional program by the student of higher education, the volume of which is 60–120 ECTS credits (normative period of training is 1–2 years);

– doctor of philosophy / doctor of arts awarded by the specialized academic council of the institution of higher education as a result of the successful completion by the student of the higher education, respectively, of the educational and scientific program, the volume of which is at least 180 ECTS credits and the public defense of the dissertation in the specialized academic council (the normative period of preparation is 2 + 2 years).

The continuous, indivisible model provides for obtaining a master's level of higher education on the basis of a complete general secondary education, which amounts to 300–360 ECTS credits (with a normative period of preparation of 5–6 years) to obtain a master's degree in higher education in medical, dental, pharmaceutical, legal, architectural, veterinary, theological, artistic fields [3]. The professional training of future primary education teachers is characterized by a level model.

The student receives a diploma of higher education after passing a comprehensive professional exam, defense of a qualifying thesis and upon having a certificate confirming the level of mastery of a foreign language at the B2 level.

References

1. Пріоритетами Болонського процесу до 2030 року мають стати збалансована академічна мобільність та посилена роль вищої освіти у досягненні Цілей сталого розвитку (The priorities of the Bologna process until 2030 should be balanced academic mobility and the strengthened role of higher education in achieving the Sustainable Development Goals). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/prioritetami-bolonskogo-procesu-do-2030-roku-mayut-stati-zbalansovana-akademichna-mobilnist-ta-posilena-rol-vishoyi-osviti-u-dosyagnenni-cilej-stalogo-rozvitku-yegor-stadnij>

2. Rome Ministerial Communiqué. European Higher Education Area (EHEA) Ministerial Conference, Rome, November 19, 2020. URL: <https://www.coe.int/en/web/education/-/council-of-europe-at-the-ehea-ministerial-conference>

3. 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról (Act CCIV of 2011 on National Higher Education). URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100204.tv>

Куліш А. В, Лізанець К. І.,
здобувачі вищої освіти

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НАРОДОЗНАВЧИХ УЯВЛЕНЬ ТА ПОНЯТЬ

Гуманізація освіти України в контексті сьогодення передбачає її націоналізацію, тобто надання якомога ширшого національного характеру процесу навчання і виховання. Усе це сприятиме формуванню національної свідомості здобувачів освіти - усвідомлення своєї національної гідності, місця свого народу у всесвітній історії. В умовах воєнного стану важливого значення набуває усвідомлення народом національних інтересів. Цими інтересами є знання минулого, тобто власної історії, традицій, звичаїв, обрядів. Тільки спільними зусиллями батьків і вчителів можна прищепити дитині ці знання та сформувати відповідні компетентності.

В Концепції Нової української школи зазначено, що сучасний педагог повинен допомогти учням отримати досвід толерантної поведінки, співпереживання, співпраці, зрозуміти значення життя як найвищої цінності, формувати у дітей погляди про суспільство. Освітнє середовище у школі необхідно будувати так, щоб у процесі формування народознавчих уявлень і понять діти мали можливість розмірковувати, досліджувати, аналізувати життєві ситуації, пропонувати різні шляхи розв'язання проблемних питань, робити висновки.

Проблема формування в учнів народознавчих уявлень і понять, завжди була в центрі уваги науковців, педагогів – практиків, але залежно від історичних фактів, від рівня розвитку педагогічної теорії і практики в різні періоди досліджувався цей феномен по-різному. Так М. Стельмахович зазначав, що молодших школярів необхідно знайомити з широким колом історичних подій, читати їм розповіді про минуле людства, тоді у свідомості дитини формується перше поняття про свій народ, добро і зло, справедливості і несправедливості, честі і безчестя. Вчені – педагоги (Ш. Амонашвілі, О. Богданова, В. Максакова, В. Петрова) констатують у молодших школярів навички суспільної поведінки, наявність діяльнісного досвіду, осмислене ставлення до навколишнього світу, до історії свого народу.

Національна освітньо-виховна система - це історично зумовлена і створена самим народом система ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованої на організацію життєдіяльності підростаючого покоління, виховання його в дусі природно-історичного розвитку матеріальної та духовної культури нації [1].

Залучаючи учнів до народознавства, до таких його складових як краєзнавство і етнографія, народна педагогіка і родинна етнопедагогіка, рідна мова, історія і національні символи, ми розв'язуємо низку педагогічних завдань, серед яких важливе місце посідає формування світоглядних уявлень молодших школярів та їх картини світу. Вирішення цих питань, на нашу думку, не можливе без системи знань

про український народ, особливості його трудової діяльності, побуту, харчування, без знання народного одягу, календаря і народної медицини. Знання звичаїв, сімейних та родових обрядів, вірувань і народної моралі допоможе школярам краще зрозуміти не тільки свій народ, а і самих себе.

Одним із найважливіших засобів формування світоглядних уявлень школярів у народознавстві дослідники вважають рідну мову. Ми погоджуємось з думкою науковців про те, що рідна мова – це «вияв національного буття народу, універсальна скарбниця духовних надбань і основний засіб передачі їх із покоління в покоління; це самобутній спосіб мислення, пізнання дійсності й формування внутрішнього світу людини» [3]. Складовою частиною народознавства є усна народна творчість, зокрема фольклор з його жанрами: казками, народними піснями, прислів'ями, приказками, скоромовками, іграми, лічилками, побажаннями і замовляннями. Це багатий матеріал для збагачення картини світу дітей, формування у них уявлень про світ, у якому вони живуть. Вважаємо фольклор найдоступнішим і найефективнішим засобом формування світоглядних уявлень у молодшому шкільному віці.

Таким чином, нами з'ясовано, що формування у молодших школярів народознавчих уявлень і понять – це формування у них елементарних знань про свій народ, державу, історію, культуру, традиції, моральні цінності й норми поведінки. Спільною для науковців та педагогів-практиків сьогодні є думка про те, що формування особистості засобами народознавства включає пізнання та розуміння своєї Батьківщини з її історією, культурою, традиціями та обрядами. Вони є складовими не тільки світоглядних уявлень, а й національного світогляду, і формують ставлення до свого народу, до представників інших націй і народів. Знайомлячи дітей з історією, культурою, побутом і традиціями власного народу, можливо сформувати адекватні уявлення про взаємозв'язок людини, природи і суспільства. Ми погоджуємось з думкою педагогів-практиків про те, що формування особистості засобами народознавства – це складний, багатогранний процес, що вимагає високої організації педагогічної праці та активно-творчої діяльності здобувачів освіти, чіткості та цілеспрямованості в роботі, вміння зосередитися на головному.

Список використаних джерел:

1. Варакута О. М. Дидактичні умови формування народознавчих понять в учнів початкових класів. Тернопіль: Б., 2011. 219 с.
2. Стельмахович М. Етнопедагогічні основи української національної школи і родини Рідна школа, 2008 . № 7-8. С. 37-39.
3. Сухомлинська О. Громадянське виховання – спадщина й сучасність. Доба. 2005. №2. С. 4-5.

Лембей Т.В., здобувач вищої освіти

РОЛЬ МОТИВАЦІЇ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ

Мотивація визначається психологами як рушійна сила, що підштовхує особу до виконання певного завдання або досягнення. Мотивація до навчання студентів – це бажання присвятити себе навчанню. При цьому вибір спеціальності, яка відповідає інтересам особистості – це те, що мотивує людину до навчання саме зараз.

Мотивація є важливим і визначальним фактором у досягненні цілей особистості. Кожен студент має набір різних причин, які мотивують його до навчання. Ідеальний профіль мотивації поєднує в собі високий ступінь ентузіазму до навчання з низьким рівнем тиску на нього. Сила мотивації студентів до початку виконання завдання змінюється від моменту до моменту і залежить від кількох факторів. Чим більш автономною і компетентною людина відчуває себе під час навчання, тим вищою є її мотивація та ентузіазм.

Теорія самодетермінації, одна з сучасних теорій мотивації, розрізняє різні типи мотивації. Так, виділяються:

- автономна мотивація (при автономній мотивації людина навчається із внутрішнього спонукання: її цікавить або у неї спонтанно викликає інтерес матеріал, який їй потрібно вивчити, або вона вважає предмет і своє навчання значущими чи цінними);

- контрольована мотивація (контрольована мотивація пов'язана з тиском. Коли контрольована мотивація у студента висока, він бере на себе зобов'язання вчитися, тому що мусить. Цей тиск може бути зовнішнім, тобто особа вчиться заради інших, наприклад, щоб не розчарувати батьків або уникнути критики. Але тиск може йти і зсередини, коли людина хоче зарекомендувати себе розумним, зразковим студентом, або ж людина викладається на повну, щоб мати змогу насолоджуватися прекрасними тримісячними канікулами);

- амотивація або демотивація (у цьому випадку йдеться про брак мотивації. У той час як контрольована і автономна мотивація включає в себе певний драйв або причину для навчання, в даному варіанті у студента відсутня будь-яка мотивація, щоб присвятити себе навчанню. Він відчуває, що не може досягти бажаного результату або недостатньо цінує своє навчання, що робить його безпорадними або байдужим).

Очевидно, що люди не просто мотивовані автономно або лише контрольовано. Як правило, особа демонструє кілька типів мотивації. Наприклад, коли студент вивчає частину навчальної програми, яка йому цікава (автономна мотивація), в той же час як батьки сказали, що йому доведеться залишити навчання, якщо він не досягне високих результатів (контрольована мотивація).

Наукові дослідження показують, що автономна мотивація є найбільш бажаним типом мотивації, оскільки вона позитивно впливає на успішність студента у навчанні.

Вона спонукає використовувати більш поглиблені стратегії обробки інформації, краще планувати своє навчання і дотримуватися своїх планів. Особа схильна розглядати негативний досвід як можливість для навчання, а не як причину залишити навчання. Самостійно мотивовані студенти відчують, що вони можуть розвиватися і рости під час навчання. Це дає їм енергію і стимулює їхній подальший розвиток.

Три основні психологічні потреби – автономія, зв'язок і компетентність – живлять мотивацію людини. При цьому автономна (тобто якісна) мотивація може виникнути лише тоді, коли ці психологічні базові потреби задоволені.

Список використаних джерел:

1. Левченко Т. І. Мотивація суб'єкта в різних видах діяльності: монографія. Вінниця: Нова книга, 2011. 448 с.
2. Занюк С. С. Психологія мотивації: навч. посіб. Київ: Либідь, 2002. 304 с.

Лехман О. Ю., здобувачка вищої освіти спеціальності «Початкова освіта», група ПО – 3 Мукачівського державного університету;
Науковий керівник:
к. п. н., доц. Мочан Т.М.

ІНТЕГРАЦІЯ ІГРОВОЇ ТА НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Враховуючи процес модернізації освіти сучасна школа потребує такої організації діяльності, яка б забезпечувала розвиток особистісних здібностей і творчих життєвих позицій кожного учня, реалізовувала різноманітні інноваційні освітні програми, реалізовувала принцип гуманного ставлення до дітей.

Слід зазначити, що складовими процесу навчання є «що» діти вивчають і «де» вони це роблять, проте, у навчанні через гру ключовим є «як» вони це роблять, як саме набувають нових навичок та у який спосіб розвивають уміння [3, с. 5].

Гра – це шлях майбутнього, тому що у процесі гри діти розвивають або закріплюються властивості, навички, необхідні їм для реалізації соціальних, професійних і творчих функцій у майбутньому. Саме гра, яка може радувати дітей щохвилини та задовольняти їхні потреби. Ігри – це найкращий спосіб брати участь у заходах, які сприяють глибокому навчанню. Гра охоплює багато навичок, які ми знаємо з досліджень, щоб сприяти усвідомленому навчанню, забезпечуючи таким чином сприятливе середовище для розвитку навичок і знань, необхідних для процвітання та успіху в дорослому віці. У дітей є власні мотиви до гри, і це слід використовувати як основу для навчання та розвитку нових здібностей і навичок. Під час гри діти беруть на себе відповідальність і вибирають, що їм робити і як вони це роблять. Гра може бути соціальною діяльністю, яка дозволяє отримати досвід від інших людей. Тому вона може надати багато можливостей для навчання.

Гру можна поєднувати на уроках з усіх навчальних предметів у вигляді дидактичних, сюжетних та рольових ігор. Діти настільки захоплюються, що не помічають, що навчаються: вони вчаться, запам'ятовують нове, пристосовуються до нестандартних ситуацій, поповнюють свої знання та відпрацьовують навички, розвивають творчі здібності та уяву.

Проблема сьогоденних дітей – це залежність від різноманітних гаджетів: смартфонів, планшетів, комп'ютерів. Невипадково науковці називають сучасне покоління «дітьми двох пальців». І це реальність. Одними заборонами нічого не вдієш. Треба запропонувати дітям альтернативу, і це можуть бути кубики lego. Крім того, що вони розвивають фантазію (адже іноді починаючи щось творити, ще не знаєш, що отримаєш в кінці), вони ще розвивають дрібну моторику рук, просторову уяву. Кубики приємні на дотик, мають виступи, безпечні для використання.[1,с.8]

Учителі початкових класів, які використовують LEGO, розповідають, що робота з конструкторами дозволяє молодшим учням засвоїти багато важливих ідей у формі навчальної гри та розвинути навички, які знадобляться їм у подальшому житті.

На думку О. Савченко, основним для педагога має бути бажання досягти того, щоб усі учні неодноразово пережили почуття справжнього успіху. У процесі гри легко реалізувати запрограмовану ситуацію успіху для дітей, яким складно навчатися. Як стверджує авторка, систематична повторюваність ситуації запрограмованого успіху сприяє зародженню пізнавальної активності [2, с. 62].

За допомогою гри та творчої діяльності здобувачі можуть знайомитися з навколишнім середовищем. Ігрове середовище з предметами LEGO допомагає дітям реалізовувати різноманітні проєкти, працювати відповідно до власних ідей і темпу, самостійно вирішувати поставлені завдання, бачити результати своєї діяльності.

Загалом LEGO-технологія передбачає: формування вміння розв'язувати проблемні завдання, ставити цілі, продумувати подальшу роботу, складати плани дій; розвиток творчого мислення; розвиток мовлення – уміння докладно пояснювати свої дії, пояснювати міркування, давати чіткі та зрозумілі інструкції, розповідати, висловлювати свої думки; розвиток навичок співпраці, особливо працювати в парах або групах, обмінюватися матеріалами, вчитися у своїх однолітків, слухати їхні ідеї та пропонувати власні, аналізувати ідеї та вибирати більш обґрунтовані, розподіляти ролі та обов'язки; розвиток сенсорного сприймання, формування уявлень про зовнішні властивості предметів: форму, величину, колір, просторове розташування; розвиток дрібної моторики; формування загальної системи уявлень дитини про навколишній світ і збагачення її життєвого досвіду.

Також робота з кубиками LEGO сприяє вихованню терпіння, взаємоповаги, акуратності, цілеспрямованості, посидючості.

Отже, працюючи над питанням інтеграції ігрової та навчальної діяльності у сучасній початковій школі, можна зробити висновок, що саме ігрова діяльність сприяє невимушеній комунікації учнів один з одним у класі, взаєморозумінню між учителем і учнями. Саме у процесі застосування ігрових форм навчання, можна залучити малоактивних школярів до систематичної розумової діяльності, дати змогу учням відчути успіх, повірити у власні сили, мотивувати їх бути не просто слухачами, а й дослідниками, творцями та винахідниками.

Список використаних джерел:

1. Григор'єва Н. Д. Діяльнісний підхід і ігрові методи навчання в умовах Нової української школи»: науково-методичний посібник URL: <http://nvkdominanta.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/stattya-na-atestatsiyu-1.pdf>
2. Дубяга С.М. Педагогічні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки «Початкова освіта» / Авт.-укл. С.М. Дубяга. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 160 с.
3. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / упорядник О. Рома, 2018. 44 с.

Лісніченко Т.В., магістр психології

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА ЯК СПРОБА ЗМІНИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Відповідно до інформації [1] «Нова українська школа — це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета — створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті».

Під час створення нового середовища, яким для нашого суспільства є нова українська школа, потрібно створити необхідні умови для реалізації проекту. Не всі навчальні заклади готові перейти до нововведення. У першу чергу, немає підготовленого персоналу, який може працювати у цій системі, підтримуючи розвиток особистості у нових реаліях.

Соціально-психологічні аспекти проаналізовано у [2]. У статті аналізується «вплив соціуму на професійну самореалізацію особистості. Здійснено теоретичну диференціацію поглядів на індивідуально-психологічні особливості зрілої особистості» [2, 117 с.]. У [3, 22 с.] «обґрунтовано важливість реалізації компетентнісного підходу в освіті. Висвітлено теоретичні та методологічні засади застосування компетентнісно зорієнтованих технологій розвитку особистості в навчально-виховному процесі школи».

Соціально-психологічні аспекти повинні забезпечувати вільний розвиток особистості на творчому потенціалі. Не кожен ще перелаштувався на нове сприйняття нової української школи. Соціально-психологічні аспекти враховують інтереси особистості, її почуття потрібності, допомагаючи почувати себе комфортно. Особистість поняття соціальне, вона виражає все, що є в людині над природного, історичного. Особистість не вроджена, а виникає в результаті культурного і соціального розвитку [4].

Саме на рівні особистості відбувається усвідомлення того, що без ґрунтовних соціально-психологічних знань і вмінь неможливо продуктивно будувати соціальні та міжособистісні стосунки, сприймати та оцінювати інших людей, регулювати власну поведінку, здійснювати обмін думками, інформацією, впливати одне на одного

[5]. Цінність і унікальність особистості не відкидають, а передбачають наявність її особливої структури. Л. С. Виготський зазначав: «Структурою прийнято називати такі цілісні утворення, які не складаються сумарно із окремих частин, являючи ніби їх агрегат, але самі визначають долю і значення кожної з тих, що входять до їх складу, частин» [6].

Соціально-психологічні та психологічні методи, які взаємопов'язані між собою та впливають один на одного. В суспільстві, що постійно змінюється не можливо керуватися загальновідомими знаннями, потрібно використовувати нові надбання про властивості кожної окремої людини, застосовувати творчий підхід до вирішення проблеми, підбору працівників, які будуть зацікавлені в даній роботі, все це можливо лише за використання соціально- психологічних методів управління.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа. Сайт Міністерства освіти і науки України <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
2. Т. В. Мазур, канд. психол. наук, доцент Чернігівський державний технологічний університет, м. Чернігів, Україна file:///C:/Users/1/Downloads/prcr_2013_1_28.pdf
3. Марчук І. Компетентнісно зорієнтовані технології розвитку особистості в контексті Нової української школи / І. Марчук // Нова педагогічна думка. - 2016. - № 4. - С. 22-26. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2016_4_6
4. Ушакова І. М. Теоретико-методологічні проблеми психології: курс лекцій / Ушакова І. М. – Х.: НУЦЗУ, 2016. – 191 с.
5. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління : навч. посібник / Орбан-Лембрик Л. Е. – К. : Академвидав, 2003. – 568 с.
6. Великий Ю. В. , Етапи внутрішнього аудиту на підприємстві, Агросвіт № 7, 2017 (28 – 31)

Любка А. І.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта»,
Мукачівський державний університет
Науковий керівник:
доктор педагогічних наук, професор Товканець Г. В.

К. УШИНСЬКИЙ ПРО ІДЕЮ НАРОДНОСТІ ЯК ЧИННИКА ВИХОВАННЯ

У кожної людини одна Батьківщина, як і сім'я, тому її звичаї, традиції та свята шануються і дотримуються. Саме в дитячому віці починається формуватися таке поняття, як «Батьківщина» і все, що з ним пов'язано.

Перший, хто сформував ідею народності і використання слова як основи навчання і виховання підрастаючих поколінь, став педагог К. Ушинський. Він робив акцент на тому, щоб освіта ґрунтувалася на ідеї любові до своєї Батьківщини і свого

народу, прищепленні почуття національної гідності у поєднанні з пошаною до інших народів.

В основі ідеї народності виховання лежить думка, що кожний народ має право і мусить мати школу з викладанням предметів рідною мовою, побудовану на народних традиціях. К. Ушинський вказує, що не існує загальної системи виховання для всіх народів, у кожного народу своя особлива національна система виховання. «Виховання, створене самим народом і засноване на народних основах, має ту виховну силу, якої немає в найкращих системах, заснованих на абстрактних, відірваних від життя, або запозичених в іншого народу ідеях» [1, с.123].

Мова – це історія народу, його світогляд, вона визначає свідомість, творить людину, культуру та історію. Рідна мова, на думку К. Ушинського, – це дивний педагог. Він каже, що «будучи найповнішим і найвірнішим літописом свого духовного багатвікового життя народу, мова в той же час є найбільшим народним наставником, який навчав народ тоді, коли не було ні книг, ні шкіл, і продовжує навчати його кінця народної історії» [1, с.123].

Як гімн рідній мові звучать слова К. Ушинського: «У мові одухотворяється і весь народ і вся його батьківщина... Мова є найживіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що з'єднує віджилі, живучі та майбутні покоління народу в одне велике, історичне живе ціле. Вона не тільки виявляє собою життєвість народу, але є якраз саме життя. Коли зникає народна мова, – народу нема більше!... Поки жива мова народна в устах народу, до того часу живий і народ. І нема насильства більш нестерпного, як те, що хоче відібрати в народі спадщину, створену незчисленими поколіннями його віджилих предків. Відберіть у народу все – і він все може повернути, але відберіть мову і він ніколи більше вже не створить її, нову батьківщину навіть – може створити народ, але мови – ніколи: вимерла мова в устах народу – вимер і народ» [1, с.123].

У книзі «Рідне слово» К. Ушинський стверджує, що народним наставником у вихованні є мова – кращий цвіт усього духовного життя народу, що ніколи не в'яне... А відтак, «усе, що бачили, все, що зазнали, що пережили та передумали ці незчисленні покоління предків, передається легко й без великих зусиль дитині, яка тільки-но відкриває очі на світ Божий, і дитина, навчившись рідної мови, вступає вже в життя з безмежними силами. Не тільки умовних звуків вчиться дитина, вивчаючи рідну мову, а п'є духовне життя і силу...» [2, с.124].

Виховання патріотичних почуттів має бути серцевиною освітнього процесу, де головну роль відіграє вчитель, якому необхідно стати прикладом свідомого громадянина, який займає активну життєву позицію, знає історію свого народу, досконало володіє українською мовою задля формування в учнів високої патріотичної свідомості, почуття відповідальності за майбутнє країни, вірності й любові до Батьківщини, готовності служити їй, стати на її захист. Майбутнє нашої країни залежить від нас самих.

Таким чином, вічним і незабутнім заповітом К. Ушинського для всіх освітян залишається ідея народного, національного виховання. «Загальної системи народного виховання для всіх народів немає не тільки на практиці, а й у теорії... У кожного народу своя особлива національна система виховання...» [3, с. 102]. Саме ця ідея цілісно єднає всі найвизначніші праці педагога. Проте науково-теоретичного

розвитку ідея народного, національного виховання знайшла у творах: «Три елементи школи», «Питання про народні школи», «Про моральний елемент у суспільному вихованні», «Про користь педагогічної літератури» та у навчальних книгах Костянтина Дмитровича.

Список використаних джерел:

1. Ушинський К. Д. Рідне слово / К. Д. Ушинський. Твори: У двох томах. – Т.1. – С. 123-127.
2. Ушинський К. Д. Рідне слово/ К. Д. Ушинський. Твори: У двох томах. – Т.2. – М. : Педагогіка, 1988. – С. 124.
3. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні/ К. Д. Ушинський. Вибрані педагогічні твори: У 2 т. – Т.1. – К.: Рад шк., 1983. – С. 82-102.

В. А. Макаренко
Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук О. Г. Білюк
м. Миколаїв, МНУ імені В. О. Сухомлинського

ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ НА ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАЇКАННЯМ

Заїкання є поширеним мовленнєвим розладом у дитинстві, який може мати значний вплив на соціальну та академічну адаптацію дитини. Розуміння причин та факторів, що сприяють розвитку заїкання, важливе для розробки ефективних стратегій діагностики та лікування цього порушення. Один із потенційних факторів, який може впливати на заїкання, - емоційний стан дитини. Дослідженням впливу емоцій на заїкання у дошкільному віці можна сприяти розумінню цього мовленнєвого розладу та розробці ефективних підходів до попередження та лікування заїкання.

Аналіз останніх джерел. Проблемою заїкання займаються вітчизняні і закордонні фахівці: Л. Беякова, Л. Бондарева, Г. Волкова, Н. Власова, В. Гіляровський, Б. Драпкін, Є. Дьякова, Н. Неткачев, В. Ісагулієв, П. Ісагулієв, Р. Левіна, Є. Рау, В. Селіверстов, В. Шкловський, А. Кравченко, В. Кондратенко, З. Ленів, Ю. Некрасова, Є. Оганесян, І. Поварова, Е. Рау, Ф. Рау, І. Сікорський, М. Хватцев, сучасні дослідники – Г. Бурковський, О. Копитіна, С. Миронова, Р. Чайкіною

Мета нашого пошуку полягає у дослідженні впливу емоційної регуляції на мовлення дошкільників із заїканням.

Виклад основного матеріалу дослідження. Заїкання – це порушення темпоритмічної організації мовлення, обумовлене судомним станом м'язів мовленнєвого апарату [1].

Відповідно, понятійно-термінологічний словник надає таке визначення: заїкання – це порушення мовлення, що виявляється у мимовільному повторенні

окремих звуків, складів або цілих фраз, неприродному розтягуванні звуків або блоках мовчання, протягом яких людина, що заїкається, не може вимовити звук [2].

Г. Волкова розглядає заїкання, як складний розлад мовлення, обумовлений дизонтогенезом психічних функцій і дисгармонійним розвитком особистості. Мовні і психічні порушення накладають відбиток на процес мовленнєвого спілкування, спотворюючи і деформуючи його.

Емоційна регуляція включає в себе здатність дитини контролювати та регулювати свої емоції, а також здатність виражати їх адекватним способом. Недостатня емоційна регуляція може впливати на розвиток мовлення у дітей, оскільки емоційний стан може впливати на їх здатність до уваги та зосередженості, а також на їх здатність використовувати мовлення.

Протягом дитинства емоції проходять шлях прогресивного розвитку, набуваючи все більшого змісту і все складніших форм прояву під впливом соціальних умов життя і виховання. Емоції – особливий клас суб'єктивних психологічних станів, що відбиваються у формі безпосередніх переживань, відчуттів, ставленні людини до світу і людей, в процесі й результаті їх практичної діяльності (В. Вілюнас). У людини головна функція емоцій полягає в тому, що завдяки емоціям ми краще розуміємо одне одного, можемо, не користуючись мовою, судити про наші емоційні стани і краще налаштуватися на спільну діяльність і спілкування.[3]

Переживання, як форма вираження емоцій і почуттів зв'язуються у заїкуватих з появою мовленнєвого порушення, з труднощами у здійсненні мовленнєвого процесу, з образливим ставленням з боку оточуючих, з незадоволеністю собою, своїм мовленням, своїми вчинками та ін. [9].

Більш-менш виражені неприємні переживання, пов'язані у заїкуватих з нереалізованою потребою вільного спілкування з оточуючими, можуть супроводжуватися емоціями, почуттями і станами невдоволення, пригніченості, апатії, тривожності, побоювання, напруженості, драгівливості, похмурості, гніву, злостивості, частою зміною настрою та ін. (В. Селіверстов).

Порушення мовлення часто призводить до страху спілкування. Дитячі страхи, як правило, цілком конкретні і в більшості пов'язані з тим, що загрожує життю дитини або з тим, від кого залежить її життя [4].

Тривога в заїкуватих може змінюватися в залежності від різних обставин. При додаткових обстеженнях зазвичай з'ясовується, що страх викликає не саме заїкання, а можливе ставлення до них із-за неправильного мовлення.

Фіксація на порушенні означає, що увага та емоції особи зосереджені на самому порушенні або на його наслідках. У випадку дітей з заїканням, це може відбуватися під час мовленнєвого процесу, коли дитина стає свідомою свого заїкання і зосереджується на ньому.

Фонова активність ЦНС визначається станом психоемоційної сфери особи, її емоційним станом та рівнем напруження. У випадку дітей з заїканням, емоційний стан може бути впливаний самим мовленнєвим процесом та його порушенням. Наприклад, дитина може відчувати стрес, тривогу або незручність під час спроби висловити певні звуки чи слова, через що її емоційний стан може погіршуватися.

Цей емоційний стан може мати вплив на мовленнєву діяльність дитини. Наприклад, стрес або тривога можуть призводити до збільшення заїкання,

погіршення розмовних навичок або навіть до уникання мовлення. Емоційний стан може також впливати на мотивацію дитини до комунікації та розвитку мовленнєвих навичок.

Тому, для дошкільників із заїканням, важливо створити сприятливе емоційне середовище, де вони почуваються підтримані та прийняті. Розуміння та управління емоційним станом можуть допомогти зменшити негативний вплив заїкання на мовленнєвий процес та сприяти поліпшенню комунікації та розвитку мовлення.

Висновок. Емоційна регуляція відіграє важливу роль у підтримці дошкільників із заїканням. Фіксація на порушенні та емоційний стан можуть впливати на мовленнєвий процес та розвиток дитини. Ефективна емоційна регуляція сприяє поліпшенню мовленнєвих навичок та зменшенню проявів заїкання у дошкільників. Це може включати зниження стресу та тривоги, збільшення впевненості та мотивації, поліпшення соціально-емоційних навичок та заспокоєння мовленнєвих м'язів.

Список використаних джерел:

1. Бондарь В.І., Синьов В.М. Дефектологічний словник. Київ, 2011, 528 с.
2. Рубінштейн С. Л. Основи загальної психології / С. Л. Рубінштейн. — М., 1989. — 781 с.
3. Зеєман М. Розлади мови в дитячому віці. /М. Зеєман – М.: Астрель. – 2002. – С. 217.
4. Шевченко С.М. Онтогенетично орієнтована психотерапія дітей та підлітків (на моделі заїкуватості) / С. Н. Шевченко // Психокорекція: теорія та практика. - М.: Педагогіка. - 1995. - С. 230.

Малько М.В.

Хома О.М.

Мукачівський державний університет, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗВУКОВИМОВИ В УЧНІВ ПЕРШОГО КЛАСУ

Державним стандартом початкової освіти мовно-літературної освітньої галузі передбачено змістові лінії, що спрямовані на формування в учнів початкової школи комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей, розвиток особистості здобувачів освіти із застосуванням засобів різних видів мовленнєвої діяльності, здатності спілкуватися українською мовою [2]. Аудіювання, говоріння, читання й письмо як види мовленнєвої діяльності вимагають удосконалення у першокласника звуковимови.

Дослідники цієї проблеми (М. Вашуленко, О. Вашуленко, Р. Вовкотруб, Т. Котик, В. Трунова та інші) визначають проблеми у мовленні учня та формулюють шляхи їх удосконалення. Відтак, М. Вашуленко схарактеризував причини вад дитячої звуковимови. Дослідник назвав дві причини: «1) органічні порушення мовленнєвого апарату; 2) вплив іншої, сусідньої, мови та наявність у середовищі, у якому зростає дитина, місцевих діалектів» [1, с.71].

Наше дослідження за мовленням учнів першого класу показує, що місцевий діалект значно впливає на вимову окремих звуків, розуміння лексичного значення слова. Першокласники припускаються таких помилок: 1) пропуск звуків; 2) нечіткість вимови звуків [з с ш р]; 3) заміна одного звуку іншим; 4) неправильне позначення звуку відповідною буквою; 5) індивідуальні вади, що пов'язані з розвитком мовленнєвого апарату дитини. Значні труднощі виникають при вивченні звукосполучень [дж], [дз], уживанні апострофа та вимови слів у цих випадках.

При вроджених вадах мовлення удосконаленням звуковимови займаються фахівці – логопеди. Учитель початкової школи має можливість розвивати усне мовлення, застосовуючи систему вправ. З-поміж них назвемо такі:

1)орфоепічні хвилинки «Говори правильно». Учитель вимовляє склади, слова, словосполучення, учні повторюють за ним. Рекомендуємо у букварний період застосовувати таблиці-піраміди, що дасть можливість школяреві порівняти вимову та написання.

2)ігрові вправи. Учні імітують звуки бджілки, комара та інших тварин, чітко вимовляючи звуки.

3)прослуховування qr-кодів із аналізом вимови окремих слів.

4)складання учнями усних зв'язних висловлювань діалогічного та монологічного спрямування з метою розуміння змісту тексту.

5)проведення звукового (добукварний період), звуко-буквеного аналізу слів.

Алгоритм його проведення такий: 1) вимова слова вчителем; 2) вимова учнем; 3) поділ на склади; 4) вимова кожного звуку з аналізом та його позначення на письмі буквою; 5) визначення наголосу.

Як показує досвід роботи, емоційний вплив на засвоєння звуковимови мають: чистомовки, лічилки, музичні фізкультхвилинки, засоби арт-терапії. У нашому регіоні слід звернути увагу на вимову твердих звуків [ч ш шч]. Приклад чистомовки:

Чі-чі-чі – я люблю калачі.

Чу-чу-чу – я котика відпушу.

Ча-ча-ча – я дам йому калача.

Безперечно, удосконалення звуковимови в учнів першого класу вимагає від учителя системної роботи у процесі вивчення мовних тем. Уроки читання дадуть можливість розвивати якості читання у процесі роботи над текстом.

Таким чином, нами окреслено деякі аспекти удосконалення звуковимови в учнів 1 класу.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко М. С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. К.: Видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с.

2. Державний стандарт початкової освіти. Учитель початкової школи. 2018. №4. С.1-16.

Михайлочко Т.А.
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 013 «Початкова освіта»
Мукачівський державний університет
Науковий керівник:
д.п.н., професор Товканець Г.В.

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА І ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ЗМІСТІ ДОСЛІДНИЦЬКО-ПОШУКОВОЇ РОБОТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Зміст екологічної освіти і виховання, шляхи та способи їх реалізації у освітньому процесі початкової школи визначаються загально визнаними міжнародною співдружністю принципами з урахуванням як глобальних, так і національних тенденцій розвитку педагогічної науки, освіти і культури. Найбільш цілісне методологічне трактування ряду принципів положень екологічної освіти та виховання належить З. Запорожану та І. Звереву. Ученими обґрунтовано ряд теоретичних положень екологічної освіти та виховання, провідними ідеями яких є єдність екологічної освіти з вихованням і політехнічною освітою, урахування міжпредметних зв'язків, краснавчочого підходу у вивченні природи, науковості й доступності матеріалу, що вивчається тощо.

Так, З. Запорожан зазначає, що мета екологічної освіти (формування екологічної культури особистості) досягається шляхом розв'язання низки освітніх завдань [1] (Рис. 1.). Різні погляди на тлумачення екологічної компетентності засвідчують, що і визначення цього поняття розглядається з різних точок зору. Екологічна освіта – це забезпечення учнів знаннями, формування умінь і навичок самостійно їх застосовувати на уроках та у позанавчальній екологічній діяльності, у новій ситуації.

Особистісними результатами стають їхня здатність самостійно здійснювати вибір, відповідати за власні дії та вчинки, вироблення основ екологічно грамотної поведінки, особистісне зростання та розвиток в умовах соціально-значущої діяльності щодо покращення стану навколишнього середовища. Метапредметними результатами стають формування здатності розуміти навчальне завдання, планувати свою екологічну діяльність, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами, будувати міркування.

Такі дослідники, як Н. Пустовіт, Л. Руденко О Пруцакова [4], О. Савченко [5], С.Шмалеей [6] розглядали компетентності як потенційні психологічні новоутворення (знання, уявлення, алгоритми дій, системи цінностей та відносин), які виявляються діяльними проявами, як «безперервний процес навчання, виховання та розвитку особистості, спрямований на формування системи наукових та практичних знань, умінь та навичок, ціннісних орієнтацій, поведінки та діяльності, що забезпечують відповідальне ставлення до навколишнього природного середовища та здоров'ю». С. Шмалей [6] передбачала, що важливим аспектом у формуванні екологічної компетентності є насамперед виховання особистості, для якої характерним є не лише екологічні знання, вміння та навички, а й яка поважатиме цінність іншої людини, яка

здатна до прояву гуманних почуттів таких як доброта, чуйність, любов і співчуття, що забезпечує формування екологічної культури .Д.Руденко, О.Л. Пруцакова [4] вважали, що екологічна компетенція - це інтеграція знань про природне навколишнє середовище, а також умінь екологічно грамотно діяти в конкретних життєвих ситуаціях. С. Шмалей [6] під екологічною компетенцією розуміла інтеграцію знань та умінь у сфері екології та морального ставлення до природи, екологічно значущих особистісних якостей таких, як гуманність, емпатійність, ощадливість, відповідальність за результати своєї екологічної діяльності.

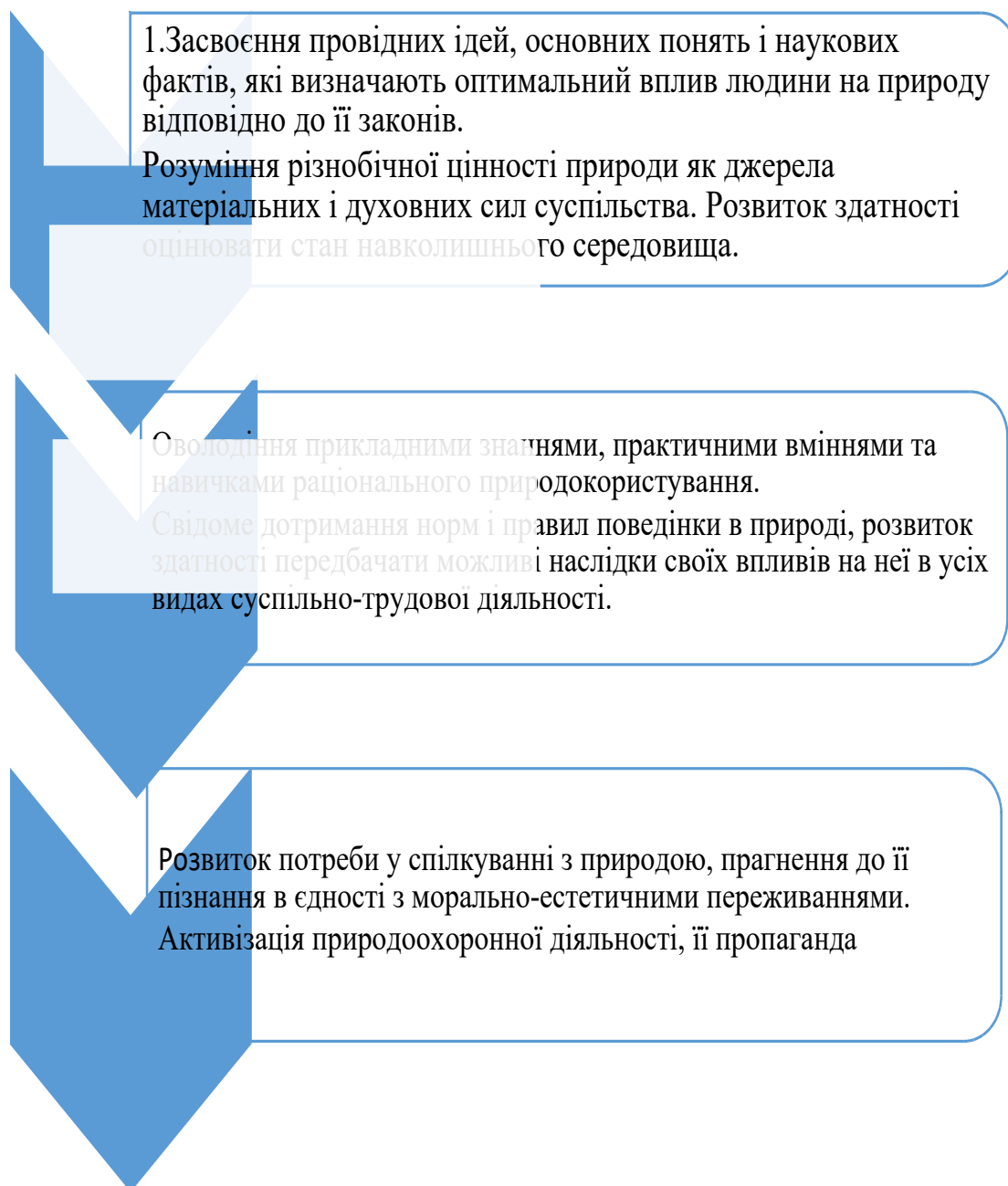

Рис. 1.Освітні завдання для досягнення мети екологічної культури.

Екологічна культура визначається як сукупність соціально та особистісно обумовлених форм повсякденної поведінки у ситуаціях безпосередньої та

опосередкованої взаємодії з природою, у яких знаходять зовнішнє вираження екологічні цінності і екологічні компетентності особистості.

Таким чином, у дослідницько-пошуковій діяльності учнів початкової школи реалізується зміст екологічної освіти, що впливає на формування екологічної культури і екологічної компетентності.

Список використаних джерел:

1. Запорожан З. Є. Екологія в початковій школі. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, 2005. 252 с

2. Михайлочко Т. А., Товканець Г.В. Розвиток дослідницьких компетентностей здобувачів початкової освіти у процесі позаурочної роботи. Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: збірник тез доповідей за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції (18-19 травня 2023 р., м. Мукачево). Мукачево : Вид-во МДУ, 2023. С. 104 – 105.

3. Пустовіт Г.П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти та виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах : монографія. Луганськ : Альма-матер, 2004. 540 с.

4. Пустовіт Н. А., Пруцакова О. Л., Руденко Л. Д., Колонькова О. О. Формування екологічної компетентності школярів: наук.-метод. посібник. К.: «Педагогічна думка», 2008. 64 с. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник для студентів педагогічних факультетів. К.: Генеза, 1999. 368 с.

5. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник для студентів

6. Шмалей С. В. Система екологічної освіти в загальноосвітній школі в процесі вивчення предметів природничо-наукового циклу: автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01. Київ, 2005. 44 с.

Мороз М.В.

здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта»

Мукачівський державний університет

Науковий керівник:

доктор пед. наук, проф. Товканець Г.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВИХОВНОЇ РОБОТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Правове виховання — виховна діяльність школи, сім'ї, правоохоронних органів, спрямована на формування правової свідомості та навичок і звичок правомірної поведінки школярів.

Проблема правового виховання отримала серйозну теоретичну розробку у вітчизняній юридичній науці з середини ХХ ст., тому основні праці по правовому вихованню припадають саме на радянський період.

Традиційним в юридичній науці є підхід до розгляду правового виховання в його широкому і вузькому сенсі. На думку А.В. Міцкевича, в широкому сенсі правове виховання включає дію усіх чинників життя на формування якостей особи, а у вузькому – є цілеспрямованою дією суспільства на свідомість людей, їх устої, образ дії. А.Д. Бойков визначав правове виховання в широкому сенсі як всеосяжний процес дії на свідомість виховуваних об'єктивних умов життя (найближчого побутового оточення, учбового або трудового колективу, особистого правового досвіду і так далі), у вузькому сенсі – як вид організованої і цілеспрямованої дії на свідомість осіб, що виховуються.

На нашу думку, правове виховання все ж таки слід розглядати як вплив на свідомість виховуваних з метою формування належного рівня правової вихованості цих осіб, який і породжує відповідну діяльність суб'єктів правового виховання. Такий підхід більш повно відображає сутність правового виховання і враховує той факт, що правосвідомість формується не лише внаслідок цілеспрямованої діяльності певних суб'єктів

Вітчизняними дослідниками проблем правового виховання учнівської молоді були і є : М. Володько, О. Карпов, В. Воронов, М. Фіцула, І. Запорожан. Всі вони вважають, що правове виховання буде ефективним лише в тому випадку, якщо воно матиме системний підхід і розпочинатиметься ще з початкових класів школи

Увагу потрібно звертати також на :

- Безпосередній зв'язок правового виховання з іншими видами виховання, у першу чергу – з моральним вихованням, значна частина якого здійснюється несвідомо, шляхом особистого прикладу батьків, внаслідок копіювання їх поведінки дітьми;

- Правове виховання пов'язане з культурою народу, яка зв'язує воедино минуле, сьогодення і майбутнє і багато у чому обумовлює зміст, форми і методи формування правосвідомості;

- Правове виховання – це довготривалий процес впливу на свідомість виховуваних, який здійснюється протягом усього їхнього життя. Оскільки вважається, що формування свідомості особи у цілому відбувається до 20-25 років, то якщо вона до досягнення цього віку не одержала належного виховання, зокрема правового, то у неї сформується інфантильне чи нігілістичне ставлення до права, що часто призводить до девіантної поведінки, порушення правових норм. У цьому випадку доцільно буде говорити не про формування правосвідомості, а про її корегування. Крім того, людина дуже часто може опинитись в новому для себе середовищі, що призводить до необхідності адаптації вже сформованої свідомості в правовому плані. Враховуючи це, а також швидкість змін, які відбуваються в суспільстві, можна стверджувати, що правове виховання охоплює два етапи життя людини: етап формування свідомості і етап життя вже відносно сформованої особистості.

Емоційними цілями правового виховання можна вважати формування почуттів справедливості, відповідальності й законності. Всі вказані цілі взаємопов'язані і взаємозалежні. Справді, навряд чи можна виробити почуття законності, якщо в людини не розвинене почуття справедливості.

можна зробити висновок, що сутність правового виховання полягає в тому, щоб, шляхом залучення більшої кількості осіб до державно-правової сфери життя

суспільства, збільшити рівень обізнаності в праві та законодавстві особи, в результаті чого вона зможе виокремити для себе раніше невідомі їй мотиви протиправної поведінки, як своєї, так і інших людей, а також сформуванати навички правомірної поведінки на основі усвідомлення цінності права.

Правова освіта та виховання – це не робота одного року, це система, яка розрахована на кілька років вперед для широкого кола учнів і дає результат у повсякденній роботі школи, позашкільній діяльності навчального закладу.

Школа в цьому процесі ставить перед собою ряд завдань :

- Формування активної позиції учнів щодо реалізації прав і свобод людини;
- Засвоєння учнями основних правових знань, норм і правил співжиття в суспільстві;
- Вироблення необхідних умінь та навичок, мотивів для відповідальної участі молоді в громадському житті країни.

На певному етапі формування правової культури у молодших школярів формуються загальні уявлення про основні правові норми, які тісно переплітаються з моральними нормами, та окремі норми конституційного, цивільного, сімейного, адміністративного та кримінального законодавства. Молодші школярі засвоюють такі основні поняття : держава Україна, день незалежності України, суверенітет і незалежність, державна символіка, влада в Україні. Закони як обов'язкові правила для всіх людей, які упорядковують життя, охороняють і захищають інтереси людей : Конституція України як Основний Закон нашої держави, Декларація прав дитини, Конституційні обов'язки громадянина України. Учителі молодших класів використовують можливості навчального процесу та позаурочної роботи.

Ефективність процесу правового виховання залежить від дотримання принципу єдності виховання й самовиховання. Правове виховання безпосередньо залежить від ступеня інтенсивності виховання й самовиховання.

Інтерактивні вправи — це частина заняття (шкільного уроку), яка використовується з метою засвоєння вивченого матеріалу та досягнення певних результатів навчання учнями.

Види інтерактивних вправ :

- Мікрофон
- Незакінчені речення
- Метод « Прес »
- Крісло автора
- Акваріум
- Ажурна пилка
- Дебати
- Дискусії

Серед інтерактивних методів широко використовуються такі як: мозковий штурм, мікрофон, коло ідей, робота в малих групах, «займи позицію», пресметод, акваріум, подорож рольові ігри та інші.

Гра « Плутаніна »

Карти зі словами назв прав та обов'язків розрізані навпіл. На одній карточці написана назва права або обов'язку а на іншій картка з малюнком (або опис права чи обов'язка) який описує це право чи обов'язок.

Наприклад:

Овіта → або

Освіта → ст. 19 ЗУ „Про охорону дитинства” визначено, що кожна дитина має право на освіту.

Гра « Піраміда »

Учням надаються 3-більше питань, які складають перший рівень піраміди. Учням необхідно дати відповідь на кожне з цих питань. Правильна відповідь на попередні питання буде складати другий рівень піраміди. Після чого ця відповідь автоматично перетворюється на питання, відповідь на яке буде складати наступний рівень. Це продовжуватиметься до остаточного результату, який буде слугувати вершиною цієї піраміди.

1 рівень – 1) Процес засвоєння нових знань? (освіта)

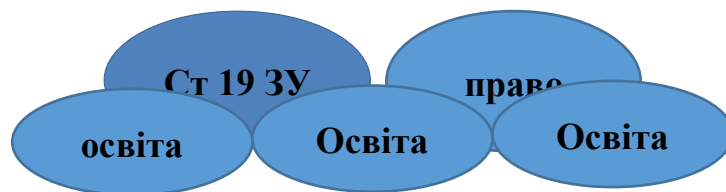
2) Навчання учнів вчителем ? (освіта)

3) Про що говориться в ст 19 ЗУ «Про охорону дитинства»? (кожна дитина має право на освіту) (освіта)

2 рівень – 1) де описується закон про освіту? (в ст 19 ЗУ)

2) Основа законів – це ? (право)

3 рівень – Окрім обов’язків кожна людина має свої? (права)

Гра « Стрічка »

Учню необхідно прочитати текст, який схований в стрічці. (звертати увагу необхідно лише на виділені літери)

Диво → відкрити → можна → малими → феєріями → правда → воно → знайде → останнє → вільне → твоєму

Гра « Суд »

Для цієї гри учням необхідно обрати суддю, яким буде показувати картинки і зачитувати права та обов'язки, підлеглого, який повинен буде піднімати на кожна своє право картку з літерою «П», адвокат, який повинен піднімати на кожен обов'язок літеру «О».

Гра «Крокодил»

Учням необхідно прочитати слова які будуть зашифровані в квадратику.

Гра «Позов»

Учні діляться на команди і кожна з них повинна підбирати вислови в користь своєї групи. Груп 2-ві : права та обов'язки. Група з темою прав повинні переконати групу з обов'язками у виконанні і дотриманні правил які вона ставить. Група з темою обов'язки повинна переконати групу з правами в тому, чим корисно дотримуватися того чи іншого обов'язків.

Отже, правова освіта і правове виховання передбачає створення системи навчання і виховання, направленої на формування нового, вищого рівня правової культури особистості. Нарізним стрижнем цієї культури є правосвідомість особистості, яка включає отримання системних наукових знань про право, правопорядок і його охорону та виховання емоційно-оціночного ставлення до права і правопорядку.

Завдання правової освіти та правового виховання:

- сприяти становленню активної позиції учнів щодо реалізації прав і свободи людини;

- надати основні правові знання, сформувавши мотивацію та вміння, необхідні для відповідальної участі молоді в громадському житті;

- створити умови для набуття учнями досвіду громадянської дії, демократичної поведінки та конструктивної взаємодії.

У молодших класах – це створення в першу чергу сприятливої психолого-педагогічної атмосфери, проведення ранньої діагностики і педагогічної корекції відхилень у поведінці, всебічне виявлення індивідуальних особливостей учнів, виявлення дітей з відхиленнями у розвитку і поведінці. Уваги заслуговує робота вчителів початкових класів, які проводять ранню діагностику.

Список використаних джерел:

1. Фіцула М. М. Правове виховання молодших школярів / М. М. Фіцула, І. Г. Запорожан. – Ужгород – Тернопіль, 2002. – 160 с.

2. Штангрет М. Й., О. М. Броневицька // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2017. - Вип. 29(2). - С. 277.

3. Навчальний посібник / Н.М. Парасюк, О.П. Горпинюк, О.М. Броневицька, Н.І. Устрицька, Н.Є. Маковецька, Ю.О. Лісіцина, М.М. Сенько. – Львів: «Ліга Прес», 2018. – 276 с.

Мурник Ю. С., здобувач вищої освіти спеціальності «Психологія», група П-6 Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;
Науковий керівник:
к. філос. н., доц. Пасько К. М.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Занадто багато часу, проведеного в Інтернеті, може спричинити безліч емоційних і фізичних проблем у юнацькому віці, зашкодити особистим стосункам і знизити продуктивність при виконанні різних видів роботи чи при навчанні. Тим не менш, інтернет-залежність є зростаючою проблемою серед юнаків. Однак, якщо боротися з цією проблемою, можна подолати її, зробивши кроки для обмеження використання Інтернету, заповнивши свій час альтернативними видами діяльності та звернувшись за підтримкою кваліфікованих спеціалістів.

Робота з будь-якою психологічною проблемою потребує певних зусиль особистості та відповідно часу. Юнакам, що потрапили під Інтернет залежність, бажано дотримуватись наступних порад психологів, що допоможуть звільнитись від набутої адикції:

1. Скласти особистий перелік речей, від яких юнака утримує інтернет-залежність. Скласти список справ, які йому подобалися або якими він хотів б зайнятися, але не можете через те, що багато часу проводить в інтернеті. Це не для того, щоб змусити особистість почуватися погано, а для того, щоб забезпечити мотивацію для скорочення часу користання інтернетом.

2. Поставити цілі на відповідний час. На відміну від деяких інших залежностей, повне утримання від користування Інтернетом не може бути відповіддю на проблему інтернет-залежності, оскільки Інтернет використовується для багатьох цілей у повсякденному житті. Однак юнаки можуть і повинні вирішити, скільки часу вони виділяють для особистого користування Інтернетом [2].

3. Необхідно скласти список усіх своїх обов'язків і бажаних способів використання часу (наприклад, сон, час, проведений з друзями та/або родиною, фізичні вправи, поїздки на навчання тощо) та визначити, скільки часу на тиждень юнаки хотіли б в ідеалі приділяти цим потребам. Раціонально встановити таймер на телефоні, щоб залишатися в мережі лише певний проміжок часу.

4. Бажано визначити пріоритети. Інтернет-залежність можна зменшити, якщо розглядати діяльність в Інтернеті в перспективі порівняно з рештою свого життя. Наприклад, ви можете вирішити, що хочете прочитати книгу, яку давно збиралися, замість того, щоб витратити ще одну годину на покупки в Інтернеті речей, які вам насправді не потрібні або нецікаві.

5. Юнакам слід надавати перевагу офлайн-версіям діяльності над онлайн. Наприклад, поставити собі за мету проводити більше часу з друзями особисто, а не спілкуватися з ними через соціальні мережі.

6. Можна також встановити пріоритетні завдання, які юнаки хотіли б виконати перед тим, як проводити особистий час в Інтернеті. Наприклад, задумати собі певні обов'язкові види роботи, перш ніж виходити в Інтернет.

Отже, проблема Інтернет-залежності серед осіб юнацького віку є актуальним та надважливим науковим і соціальним питанням, вплив якого на психологічне благополуччя юнаків є значним.

Список використаних джерел:

1. Петрунько О. Дитина в Інтернет-просторі: ймовірні наслідки і відповідальність дорослих Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. ст. Київ: Міленіум, 2008. № 21 (24)., С. 112-123.

2. Chang-Kook Yang SCL-90-R and 16PF Profiles of Senior High School Students With Excessive Internet Use [Electronic resource] / Yang Chang-221Kook, Choe Byeong-Moo, Baity Matthew, Jeong-Hyeong Lee, Jin-Seok Cho The Canadian Journal of Psychiatry. 2005. Vol. 50. No 7. [Cited 2010, 8 Dec.]. – Available from : <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16086538>

М'якоткіна Ю. С.
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 013 «Початкова освіта»
Мукачівський державний університет
Науковий керівник:
д.п.н., професор Товканець Г. В.

ПЕДАГОГІЧНА СПІВПРАЦЯ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З БАТЬКАМИ УЧНІВ ЗАСОБАМИ МОБІЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Потреба дистанційної форми навчання зростає з кожним роком. Якщо говорити про шкільну освіту, то ця потреба досить чітко позначилася останніми роками:

1. Помітно зростає кількість учнів, які бажають вивчати той чи інший предмет шкільної програми, що не є для них профільним у системі екстернату. Для надання учням такої можливості значну допомогу надають дистанційні курси з окремих предметів із епізодичними консультаціями та контролем педагогів.

2. Очевидною є необхідність такої форми навчання для осіб з особливими потребами та інших категорій учнів, які не мають можливості навчатися в очній формі.

3. Нині гостро відчувається брак кваліфікованих вчителів із низки навчальних предметів у сільських та міських школах. Можливість для таких школярів навчатись у дистанційній формі під керівництвом досвідченого педагога була б ефективним вирішенням кадрового питання для багатьох регіонів країни [2].

4. Зростає потреба у дистанційній формі навчання для школярів у період епідемій, стихійних лих, коли немає можливості чи небезпечно відвідувати шкіл [4; 5].

5. Досить корисна могла б бути дистанційна форма навчання для системи профільного навчання. З її допомогою можна було б організувати профільне навчання

за багатьма напрямками, які б дозволили учням краще познайомитися з тією галуззю знання, яку вони обрали для себе.

6. Дистанційна форма навчання могла б виступити серйозним конкурентом для будь-якого репетиторства під час вступу до ЗВО.

7. Дистанційна форма навчання могла б дати можливість учням ліквідувати прогалини у знаннях або навпаки поглибити їх знання в галузях, що їх цікавлять.

У роботі з батьками учнів педагогу необхідно здійснювати співпрацю з різновіковими батьками (законними представниками), які різною мірою інтенсивності використовують засоби мобільної комунікації, тому варто провести інформаційне заняття щодо роботи з контентом та сервісами [1].

Інформаційне заняття щодо роботи з контентом включає наступні питання: де можна побачити папки та файли, які перебувають у спільному доступі; як працювати із «загальними» документами; як скопіювати файли на свій диск Google; як переглядати файли, на які розміщені посилання; як створити папку з контентом на своєму хмарному диску; як налаштувати доступ до свого контенту інших учасників; як зробити посилання на свій контент та вставити його до групи месенджера; підключення додаткових програм на Google диску; робота з месенджером [2].

Для ефективної роботи готуються роздаткові методичні матеріали по роботі з сервісом Google і месенджером WhatsApp, буклет, як у паперовому, так і електронному вигляді. Одним з етапів реалізації дистанційного педагогічного співробітництва є експлуатація.

Для реалізації навчального етапу співробітництва орієнтуються на сукупності аудіо-візуально-кінестетичних методів навчання. «Сукупність методів навчання чогось, практичного виконання чого-небудь» або «опис конкретних прийомів, способів, технік педагогічної діяльності в окремих освітніх процесах» є методикою [2; 3]. Таким чином, під методикою реалізації педагогічної співпраці педагога та батьків учнів на основі засобів мобільної комунікації, а саме, з використанням мобільного месенджера WhatsApp та сервісів хмарних технологій Google розумітимемо сукупність взаємопов'язаних та взаємозумовлених компонентів:

- цільового, спрямованого на залучення батьків учнів до процесу навчання роботі з месенджером та хмарним сервісом;
- змістовного, який містить низку питань, які будуть розглянуті на зустрічі педагога та батьків учнів;
- організаційно-діяльнісного, спрямованого на розгляд та практичне застосування засобів мобільної комунікації для реалізації різних форм взаємодії педагога та батьків учнів;
- контрольного, на якому здійснюється збір та аналіз результатів навчання.

Для формування вміння здійснювати педагогічну співпрацю передбачається використовувати такі методи навчання: колективна робота; опитування як метод контролю; практичний метод [6]. Засобами навчання є хмарні послуги: Google Forms, Google Диск, Документи Google, Google таблиці, WhatsApp, YouTube та інші.

Методика ґрунтується на принципах навчання: єдність навчання і свідомості, систематичності, зв'язок з життям та інших. З виділених компонентів представляється доцільним акцентувати увагу на таких етапах проведення інформаційного заняття (майстер-класу):

- 1 етап: постановка мети і завдань, визначення кола питань, що розглядаються;
- 2 етап: знайомство із можливостями засобів мобільної комунікації;
- 3 етап: практичне відпрацювання навички роботи із засобом мобільної комунікації;
- 4 етап: обговорення результатів.

Нові вимоги до знань, стрімкий розвиток інформаційних технологій, поява нових методик навчання, стандартизація програм загальної середньої освіти в різних країнах світу – все це вимагає ретельного перегляду підходу до системи навчання, яка має максимально використовувати доступні телекомунікаційні, інформаційні та педагогічні технології.

Список використаних джерел:

1. Дистанційне та змішане навчання в школі. Путівник. Упоряд. І.П. Воронникова. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2020. 48 с.
2. Дистанційний формат взаємодії суб'єктів освітньої діяльності : методичні рекомендації / за ред. І. В. Удовиченко. Суми : НВВ КЗ СОППО, 2021. 198 с.
3. Задорожна-Княгницька Л.В., Ситник А.В. Партнерство школи та сім'ї в умовах дистанційного навчання. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 77. 2020.
4. Кирлик, О. В., Товканець Г. В. Педагогічна освіта батьків та її роль у вихованні дітей: бібліографічний аналіз. // Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції (24-25 жовтня 2019 року, м. Мукачєво) / гол.ред. Т.Д. Щербан. Мукачєво : МДУ, 2019. С.216-218.
5. Співпраця школи та сім'ї -запорука успішного розвитку учня (мінізаняття з елементами тренінгу для батьків). URL library/spivpraca-skolita-simi-zaropuka
6. Товканець Г.В., Мякоткіна Ю. С. Оцінка організації навчання в умовах дистанційної освіти батьками здобувачів початкової освіти. Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА». Випуск 1(34), 2023. 145 – 152.

Недосєка І. Р., здобувачка вищої освіти спеціальності «Початкова освіта», групи ПО-2 Мукачівського державного університету
Науковий керівник:
ст. викл. кафедри Майборода І. Е.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Одним із пріоритетних завдань, визначених Національною доктриною розвитку освіти в Україні, є створення передумов для виховання особистості, здатної мислити творчо, самостійно приймати нестандартні рішення, гнучко реагувати на зміни в умовах докорінної перебудови всіх сфер життєдіяльності суспільства. У зв'язку з цим

нині відбувається модернізація національної системи освіти та вироблення новітніх концепцій виховання людини [4].

У сучасних умовах гуманізації й демократизації навчального процесу як ніколи актуальні дидактичні заповіді В. Сухомлинського «Немає абстрактного учня. Мистецтво й майстерність навчання і виховання полягає в тому, щоб розкривати сили й можливості кожної дитини, дати їй радість успіху в розумовій праці...». Тому завдання вчителя – допомогти учневі знайти себе в житті; пробудити в дитині те творче зернятко, яке закладене природою. Розвивати творчі здібності можна по-різному. Окремі учні (обдаровані) переважно самостійно тренують свої задатки, щоб розвинути їх у здібності, і удосконалюють свої здібності, щоб вони стали творчими. Але для розвитку творчих здібностей у більшості школярів важливою є саме роль учителя. Тому вчителю важливо управляти процесами творчого пошуку учнів, йдучи від простого до складного, створювати ситуації, що сприяють творчій активності дитини, розвивають її уяву, розвивають асоціативне мислення, здатність розв'язувати дедалі складніші творчі завдання [3].

Образотворче мистецтво з-поміж інших видів мистецтв є унікальним у вирішенні завдань гармонійного виховання й розвитку дитини. Це пов'язано з тим, що вже в ранньому віці саме зображувальна діяльність (як діяльність продуктивна) дає дитині змогу відтворювати на аркуші світ своїх думок і почуттів, фантазії, стає однією з найбільш доступних форм творчості, адже дозволяє дитині передавати в своїх роботах те, що її хвилює, викликає емоційне піднесення.

Оскільки, як зазначають провідні вітчизняні вчені (Г. Костюк, Л. Леонт'єв, В. Моляко, Я. Пономар'єв та ін.), особистість найінтенсивніше формується у період шкільного віку, то саме школа покликана відіграти провідну роль у творчому розвитку молодших школярів.

Творчість починається з пізнання тому вчителю важливо навчально-виховний процес будувати так, щоб дитина була відкрита для творчої роботи, щоб на кожному уроці школярі мали можливість пофантазувати, погратись, додати в роботу власні образи та ідеї. У зв'язку з цим, надзвичайно важливим завданням вчителів початкових класів є вмійлий добір доступних та водночас захоплюваних видів образотворчої діяльності, своєрідне інтегрування різних художніх технік й матеріалів, підтримання взаємозв'язку пізнавальних, творчих та репродуктивних видів зображувальної діяльності [1].

Так у наукових працях М. П. Малащенко рекомендує перед початком вивчення картин образотворчого мистецтва поміркувати над картинами, вигадати власну версію розвитку зображених подій. Доцільно обговорити всі історії, виявивши схожі думки або, навпаки, відзначивши розмаїття фантазії вихованців. Це необхідно для творчого формування потенціалу, набуття різноманітної творчої діяльності у школярів [3].

У науковій статті С. В. Лебеденко розглянула використання вправ на розвиток творчих здібностей. Наприклад, вправа «Чарівники». Її використовують для розвитку почуттів на базі уявлення. Дітям пропонують дві однакові фігури чарівників. Завдання дітей домалювати ці фігури, щоб один чарівник вийшов добрим, а другий злим. Вправа «Мій улюблений колір». Учитель пропонує учням намалювати драбинку, що складається з восьми сходинок. Перша сходинка колір, що найбільше

подобається дитині, восьма, що найменше подобається). Малюнки вивішують на дошці, й учні по черзі називають, які вони знають предмети кожного з кольорів [2].

З метою розвитку творчих здібностей В. Кондратова, Т. Шлеєнкова пропонують використання нетрадиційних художніх технік та матеріалів зображення. Ці техніки дають змогу школярам розвивати свою фантазію, образне мислення. Воно приваблює своїми легкими способами виконання, швидкими і якісними результатами. Це монотипія, прямографія, малювання пальцем, долонькою, гра таж тощо. Також важливе значення має використання виражальних засобів різних видів образотворчого мистецтва. До прикладу виконання натюрморту за допомогою крапочок, виконання неіснуючої тварини за допомогою графічного зображення різних фактур та інше. Автори відзначають, що важливий розвиток уміння висловлювати власні думки за допомогою інтерактивних методів, проблемно-діалогічного спілкування та організації роботи за картиною [1].

Отже, в процесі формування творчих здібностей молодших школярів засобами образотворчого мистецтва важливе значення має використання інтерактивних методів навчання, дидактичних ігор та вправ, нетрадиційних технік малювання та сприймання творів мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Кондратова В. Шлеєнкова Т. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках об2. Лебеденко С. В.. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів засобами образотворчого мистецтва.-Початкове навчання та виховання. 2012. №25 (317). С.33-39.
3. Малащенко М. П. Розвиток творчих здібностей засобами образотворчого мистецтва.-Мистецтво в школі: музика, образотворче мистецтво, художня культура. 2020. №10 (142). С.16-20.
4. Національна доктрина розвитку освіти. <https://rozvytok-osvity.te.ua/natsional%CA%B9na-doktryna-rozvytku-osvity/>
5. Ушенко Н. М. Творчість учнів на уроках образотворчого мистецтва. Мистецтво в школі. 2013. №6 (54). С.11-13.

Недосека І. Р.
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта»
Мукачівський державний університет
Науковий керівник:
доктор педагогічних наук, професор,
Товканець Г. В.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Однією з ключових компетентностей для здобувачів початкової освіти є мовленнєва компетентність, тому що все починається з слова. Потрібно не тільки

знати правила української мови, але й уміти застосовувати їх у повсякденному житті і отримувати навички для простоти використання рідної мови.

Державний стандарт початкової освіти (2018) висвітлює, що важливим аспектом є вільне володіння державною мовою, а саме уміння усно і письмово висловлювати думки, почуття, переживання. Також виховання любові до рідного слова та читання, відчуття краси та гордості своєї держави, готовність використовувати українську мову в життєвих обставинах [1].

Кожний здобувач початкової освіти має свої унікальні і творчі здібності для того, щоб дитина не відчувала себе відокремленою від колективу потрібно використовувати методи, які підходять для усіх. Завдання вчителя на кожному уроці - навчити дітей правильно висловлювати свою думку, формувати запитання, речення, переказувати зміст прочитаного матеріалу, описувати природні явища, любити навчання та рідну мову.

М. Левицька зазначала, що для формування навички говоріння на кожному уроці потрібно створювати проблемну ситуацію для того, щоб здобувач відповідав на урок. До прикладу: надання відповіді на проблемне питання, складання діалогів за зразком, складання розповідей, усний переказ прочитаного тощо. Для набуття навички діалогічного мовлення потрібно використовувати різні види опор. Виокремлюють з малюнка, тобто конкретний предмет чи малюнок); словесні, тобто опорні слова, варіанти реплік діалогів; графічні, тобто запитання-відповідь [3].

Л. Масловська зазначає, щоб сформувати мовленнєву культуру потрібно спиратися на такі принципи як: комунікативний - це вивчення мови, як засіб спілкування; когнітивний - це мовлення, яке розкривається в процесі пізнання світу; градуальний - це відповідність прийомів та методів за віковими особливостями; варіативності - урахування не лише особливих, а й індивідуальних особливостей; цілісності та інтеграції процесів формування словникового запасу граматичних структур мовлення, тобто формування лексичного запасу і граматичних структур мовлення в єдності, взаємозв'язку й координації [4].

Проаналізувавши статтю М. Никоненко виокремила види роботи для розвитку мовленнєвих умінь. Першим є словникова робота, яка збагачує словниковий запас слів, працює над правильною вимовою та вірним розумінням значення слів. Другим є робота над реченням, яка полягає у вивченні нової букви починаючи з звуку, тобто звуковим аналітико-синтетичним методом. Третім є робота над зв'язним текстом (говоріння) пов'язана з використанням різних малюнків, картинок та інші.[5].

А. Катела у статті про «Формування мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках української мови та читання» висвітлила ряд пізнавальних дидактичних вправ. Розглянемо деякі з них: гра «Відшукай цікаві слова». Де учитель говорить здобувачам добрати слова-асоціації. До прикладу слово круглі -...(яблуко, сонце, м'яч); гострі -...(ніж, голка, ножиці) ; колючі(їжак, ялинка, каштан); гра «Різнокольорова карусель» (робота в групах). У класі по колу розміщуються квадрати різних кольорів. Кожна група, рухаючись по колу, на основі асоціацій, викликаних кольором квадрата, складає речення так, щоб утворився текст. Потім зачитують різнокольорові твори[2].

Отже, завдання вчителя не тільки вчити здобувачів теоретичних знань, а й навчити використовувати засвоєні знання на життєвому шляху. Потрібно

зацікавлювати дослідницькими роботами на уроках. Використовувати фрагменти запитань, відповідей, переказу, написання діалогів, виконання вправ. Для зацікавлення брати наочні матеріали, дидактичні ігри, технічні пристрої, для дослідження медіа і аудіо. Обов'язково потрібно враховувати вікові та індивідуальні особливості здобувачів початкової освіти. Вчитель повинен виховувати любов до рідного слова, шанобливе ставлення до держави і культури. Формуючи мовленнєву компетентність виховується культурна, громадянська та соціальна, інформаційно-комунікативна та інші компетентності.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти.
2. Катела А. Мовленнєва компетентність. Формування мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках української мови та читання.- Початкова освіта.- 2017.-№ 17 (809).-С.23-26.
3. Левицька М. Формування мовленнєвої компетентності молодших школярів.- Початкова освіта.-2014.-№10 (730).-С.22-33.
4. Масловська Л. В. О.Сухомльнський про розвиток учнів засобами рідного слова .-Українська мова і література в школі.- Київ, 2018.- №6.- С.34-42.
5. Никоненко М. Мовленнєві компетентності учнів.- Відкритий урок.- 2012.-№ 4(208).

Недосека І. Р., здобувачка вищої освіти спеціальності «Початкова освіта», групи ПО-2 Мукачівського державного університету

Науковий керівник:

Хома О. М.

УРОК ПИСЬМА У БУКВАРНИЙ ПЕРІОД НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Букварний період навчання грамоти є найдовшим. Він спрямований на формування у молодших школярів мовної та читацької компетентностей. Окрім того, здійснюються чотири види мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання й письмо. Особливістю уроків букварного періоду є засвоєння графічної системи української мови: звуки та їх позначення на письмі буквами.

Це питання у центрі дослідження низки науковців (М. Вашуленко, О. Вашуленко, М. Захарійчук, К. Пономарьова та інші). Відтак, М. Вашуленко розкриває сучасні підходи до навчання грамоти на основі вимог Державного стандарту початкової освіти [1].

І. Цєпова характеризує методи й прийоми навчання письма крізь призму історії та сучасності. З-поміж них дослідниця виділяє такі: поелементний аналіз форми літери, аналіз помилкового написання, показ процесу написання, уявне письмо, письмо мокрим пензлем, письмо літер на манці (піску), конструювання [3, с.4]. Нами звернена увага на навчальний посібник цієї авторки «Навчаємо письмо ліворуких

дітей» [4]. І Цєпова розкриває поняття «ліворукість», її причини. Дослідниця пише, що на уроках не повинні панувати переважно логічні методи навчання: вони ніби розсікають мозок навпіл і працюють з однією його логічною половиною, найбільш недитячою. Таке розумове, раціоналістичне навчання кричить суперечить і влаштуванню мозку, і законам дитячої психіки. Адже в дітей набагато сильніше розвинене наочно-образне мислення, і вся сила розумової роботи залежить від того, як цей вид мислення бере участь у навчанні [4, с.23].

Письмо є складним видом мовленнєвої діяльності. Воно включає наявність низки умінь: правильно сидіти за партою, тримати ручку, уміти передати звук на письмі буквою, поєднувати у склади тощо. Добукварний період навчання грамоти дасть можливість підготувати руку дитини до письма.

Графічне зображення нової букви вимагає чіткого пояснення учителем її елементів. Методика роботи над написанням така:

- 1)показ букви та пояснення учителем її елементів;
- 2)написання букви на дошці з коментарем;
- 3)написання букви учнями у повітрі;
- 4)»проби» самостійного написання літери на дошці;
- 5)написання у зошиті;
- 6)аналіз написаного.

К. Пономарьова визначає пріоритети у навчанні грамоти НУШ. Учена акцентує увагу на формуванні навичок читання і письма, розвитку усного мовлення, пізнавальних здібностей, інтересу до навчальної діяльності, збагачення життєвого досвіду дітей. Нею подано цілісну систему завдань та методику їх застосування. З метою розвитку артикуляційного апарату, пам'яті звертається увага на проведенні чистомовок [2].

Слід підкреслити, що на уроках письма проводиться робота з розвитку зв'язного мовлення за усіма рівнями: лексичному, вимовному, рівні речення та тексту. Вони пов'язані з читанням й представляють інтегрований курс.

Отже, ми розкрили ключове питання, що стосується уроку письма у букварний період навчання грамоти.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко М. С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч. метод. Посібник. К. : Видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с.
2. Пономарьова К. Пріоритети в навчанні грамоти першокласників НУШ : (методичний коментар щодо роботи за навчально-методичним комплектом до Букваря К. Пономарьової) Початкова школа. 2018. № 8. С. 21–26.
3. Цєпова І. В. Методи і прийоми навчання письма: історія і сучасність Науковий огляд № 8 (18). 2015. С. 174-185.
4. Цєпова І. В. Навчаємо письма ліворуких дітей. Х.: Вид-во «Ранок», 2009. 128 с.

Нестерук А. А., здобувачка вищої освіти спеціальності «Початкова освіта», групи ПО-2 Мукачівського державного університету
Науковий керівник:
ст. викл. Майборода І. Е.

НАРОДНА ІГРАШКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Народна іграшка є важливим елементом культурної спадщини та історії країни. Українська народна іграшка має дуже давню історію і відображає місцеві традиції, обряди та уявлення людей про красу і гармонію. Вона є об'єктом народної гри, засобом виховання і навчання дітей та народним сувеніром.

О. Найден пише: «Народна іграшка - це галузь українського народного мистецтва, що об'єднує вироби з кераміки, дерева, ротанга, соломи, паперу та інших матеріалів, унікальне явище традиційної української народної культури, це неповторний світ художніх образів зі своїм особливим розумінням законів краси. Іграшки - це пам'ять про історичне та до історичне минуле народів, націй, людства, а їхня форма – одна з найдавніших предметних форм освоєння людиною навколишнього середовища. Народна іграшка – це спадщина, як і рідна мова, казки і пісні, випробувана дитячою любов'ю, дитячою грою, що несе в собі художню культуру народної творчості і розвиває самобутні риси естетики народу» [1, с. 10].

Дослідниця-педагог Я. Коваль у своїй статті, присвяченій формуванню творчої активності дітей середнього шкільного віку, розкриває особливості народної іграшки в дитячому побуті. «Народна іграшка належить до унікального явища культури. Вона є об'єктом народної гри, засобом виховання і розвитку дітей, предметом творчості, реліквією культури, декоративною прикрасою і сувеніром. Дійсно, ці функціональні відмінності настільки тісно переплелися, що відіграють активну роль у культурній спадкоємності поколінь і в процесі художньої самобутності» [2, с. 8].

Сьогодні в Україні існує потреба в національному вихованні школярів, тому ефективним засобом цього процесу є знайомство з народною іграшкою і, зокрема з лялькою-мотанкою.

Лялька-мотанка - це традиційна українська народна лялька, яка здавна була дитячою іграшкою, а також оберегом. За словами О. Найдена традиційна українська лялька сягає своїм корінням глибинних пластів фольклорної колективної культури. Це пояснюється тим, що вона втілює в собі образно-декоративні та образні уподобання окремих етносоціальних одиниць і є якісною складовою національної одиниці. У цьому полягає принцип етнографічної колективної творчості [3].

Знайомство з іграшками допомагає дітям пізнавати і розуміти свою культуру та етнічну спадщину. Завдяки іграшкам діти знайомляться з народним мистецтвом і творчістю відомих майстрів іграшок. Граючись, дитина входить в етнонаціональну сферу образних смаків і художніх особливостей, а водночас мовою її змісту розповідає про населення, регіон, землеробство, господарство, свята та обрядові дії, які ця дитина згодом, ставши дорослою, визнає корінними [4, с. 46].

Різні види ляльки-мотанки дають можливість вивчати її у різних розділах програми уроків мистецтва та дизайну і технології. Щоб іграшка стала дієвим інструментом у навчанні та вихованні молодших школярів необхідно продумати методику навчання, правильно підібрати методи та прийоми впливу на дітей. Важливо метод бесіди та розповіді поєднувати із використанням мультимедійних засобів, завдяки яким школярі мають можливість ознайомитися із мистецтвом створення ляльки-мотанки, народними майстрами та їх творчістю, здійснювати віртуальне відвідування музеїв народного декоративно-ужиткового мистецтва. Особливого значення набуває вивчення регіонального народного мистецтва школярами тої місцевості в якій вони проживають.

Таким чином, народна іграшка як витвір декоративно-прикладного мистецтва є важливим засобом виховання і відіграє важливу роль у формуванні національної свідомості молодших школярів, вона визначає художню специфіку народної культури і може стати сьогодні способом національного відродження й виховання національних цінностей у підростаючого покоління. Народна іграшка є важливим елементом освіти та виховання, що допомагає дітям зрозуміти та оцінити свою національну ідентичність.

Список використаних джерел:

1. Найден О. Українська народна іграшка. Семантика пластичних форм. Народне мистецтво. 2004. №3–4. С. 10–11.
2. Коваль Я. Формування творчої активності молодшого школяра // Постмодера. – 2003. – № 5–6. – С. 8.
3. Найден О. С. Українська народна лялька: [наукове видання] / Олександр Семенович Найден. – К.: ВД "Стилос", 2007. – 240 с.
4. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посібник / А.М. Богуш, Н.В. Лисенко. – К.: Вища шк., 2003 – 206 с.

Нестерук А. А.
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта»,
Мукачівський державний університет
Науковий керівник:
доктор педагогічних наук, професор,
Товканець Г. В.

РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виховання є складним і різнобічним процесом формування особистості та створення оптимальних умов для її фізичного, психічного і соціального розвитку. Воно охоплює різні аспекти, які сприяють формуванню особистості. Однією із важливих складових повного і гармонійного розвитку особистості є естетичне виховання. Ця складова спрямована на розвиток здатності сприймати і

перетворювати дійсність відповідно до принципів краси у всіх сферах людської діяльності [1, с.108].

В. Сухомлинський стверджував, що основою естетичного виховання є пізнання краси і формування почуттів. Завдяки красі оточуючого світу і мистецтва, людина вивчає та закріплює у своїй свідомості суспільні ідеали та свої стосунки з іншими людьми. Естетичне виховання сприяє розвитку свідомості та переконань людини на рівні, не менше важливого, ніж наука, і формує її світогляд [2, с. 83].

Естетичне ставлення до навколишнього середовища є особливою формою соціально важливої діяльності, яку учні здійснюють, сприймаючи природні об'єкти з метою розвитку вмій і навичок орієнтування у своєму оточенні, розвитку естетичних і художніх смаків, а також формування цінностей, які відповідають певним суспільним нормам і вимогам стосовно їх характеристик і призначення. Під час навчального процесу відбувається розвиток естетичного сприймання учнями цих цінностей та їх здатності внутрішньо переживати їх. Це є основою для формування і розвитку здатності учнів до естетичного сприймання і переживання, формування естетичних смаків і уявлень про естетичні ідеали [1, с.116].

Краса в природі виступає як інструмент і результат естетичного виховання одночасно. Краса може проявлятися в образотворчому мистецтві, художніх літературних творах та нерозривно пов'язана з навколишнім середовищем, практичною діяльністю, побутом та міжособистісними відносинами. Однією з найсуттєвіших частин естетичного виховання є художнє виховання, в рамках якого використовуються різні засоби образотворчого мистецтва та формується спеціальні обдарування та здібності в різних мистецьких напрямках, таких як образотворче, декоративно-прикладне, музичне, хореографічне, театральне і інші.

В. Томашевський наголошує на тому, що діти даної вікової категорії мають особливості у своєму психологічному розвитку. Вони характеризуються виразним і свіжим сприйняттям, живими уявленнями. Увага дітей вже в цьому віці відносно стійка, що виявляється в іграх, малюванні, ліпленні та простому конструюванні. Пам'ять дитини також досить розвинена, вона легко і міцно запам'ятовує все, що її особливо цікавить і пов'язано з її інтересами [3, с. 66].

Молодші школярі розширюють світогляд і розвивають пізнавальні інтереси, а також творчі здібності для самостійної творчої діяльності. Вони сприймають світ через художні дії, самостійну практичну діяльність і виражають яскраві емоції.

Отже, на естетичному вихованні ґрунтується розвиток емоційної чутливості до краси та відчуття негативу у відношенні до некрасивого. Однією з ключових цілей образотворчого мистецтва як засобу естетичного виховання є стимулювання творчих здібностей, посилення ініціативи та розвиток самостійності. Важливість мистецтва полягає в тому, що творчості неможливо навчити, але можна створити умови для розкриття і активізації творчих потягів у учнів та відчуття радості від творчого процесу.

Список використаних джерел:

1. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія. Київ: Промінь, 2009. 432 с.

2. Печерська Е. П. Уроки музики в початкових класах: навч. Посібник. В. О. Сухомлинський. К.: Либідь, 2009. 272 с.

3. Томашевський, В. Проблема та умови організації творчої роботи на уроках образотворчого мистецтва. Рідна школа. 2011. № 9, С. 66-67.

Олексій Д. Р.
здобувачка вищої освіти
спеціальності «Початкова освіта», група ПО-2м
Мукачівського державного університету;
Науковий керівник:
к. пед. н., доц. Фенчак Л. М.

ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ПОТУЖНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ УЧНЯ

Дослідницький метод навчання є одним з передових методів у сучасній системі освіти. Він сприяє накопиченню в учнів достовірних конкретно-образних уявлень про навколишню дійсність, фактичних наукових знань, що є основою для наступного їх усвідомлення, збагачення, розкриття причин і взаємозв'язків у навколишньому середовищі. Впровадження навчально-дослідницької діяльності у навчання учнів початкових класів розвиває у дітей уміння вчитися, дає їм необхідні знання і вміння нового рівня, формує креативність мислення, розширює світогляд дитини, кругозір, прищеплює навички самоорганізації, самоконтролю, розвиває активність, вчить творчо розв'язувати поставлені задачі.

Педагоги – дослідники у своїх дослідженнях стверджують, що тема дослідження молодшого школяра повинна бути такою, щоб пошукова робота могла бути виконана відносно швидко, так як у силу вікових особливостей здібність довго концентрувати увагу на одному об'єкті у учнів початкової школи обмежена. Спеціалісти у галузі психології творчості часто підкреслюють, що уміння поставити питання (виділити проблему) часто ціниться вище уміння його вирішити. Звичайно, що проблема повинна відповідати віковим особливостям дітей [1]. Це стосується не тільки вибору теми дослідження, але і рівня її подачі. Мається на увазі формулювання проблеми і відбір матеріалу для її рішення. Виконуючи дану роботу з молодшими школярами, педагог повинен усвідомлювати, що за цими дитячими дослідженнями стоять дуже глибокі і у вищому ступені важливі проблеми розвитку інтелектуально-творчого потенціалу особистості дитини.

Пошук джерел нової інформації викликаний потребою проведення власного дослідження. Це дає можливість залучити дитину, на основі його власних дослідницьких, пізнавальних потреб, до роботи з найрізноманітнішими джерелами [2]. У сучасному світі видається велика кількість чудово ілюстрованих дитячих енциклопедій, довідників. Вони присвячені різним тематикам, мають короткі, доступні дітям інформативні тексти. Але треба враховувати, що у книзі ми зустрічаємось з інформацією, яку хтось здобув раніше. А головна мета справжнього дослідження - добути знання самостійно. Тому необхідно допомогти дослідникам -

початківцям провести спостереження, організувати експерименти, опрацювати інформацію [3].

Зібрані повідомлення аналізуються і узагальнюються. Для дитини це занадто складна задача. Але саме під час цього процесу розвиваються мислення і творчі здібності молодшого школяра. Вміння виділити головну ідею, спроба дати визначення деяким основним поняттям за своєю складністю думок нічим не відрізняється від роботи справжнього вченого. Уточнити, конкретизувати визначення дитини завжди можна, а ось навчити його висловлювати свою точку зору - надскладна задача [1].

Таким чином, дослідницька поведінка здобувачів початкової освіти особливо цінна тим, що створює надійний фундамент для постійного перевтілення процесів навчання і розвитку в процеси більш вищого порядку-самоосвіти і саморозвитку учнів.

Список використаних джерел:

1. Савченко О. Я. Навчальне середовище як чинник стимулювання дослідницької діяльності молодших школярів. Наукові записки Малої академії наук України. 2012. № 1. С. 41–49.
2. Павленко О. Пошуково-дослідницька діяльність учнів у навчальному закладі. Рідна школа. 2003. № 9. С. 21–23.
3. Остафійчук Т. Формування творчої активності вихованців у процесі пошукової та науково-дослідницької діяльності. Рідна школа. 2011. № 12. С. 67–70.

Осташович В. М.
здобувач передвищої освіти
спеціальності «Початкова освіта»,
група 4-Н ВСП «ГПФК МДУ»
Науковий керівник:
Король Ніна Вікторівна

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ В УМОВАХ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Інтеграційні процеси на різних рівнях й у різних сферах суспільного життя – ознака часу, але найбільш актуальними та затребуваними вони є в соціальному інституті освіти. Таку тенденцію передбачав ще В. Вернадський, який зазначав, що зростання наукового знання ХХ століття швидко стирає межі між окремими науками. Воно дедалі більше спеціалізується не за науками, а за проблемами. Це дає змогу, з одного боку, надзвичайно глибоко вивчати явище, а з іншого – охоплювати його з усіх точок зору.

Інтеграція в освіті оптимально відповідає й формуванню такої ключової компетентності, як вміння вчитись протягом життя – здатності до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових умінь і навичок, організації навчального

процесу (власного й колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами й інформаційними потоками, уміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання. Інтеграція вирішує основні суперечності освіти – протиріччя між безмежністю знань та обмеженими людськими ресурсами. Навіть компетентності й компетенції є інтегрованим результатом навчальної діяльності учнів і формуються передусім на основі інтегрування змісту освіти.

Аналіз науково-методичних досліджень свідчить, що інтеграція в дидактиці розглядається у двох аспектах:

1) як мета навчання, що базується на створенні цілісної уяви про навколишній світ як єдине ціле, у якому всі елементи взаємозв'язані;

2) як засіб навчання, що орієнтований на зближення предметних знань, установа між ними взаємозв'язків.

У сучасній школі узвичаїлась інтеграція, здійснювана різними шляхами: створення інтегрованих курсів – навчальних предметів, які адаптують для вивчення та інтегрують знання декількох наук або видів мистецтв (природничих – «Природознавство», суспільствознавчих – «Я у Світі», біологічних – «Основи здоров'я», музичне й образотворче мистецтво – «Мистецтво» та ін.); розроблення нових форм уроків (урок з міжпредметними зв'язками, інтегрований урок, бінарний урок); упровадження навчальних проєктів; організація тематичних днів і тижнів. В останні роки водночас з розвитком теорії та практики використання міжпредметних зв'язків як одного з найдоступніших рівнів інтеграції знань усе більш актуальною стає теорія інтеграції знань з описом педагогічних еквівалентів усіх її видів та рівнів. На сучасному етапі розглядають три рівні інтеграції, кожний з яких має свою логічну структуру та складається з базису (кооперувальної дисципліни), завдання (проблеми базової дисципліни), знаряддя (теоретичного й технічного інструментарію базової та суміжних дисциплін) цілісної картини світу й не ділиться на окремі предмети.

Метою інтегрованого навчання є: формування в учнів цілісного уявлення про навколишній світ, системи знань і вмінь; досягнення якісної, конкурентоздатної освіти; створення оптимальних умов для розвитку мислення учнів у процесі вивчення загальноосвітніх предметів і предметів професійно-теоретичного циклу; активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках; ефективна реалізація розвивально-виховних функцій навчання. Актуальність інтеграції в початковій школі обумовлена низкою чинників: Для молодших школярів властиве нерозчленоване сприйняття об'єктів навколишнього світу, а цілісне. Останнім часом відбулось збільшення кількості інформації, розширення змісту освіти, що в разі збереження монопредметної організації освітнього процесу призводить до перенавантаження учнів. Деякі теми дублюються різними предметами. У реальному житті дуже рідко дитина стикається із ситуаціями, які є монопредметними.

У міжнародних моніторингових дослідженнях TIMS, PISA завдання не пов'язані з конкретними навчальними предметами або освітніми галузями, а потребують інтегрованого бачення проблеми, мають практико орієнтований характер, базуються на виявленні пізнавального й життєвого досвіду дитини. Отже, збереження монопредметного підходу призводить до неготовності українських дітей інтегруватись в освітній простір будь-якої європейської країни, а в більш дальній

перспективі – до низької конкурентоспроможності на світовому ринку праці. Монопредметний підхід до організації освітнього процесу не відповідає нагальній необхідності формування в молодших школярів навичок людини XXI століття.

Висновки. Отже, актуальність інтегрованого навчання зумовлена необхідністю переформатування традиційних підходів до навчання та формування в учнів цілісної картини світу, створення умов для формування дитини – здобувача освіти як цілісної всебічно розвиненої особистості. Сучасний інтегрований урок вагомо відрізняється від того, який упроваджувався протягом багатьох років. Поступово ми відходимо від штучного об'єднання двох навчальних дисциплін у межах одного уроку, під час якого один предмет домінує, а інший слугує доповненням. У сучасному розумінні інтегроване навчання – це навчання, яке ґрунтується на комплексному підході.

Освіта розглядається через призму загальної картини, а не ділиться на окремі дисципліни. Предметні межі майже зникають, натомість з'являється тематичне викладання, за якого декілька навчальних предметів об'єднуються навколо однієї теми. Такий підхід до навчання широко впроваджується в школах країн ЄС, а з 2017–2018 навчального року – у 100 пілотних школах України в межах усеукраїнського експерименту «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної освіти». Створюючи цей посібник, ми намагались стисло та зрозуміло розкрити теоретико-методологічний і практичний аспекти інтегрованого навчання й ознайомити читачів з досвідом роботи експериментальних шкіл Луганщини в цьому напрямі.

Провідною ідеєю Концепції «Нова українська школа» є розвиток ключових компетентностей учнів. Орієнтуючись на європейський досвід освітніх реформ, українська освіта сьогодні повинна мати не академічний, а прикладний характер: усі знання, отримані в школі, дитина має використовувати в повсякденному житті. Саме такою ідеєю пронизане інтегроване навчання, яке нині набуло більш широкого розуміння в теорії й більш активного використання в практиці освітньої діяльності порівняно з попередніми роками. За новим Державним стандартом початкової освіти інтеграція є основною формою організації навчання молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. на CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
2. Бех І. Д. Інтеграція як освітня перспектива // Початкова школа. 2002. № 5. С. 5–7.
3. Ілляш С. Інтегрований підхід до навчання у початковій школі, його педагогічна цінність // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський зб. наук. праць мол. вчених Дрогобицького держ. пед. універ. ім. І. Франка/ ред.-упор. В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич : Посвіт, 2013. Вип. 6. Ч. II. С. 57–65.
4. Ніколенко Л. Т. Нова українська школа : інтеграційний підхід у початковій загальній освіті // тематичний випуск журналу «Методист». № 2 (74), лютий. 2018. С. 72–74.
5. Просіна О. В. Інтеграція в НУШ. Інтегрований підхід в освітньому процесі // тематичний випуск журналу «Методист». № 2 (74), лютий. 2018. С. 68–71.

Осуська А. О., здобувач вищої освіти
спеціальності «Початкова освіта», групи ПО-2
Мукачівського державного університету
Науковий керівник:
ст. викл. Майборода І. Е.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Освіта ХХІ ст. – це освіта, у центрі якої постає людина з її самоцінністю та неповторним духовним світом. Засвоєння світу через естетичне сприймання дійсності є одним із завдань сучасної школи, яка має виховувати духовну, творчу особистість.

Естетичне виховання займає чільне місце в формуванні людини як особистості. Воно має на меті сформувати у школяра здатність відчувати почуття насолоди від прекрасного у природі та мистецтві, правильно оцінювати його та сформувати естетичні ідеали, які їм більше всього до душі.

Діяльність школярів на уроках технологічної освітньої галузі пов'язана із вивченням народних ремесел є художньо-творчою, і саме в ній формуються здібності особистості та естетичні почуття. Творчі здібності проявляються в здатності переймати досвід і навички, накопичені попередніми поколіннями та збагачувати його новим і цінним у процесі власної діяльності.

Українські народні промисли і ремесла, що разом утворюють декоративне мистецтво – це «величезний світ духовної і матеріальної спадщини етносу, набуток художніх ідей численних поколінь народу, дорогоцінна скарбниця, що живить сьогодні професійно-мистецьку творчість» [1, с. 9].

Декоративно-ужиткове (або декоративно-прикладне) мистецтво – це мистецтво, що відповідає за створення художніх виробів, які мають практичне застосування, а також художня обробка (оздоблення) побутових предметів (меблів, тканин, знарядь праці, одягу, посуду та іншого) [2]. Основними видами декоративно-прикладної діяльності, якою займаються молодші школярі – це вишивка, розпис, писанкарство, витинанка, кераміка, різьблення, аплікація, народні ляльки та ін.

Твори народного декоративно-прикладного мистецтва виховують в людині не тільки естетичні уподобання, але й свідомість громадянина і любов до рідного краю, адже вони тісно пов'язані з історією нашої держави та побутом наших пращурів, їх традицій. Вони використовувались як для повсякденних потреб, так і для декорацій своїх осель та в обрядах.

Декоративність, виразність кольору і пластики, барвистість орнаменту, різноманітність фактур матеріалів - ось характерні особливості творів народного прикладного мистецтва, які співзвучні естетичним почуттям, та сприйняттю навколишнього дітьми [3]. Школярам дуже подобаються яскраві кольори, які присутні в багатьох орнаментах народного прикладного мистецтва. Як правило вони надають перевагу зображенням фантастичних тварин і рослин та відхиляють натуралістичні. В процесі вивчення декоративно - прикладного мистецтва молодші школярі займаються такою художньо-творчою діяльністю як ліпленням із глини,

виготовленням мозаїки, розпис писанок, предметів вжитку, на тканині, виготовленням витинанок, ескізів вишивок та килимів, розписом писанок та предметів вжитку тощо [3]. Для різних видів діяльності використовують різні матеріали: наприклад кольоровий папір, картон, акварельні та гуашеві фарби, пластилін, глину, природні матеріали в процесі обробки яких молодші школярі не тільки оволодівають технологічними уміннями й навичками, а й отримують естетичне задоволення від процесу праці та його результату.

Отже, вивчення народних ремесел на уроках технологічної освітньої галузі посідає важливе значення у вихованні національної самосвідомості, любові до рідного краю та естетичному вихованні, формуванні естетичних смаків та практичних навичок самостійної творчої роботи.

Список використаних джерел:

1. Антонович Є.А., Проців В.І., Сенд С П. Художні техніки в школі. - К.: ІЗМН, 1997. - 312 с.
2. Декоративно-прикладне (ужиткове) мистецтво.
URL: <https://disted.edu.vn.ua/courses/learn/2988>.
3. Методика виконання декоративно-оформлювальних робіт в початковій школі
URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01007rih-80a9.doc.html>.

Осуська А.О.
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта»
Мукачівський державний університет
Науковий керівник:
доктор педагогічних наук, професор,
Товканець Г. В.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК УМОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ І ПРИМНОЖЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

На даний момент, вирубка лісів, зменшення чистого повітря, занедбання навколишнього середовища, знищення тварин, забруднення водойм, неправильне використання полів є найбільшими екологічними проблемами не лише в Україні, а й в цілому світі. Для того щоб запобігти цих проблем або зменшити їх наслідки в подальшому слід виховувати в дітей любов до природи, прагнення берегти і примножувати її, прививати їм вміння і навички поведінки в природі, усвідомлення що вона є її складовою.

Головна роль у процесі набуття учнями початкової школи екологічної компетентності належить школі, адже саме в цей віковий період відбувається формування основ екологічної культури, екологічного мислення, цілісного світогляду, системи переконань, що здійснюють вплив на потреби і прагнення людини [2].

Згідно з Державним стандартом початкової освіти (2018), екологічна компетентність передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів з розумінням важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства [1].

Завданнями для формування екологічної компетентності є:

— розроблення орієнтовного змісту неперервної екологічної освіти для всіх вікових категорій молоді, висвітлення екологічних питань під час вивчення певних предметів, використання внутрішньоопредметних та міжпредметних зв'язків;

— створення в закладах освіти куточків живої природи;

— удосконалення форм і методів екологічного виховання, активне залучення здобувачів освіти до природоохоронної роботи;

— формування в здобувачів освіти почуття відповідальності за природу, прагнення зберегти і примножувати її, знання, що вони є частиною цієї природи;

— вдосконалення законодавчих основ екологічної освіти молоді;

— саморозвиток учнів щодо екологічних питань (самостійний огляд учнями відповідних екологічних теле- і радіопрограм, циклів лекцій, публікацій, виставок);

— формування в молоді принципів збалансованого розвитку;

— виховання відповідного рівня екологічної культури в молоді [3].

Таким чином, в результаті екологічного виховання в людини мають бути сформовані природоохоронна поведінка, любов і дбайливе ставлення до природи, досить глибокі екологічні знання, почуття відповідальності за неї, навички вирішення екологічних питань і активна участь в природоохоронній діяльності.

Список використаної літератури:

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>

2. Гринюк О. С. Формування екологічної складової наукової картини світу учнів та екологічної компетентності. URL: <http://surl.li/dvoof>

3. Екологічна компетентність учителя Нової української школи. Навчально-методичний посібник в таблицях і схемах / Упорядники Коваль О. В., Погасій І. О. – Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2019. – 40 с.

Пономаренко Юлія Сергіївна, здобувачка вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта», група ПО-2 Мукачівського державного університету
Науковий керівник:
к.п.н., доц. Брижак Н.Ю.

СПЕЦИФІКА РОБОТИ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ

Однією з найважливіших передумов успішного розвитку дитини з особливими освітніми потребами є створення сприятливих, комфортних умов, які сьогодні здатна забезпечити інклюзивна освіта.

Проблемі інклюзивного навчання присвячена велика кількість наукових досліджень і публікацій українських та зарубіжних вчених: М. Братко, М. Віднічук, М. Мартинчук, Н. Мельник, О. Гурнічук, М. Швед, С. Богданов, А. Колупаєва, Г. Гаврюшенко, Н. Дятленко, Н. Найда, Н. Софій, І. Ярмощук тощо.

Діяльність асистента вчителя в закладі освіти регламентована нормативно-правовими документами, які є підґрунтям для організації інклюзивного навчання та розробки його алгоритму, зокрема:

у Постанові Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872 зазначено, що: «особистісно орієнтоване спрямування навчально-виховного процесу забезпечує асистент вчителя, який бере участь у розробленні та виконанні індивідуальних навчальних планів та програм, адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими потребами». [5].

у Листі МОН молоді та спорту №1/9-675 від 25.09.2012 року «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя» [3] виокремлені орієнтовні кваліфікаційні характеристики асистента вчителя в класі з інклюзивним навчанням, які розроблені у зв'язку з введенням зазначеної посади до типових штатних нормативів загальноосвітніх навчальних закладів.

забезпечення психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами (далі ООП), надання підтримки (асистент учителя, асистент дитини), розробка (за потреби) ППР, використання відповідних програм тощо відбуваються згідно із Законом України «Про освіту» від 05.09.2017, ст. 33, ст. 27.

у листі Міністерства освіти і науки України «Щодо тривалості уроків в інклюзивних класах та функціональних обов'язків асистента вчителя» від 05.02.2018 № 2.5-281 зазначено, що основною функцією асистента вчителя як педагогічного працівника є співпраця з учителем інклюзивного класу, щоб допомогти приділити увагу кожному учню під час освітнього процесу [4, с. 12].

Отже, мета роботи асистента вчителя полягає в організації умов для успішного включення дитини з особливостями розвитку в середовище школи. Він не є головною особою, яка відповідає за організацію освітнього простору в учнівському середовищі, але він активно бере у цьому участь.

Основне завдання асистента вчителя – допомога вчителю в забезпеченні особистісно зорієнтованого, індивідуального підходу в освітньому процесі, зокрема у створенні

індивідуальної програми розвитку для дитини з особливими освітніми потребами [1, с.26].

Посадові обов'язки асистента вчителя поділяють на дві групи:

1. Організаційні, що пов'язані з безпосередньою допомогою учневі, адаптуванням навчального матеріалу та веденням документації.

2. Навчально-розвивальні: сприяння вияву й розкриттю здібностей, талантів та обдарувань учня.

Компетентності асистента вчителя можна поділити на кілька груп. До них належать знання і навички, якими він повинен володіти, а також низка особистісних якостей, які слід розвивати [2].

Асистент вчителя — член команди фахівців та батьків, який виконує важливу роль в освіті та соціалізації учнів з особливими потребами, забезпечуючи особистісно орієнтоване спрямування навчально-виховного процесу. Виконуючи свою місію, він повинен стати для свого підопічного наставником, вихователем, другом, який щохвилини, щосекунди, щомиті поруч. Асистент вчителя здійснює контроль за навчанням, поступово розширюючи його знання і адаптуючи дитину до навчання в класі, розуміє не лише слова і думки дитини, а й її погляд, відчуття, душевний стан. Отже, головне завдання асистента вчителя – допомагати вчителю навчати дітей з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел:

1. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків. Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. К., 2016. 68 с.

2. Колупаєва А.А., Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі. Київ : Видавнича група А.С.К., 2012. 197 с

3. Листі МОН молоді та спорту №1/9-675 від 25.09.2012 року «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS19094X>

4. Лист Міністерства освіти і науки України від 05.02.2018 № 2.5-281. «Щодо тривалості уроків в інклюзивних класах та функціональних обов'язків асистента вчителя». URL : http://archive.softbi.info/rfiles/vokrda.kuprda.gov.ua/docs/2019/16632_lystrozhasnennyamon2_5281.pdfX

Постанови Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF#TextX>

Поп О.П.
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта»
Мукачівський державний університет
Науковий керівник:
доктор педагогічних наук, професор,
Т о в к а н е ц ь Г . В .

МОВНА І МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя[1].

Головний вид ключових компетентностей є компетентність спілкування рідною мовою, тобто можливість виражати та пояснювати поняття, думки, почуття, факти та погляди як в усній, так і в письмовій, та відповідно і творчо взаємодіяти на мовному рівні у всіх соціальних та культурних контекстах; під час навчання та професійної підготовки на роботі, вдома та на дозвіллі.

Українська мова-це мова нашої країни, мова українського народу. Тому обов'язок кожного вивчати її та розмовляти нею. Тому одним із видів ключових компетентностей є вільне володіння державною мовою. Олександр Олесь писав: «Без усякої іншої науки ще можна обійтися, без знання рідної мови обійтися не можна» [2].

На нашу думку українська мова дає нам багато можливостей, адже вона багата, співуча, милозвучна і просто гарна.

По-перше, я вільне спілкування нею в українському соціумі та висловлювати думку.

По-друге, українська мова виокремлює нас та ідентифікує як українців.

По-третє, мова єднає наш народ, робить його сильним та незламним. Тому, я впевнена, що українську мову треба оберігати, щоб не загинула наша прекрасна нація.

Можна ще визначити, що не менш важливим є володіння іноземними мовами. Стара приказка говорить: «Скільки мов ти знаєш, стільки раз ти людина». Тобто, чим більше мов на сьогодні ти знаєш, тим краще. Адже, кожна мова – це ключ, який відкриває двері до чогось свого, до чогось нового.

В умовах сьогодення знання іноземних мов є не тільки запорукою успішної кар'єри, а й показником освіченості людини, можливістю спілкуватися з іноземцями та знаходити друзів з усіх куточків світу. Крім того, людина також пізнає звичаї та традиції країни, мову якої вивчає, знайомиться з її історією та культурою. Знання іноземної мови допомагає налагоджувати цікаві знайомства, долати бар'єри спілкування для продуктивної комунікації в іншомовних колах. Окрім того, володіння, наприклад англійською мовою, дозволяє отримати доступ до величезних

об'ємів інформації, адже усі найсучасніші світові інновації презентують саме на цій мові.

Список використаної літератури:

1. <https://sites.google.com/site/school105kr/prozorist/osvitna-programa/3-klucovi-kompetentnosti/3-2-klucovi-kompetentnosti-zdobuvaciv-osviti-5-11-12--h-klasiv-grup>

2. https://maximum.fm/ukrayinska-mova-vislovi-citati-pro-ukrayinsku-movu-vidomih-pismennikiv_n136541/amp

Попович К.І.,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
спеціальності «Початкова освіта», група ПО 1-сп
Науковий керівник:
к.п.н., доц.Кузьма-Качур М.І.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Одним із пріоритетних напрямів політики нашої країни є турбота про творчий та інтелектуальний розвиток молодого покоління. У Національній доктрині розвитку освіти зазначено: «Держава має забезпечувати розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості [1]. Одним із вирішальних чинників розв'язання цих завдань є розвиток креативного мислення учнів початкової школи.

Креативність – це інтегральна характеристика особистості, система універсальних здібностей, що забезпечують здійснення творчої діяльності та спричиняють процес життєтворчості.

Творче мислення визначається як вища форма продуктивного мислення особистості, що виражається в здатності до нетрадиційного, оригінального вирішення нових проблемних задач і ситуацій на основі інтуїції та продуктивно-творчої уяви й фантазії, супроводжується інтелектуальною та природоперетворювальною активністю.

Творче навчання має характерну рису: освітній процес зливається з життям, із вирішенням життєвих творчих задач, які спираються на життєвий досвід учнів. Основна мета початкової школи полягає у формуванні в учнів умінь керувати процесами творчості: фантазуванням, розумінням закономірностей, розв'язанням складних проблемних ситуацій.

Молодший шкільний вік має багаті можливості для розвитку творчого мислення, які реалізуються під час створення певних умов, що сприяють його формуванню. Такими умовами є [2]:

- створення творчої обстановки, що випереджує розвиток дитини;
- надання учням свободи у виборі діяльності, чергуванні справ, тривалості занять однією справою;

- надання молодшим школярам можливості для самостійного вирішення завдань, що потребують максимальної напруги сил;
- доброзичлива допомога (не підказка) дорослих, як варіант, у формі співтворчості тощо.

Розвиток дитячої творчості загалом та творчого мислення зокрема передбачає максимальне отримання знань молодшими школярами саме з навколишнього середовища в процесі розв'язання певних завдань.

Науковець І. Станіславчук [3, с. 9], вважає, що такий процес першочергово необхідно починати, застосовуючи види навчальної діяльності, які досі були знайомі дитині, наприклад: гри; конструювання; малювання; інсценування казок (з акцентом на улюблені для учнів класу); завдання з геометричними матеріалами; досліди та експерименти. Починаючи з такого напрямку організації діяльності молодших школярів, педагогу вдасться виявити ті види навчальної діяльності, котрі особливо цікаві учням початкових класів. Відповідно подальша робота вчителя передбачатиме створення такої атмосфери творчої діяльності, яка б захоплювала їх.

Таким чином, провідного значення набуває саме творчий характер пізнавального процесу молодших школярів під час якого формується і набуває розвитку така якість особистості як креативність мислення.

Список використаної літератури:

1. Національна доктрина розвитку освіти / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. Павленко В. В. Розвиток креативності молодших школярів: Монографія. Житомир, 2017. 158 с.
3. Станіславчук І. М. Розвиток креативного мислення учнів початкових класів через ви-користання творчих завдань. Вінниця, 2017 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dorobok.edu.vn.ua/article/view/2003>

Рендзей В. М., здобувачка вищої освіти спеціальності «Початкова освіта», група ПО-4 Мукачівського державного університету;
Науковий керівник:
к. пед. н., доц. Фенчак Л. М.

ВПЛИВ СІМ'Ї НА ГАРМОНІЙНИЙ РОЗВИТОК ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У сучасних соціальних умовах (прискорений ритм нашого життя, потік різноманітної інформації, домашні клопоти, соціально-економічні фактори) стає помітним брак спілкування дітей з дорослими. Весь виховний процес у сім'ї – це, насамперед, спілкування. Від того, як воно складається і розвивається, залежить психологічний мікроклімат сім'ї, формуються особистість здобувача початкової освіти, його інтереси тощо [1].

Вихованню дітей молодшого шкільного віку присвячені праці Ш. Амонашвілі, І. Беха, Л. Божович, Д. Ельконіна, Н. Янковської та ін. Науковці-педагоги зазначають, що саме знання та вміння, накопичені дитиною у молодшому шкільному віці, пізніше стають основою для формування стійких моральних звичок, навичок суспільної поведінки (відповідальності, взаємодопомоги, чуйності, поваги та ін.), високих життєвих ідеалів [3].

Сім'я та освітні заклади значною мірою впливають на психологію молодшого школяра. Ці два середовища мають велике значення для його розвитку, самооцінки, соціальної адаптації та формування особистості. Сім'я є першою та найбільш впливовою соціальною системою для молодшого школяра. Взаємодія з батьками, родиною та іншими членами сім'ї має велику роль у формуванні основних аспектів психології дитини. Батьки створюють безпечний простір, у якому дитина набуває навичок самоідентифікації, емоційного розвитку та соціальної взаємодії.

На основі проаналізованих психолого-педагогічних досліджень нами виокремлено ключові фактори впливу сім'ї на психологію дитини які включають:

- сімейні цінності та концепції, які формують систему цінностей дитини, її погляди на світ та моральний компас;
- спосіб виховання, який впливає на самооцінку дитини, ставлення до власних здібностей та розвиток особистісних якостей;
- якість комунікації та взаємодія з батьками, яка впливає на розвиток мовлення, емоційне самопочуття та соціальні навички дитини [2;3].

Якість взаємин між батьками та дітьми, а також між батьками самими, має суттєве значення у гармонійному розвитку дитини. В сім'ї, де панує взаєморозуміння, повага, любов та демократичний підхід до виховання, дитина почуває себе безпечно, має гармонійні взаємини з батьками та формує позитивне ставлення до себе та інших.

Правила та норми виховання є не менш важливими, адже у сім'ї, де вони встановлені дитина навчається соціально-прийнятній поведінці. Чіткі правила допомагають дитині осмислювати свої дії, розуміти наслідки своєї поведінки та виховують відповідальність. Дружність та взаємодопомога також формуються через відповідальне ставлення до сімейних обов'язків. У сім'ї повинен відбуватися активний процес комунікації між батьками та молодшими школярами, що впливає на розвиток мовлення та комунікативних навичок. Батьки, які надають можливість дитині висловлювати свої думки, слухають, демонструють зацікавленість до її розповідей, сприяють розвитку мовлення та розширенню словника. Ця комунікація також є важливим чинником для пізнання світу та формування пізнавальних навичок у здобувачів початкової освіти [3].

Освітні заклади, також мають значний вплив на психологію дитини. Вони створюють соціальне оточення, де молодший школяр навчається спілкуватися з однолітками, розвиває соціальні навички, впроваджується в навчальні процеси та виховання, формує свою самооцінку та визначає своє місце у соціальній ієрархії. Негативний підхід вчителів або невдала адаптація до навчального процесу можуть негативно позначитися на самооцінці та розумовому розвитку здобувача початкової освіти.

Таким чином спільна турбота про розвиток, виховання, навчання дитини, його самопочуття, стан душі і тіла – основна умова взаємодії школи з сім'єю.

Психологічний контакт із батьками виникає одразу, як тільки вчитель виявляє розуміння дитини, симпатизує їй, бачить позитивні та негативні риси. Батьки, відчувши доброзичливість учителя, більш охоче спілкуються з ним, налаштовуються на співпрацю. Нормою мають стати стосунки, засновані на взаємоповазі. Цінність їх полягає у розвитку почуття власної відповідальності, вимогливості, громадянського обов'язку як учителів, так і батьків.

Список використаних джерел:

1. Гала С. М. Оновлення змісту, форм і методів роботи з батьками. Виховна робота в школі. 2017. № 9. С. 24–30.
2. Гримач І. Педагогічний союз учителів і батьків. Початкова освіта. 2017. – № 1. – С. 7–30.
3. Сеньків Ю. А., Фенчак Л.М. Співпраця школи і сім'ї як важлива складова формування особистості школяра. Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції. Херсон, 2018. С.321-323.

Ряшко О.С.;
здобувачка вищої освіти, ПО-12;
Науковий керівник:
д.пед.н., доц. Молнар Т.І.

ВИХОВАННЯ НА ЦІННОСТЯХ ЯК КЛЮЧОВА ІДЕЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Зміни, що відбуваються в нашій країні в останні десятиліття, глибоко торкнулися не тільки соціально-економічної, а й духовно-моральної сфери життя суспільства. Має місце складний суперечливий процес переоцінки й переосмислення цінностей. При цьому в найбільш скрутному становищі опиняється молоде покоління, оскільки становлення їх життєвої позиції, світосприйняття здійснюється в ситуації, коли колишні, незаперечні цінності відкинуті, а нові, до яких суспільство прагне прийти, ще не повністю визначені.

Проблема цінностей набула неабиякого значення у сучасній психолого-педагогічній науці. Формуванню ціннісних орієнтацій учнів початкових класів приділено дослідження Н. Бібик, О. Савченко, Г. Тарасенко, В. Тименка, А. Щербо та ін.

У розбудові держави значну роль відіграють як національні цінності (демократія, свобода, добробут, соціальний захист), так і духовно-моральні (принципи, погляди, моральні норми, добро, взаємодопомога, честь, гідність тощо). Здебільшого вони мають загальнолюдський характер, хоча й багато в чому специфічні, бо залежать від світосприйняття, світорозуміння та інших особливостей нації. Відповідно, означені цінності відіграють важливу роль в освітньому процесі [2].

Формування ціннісних орієнтацій особистості є невід'ємною частиною освітнього процесу. Важливе завдання Нової української школи – допомогти

учнівській молоді правильно зорієнтуватися у виборі цінностей, які сприяють виробленню стійкого імунітету до негативних форм життя, формують уміння відрізнити прекрасне від потворного, піднесене від низького в усіх сферах життя. Щоб виховати соціально активну та високоморальну особистість весь освітній процес потрібно будувати на засадах ціннісних орієнтирів.

Ключова ідея Концепції «Нова українська школа» – виховання на цінностях, формування ціннісних ставлень і суджень, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством. Виховний процес є невід’ємною складовою всього освітнього процесу і орієнтується на загальнолюдські цінності, зокрема, морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови й культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) [1].

Навчання через цінності допомагає створити ефективне освітнє середовище, що підвищує результативність навчання, розвиває навички спілкування і взаємодії учнів, які зберігаються протягом усього життя. Окрім того, освітній процес стає основою для формування світоглядної позиції особистості, забезпечуючи її самореалізацію та самовизначення. Відтак, цінності набувають особливого значення як на рівні окремої особистості, так і суспільства та нації в цілому.

Втілення ціннісно орієнтованого навчання в Новій українській школі розглядається в контексті визначення її ціннісно-світоглядних пріоритетів, врахування ціннісних принципів у шкільному середовищі, що у свою чергу забезпечує формування системи цінностей особистості, її ціннісних орієнтацій.

Сформованість ціннісного ставлення у здобувачів початкової освіти охоплює різні напрями, як от:

- ставлення до себе: адекватна самооцінка, бачення власних переваг та недоліків, готовність працювати над вирішенням проблем самовиховання, самовдосконалення;

- ставлення до друзів, однолітків: уміння розуміти та співчувати, готовність допомогти, проявити терпимість до недоліків інших, здатність пожертвувати своїми інтересами заради друга;

- ставлення до старших людей: уважне ставлення до старших, вияв поваги до батьків, учителів;

- ставлення до праці, громадських доручень: добросовісне виконання доручень, надання допомоги іншим у здійсненні добрих справ;

- ставлення до природи: активне піклування про її збереження, відчуття єдності з природою;

- ставлення до суспільства, держави: чітка громадянська позиція, знання історії та вільне володіння державною мовою [3].

Отже, для гармонійного розвитку здобувача початкової освіти вкрай необхідно, щоб партнерські взаємини між учасниками освітнього процесу були спрямовані на відкрите та щире спілкування, сповнене утвердження морально-етичних (гідність, рівність, справедливість, толерантність та культурне різноманіття, турбота, чесність, довіра), соціально-правових (верховенство права, нетерпимість до корупції та

фаворитизму, патріотизм, екологічно-етична цінність, соціальна відповідальність) та особистісно зорієнтованих цінностей (самореалізація, лідерство, свобода).

Список використаних джерел:

1. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Програма «Нова українська школа в поступі до цінностей». URL: <http://osvitakoms.at.ua/Dokumentu/2019-2020/.pdf>
3. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. Методист. 2018. № 5. С. 4–21.

Савка Я.А. здобувачка вищої освіти спеціальності «Початкова освіта», група ПО-4 Мукачівського державного університету;
Науковий керівник:
к. пед. н., доц. Фенчак Л. М.

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА ОЗНАКА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Сучасна освіта, відповідно до Концепції «Нова Українська школа» та інституційних документів, прийнятих на її виконання, прагне готувати людину, котра здатна жити в надзвичайно глобалізованому і динамічно змінному світі, сприймати його змінність як суттєвий складник власного способу життя. Саме тому основна увага має приділятися питанням подолання консерватизму в підходах до організації освітньої діяльності, існуючих стереотипів педагогічної праці та процесу мислення в усіх учасників процесу навчання й виховання. Тільки інноваційна за своєю сутністю освіта може виховати людину, яка живе за сучасними законами і з урахуванням тенденцій розвитку світу, є всебічно розвиненою, самостійною, самодостатньою особистістю, вміє критично мислити, керується в житті набутими фундаментальними знаннями й переконаннями [1].

Проаналізувавши педагогічні дослідження нами виявлено, що педагогічні інновації – це результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем. Прямим продуктом творчого пошуку можуть бути нові навчальні технології, оригінальні виховні ідеї, форми та методи виховання, нестандартні підходи в управлінні. Продуктом інновацій як процесу творчої діяльності є також зростання педагогічної майстерності вчителя і керівника, рівня його культури, мислення та світогляду. Тобто творчий пошук та реалізація інновацій веде до новоутворення у цілісній педагогічній системі [1;2].

Науковці-педагоги стверджують, що під інноваційним розвитком освітнього процесу слід розуміти комплекс створених і запроваджених організаційних і змістових нововведень, розвиток низки факторів та умов, необхідних для нарощування інноваційного потенціалу освітньої системи. Такий складний

психолого-педагогічний процес вимагає чітко спланованих системних дій з боку всіх освітніх структур, які в своїй сукупності становлять основу сучасної інноваційної освітньої політики [3].

За своїм змістом, формами і методами освіта не є незмінним, закріпленим феноменом, адже вона весь час реагує на нові суспільні виклики, реалії, враховує тенденції, перспективи розвитку людства, національного буття народу. Однак оновлення навчально-виховної практики, в силу різних причин, часто відстає від темпів цивілізаційного розвитку, суспільних вимог до освіти.

Тому інноваційне навчання нині трактується як процес і результат навчальної та освітньої діяльності, яка стимулює новаторські зміни в культурі та соціальному середовищі. Воно орієнтоване на формування готовності особистості до динамічних змін у соціумі, у собі за рахунок розвитку здібностей до творчості, різних видів мислення, а також здатності до активного співробітництва з іншими людьми.

Такі підходи орієнтують і спрямовують суспільство на висхідний культурний і соціально-економічний розвиток.

Список використаних джерел:

1. Ампілогова Л. Інноваційна освітня діяльність – вимога часу. Завуч. 2003. №11. С. 4–5.
2. Грабовська Т.І., Талапканич М.І., Химинець В.В. Інноваційний розвиток освіти: особливості, тенденції, перспективи. Ужгород: Інфор-видавничий центр ЗППО, 2006. 232 с.
3. Островська М. Інноваційне середовище в початковій школі (монографія) Берегове. Ужгород 2021. 270с.

Савчин С.В.,
здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня
Спеціальності «Початкова освіта»
К.п.н., доцент Ліба О.М.
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО УРОКІВ МАТЕМАТИКИ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Гра завжди буде найважливішою формою діяльністю школяра, саме тому дуже багато вчителів кожного дня застосовують її у своїй педагогічній діяльності.

Один з відомих польських дослідників С. Шуман говорив, що гра є своєрідною, характерною формою активності дитини, за допомогою якої вона вчиться і здобуває свій власний життєвий досвід. Саме С.Шуман вказав на те, що ігрова діяльність закликає дитину переживати певні емоційні стани, і всіляко активізує роботу мозку, сприяє застосуванню вмінь і навичок. Л.С. Виготський стверджував, що гра - це розумна і доцільна, соціально-координована відомим правилам, планомірна система дитячої поведінки, або енерговитратність.

Зазвичай ігри поділяють на дві великі групи: рольові, або творчі; дидактичні, або ігри за правилами.

Рольові ігри відрізняються наявністю сценарію або сюжету, певних стосунків між героями, ролі яких виконують учні. Дидактичні ж ігри це зручний спосіб навчання, вид ігрової діяльності, і поділяються в свою чергу на: наочні, з за діянням певного предмета; словесні, де предмети взагалі відсутні.

Дидактична гра, є досить інформативною для дитини, розкриває творчий потенціал, розповідає дитині про неї саму. Гра вказує на місце учасника в колективі, місце людини у соціумі, та у світі. Ніщо так не розвиває кругозір як гра, активізує максимальне запам'ятовування знань, розвиває спритність, викликає інтерес до абсолютно різних областей пізнання.

Ігрова діяльність виконує функції: - розважальну (розважати, приносити задоволення, надихнути, пробудити інтерес);-комунікативну (засвоєння діалектики спілкування);- діагностичну (виявлення відхилень від норми); - корекційну (внесення позитивних змін у структуру особистісних показників); - соціальну (включення особистості в соціум, засвоєння норм людського співіснування). Основні принципи організації ігрової діяльності: - відсутність примусу будь-якої форми в разі залучення дітей у гру;- принцип розвитку ігрової динаміки; -принцип підтримування ігрової атмосфери (підтримка реальних почуттів дітей); -принцип взаємозв'язку ігрової та неігрової діяльності; - принципи переходу від найпростіших ігор до складних ігрових форм; - логіка переходу від простих ігор до складних пов'язана з поступовим поглибленням різноманітного змісту ігрових занять і правил.

Ніщо не допомагає ефективніше закріплювати і поширювати заплановані програмою знання як дидактична гра. Використання в навчальному процесі дидактичної гри, створення на уроці ігрової ситуації призводять до того, що учні, захоплені грою, непомітно для себе одержують певні знання, вміння і навички. Істотна ознака дидактичної гри - стійка структура, що відрізняє її від будь-якої іншої діяльності [2]. Виділяють такі структурні компоненти дидактичної гри: 1. Ігровий задум, який виражений, як правило, в назві гри. 2. Ігрові дії, які сприяють пізнавальній активності учнів і дають їм можливість виявити свої здібності, застосувати наявні компетенції для досягнення цілей гри. 3. Ігрові правила, які допомагають направляти ігровий процес, регулюють поведінку дітей під час гри.

Існує поняття «ігрові педагогічні технології», що включає в себе досить велику групу методів і прийомів організацій процесу навчання у призмі різних педагогічних ігор.

Завдання вчителя при підготовці і проведенні ігор: підібрати мінімальну кількість ігрового матеріалу для проведення ігор; ігрове завдання за змістом має збігатися з навчальним; зміст гри має відповідати дидактичній меті уроку; ігровий матеріал повинен бути розміщений у конвертах, мішечках, целофанових пакетах, повинен легко виготовлятися.

При поясненні нового матеріалу або його первинному закріпленні доцільно проводити гру з усім класом. При організації самостійної роботи гра може бути груповою чи індивідуальною. Гру можна пропонувати на початку уроку (усна

лічба, повторення матеріалу, який буде опорою уроку; збагачення уявлень про геометричні фігури). Ігри, що пропонуються на початку уроку, мають збудити думку учня, допомогти йому зосередитись і виділити основне, найважливіше, спрямувати увагу на самостійну діяльність. Інколи гра може бути ніби фоном для побудови всього уроку. Коли ж учні стомлені, їм доцільно запропонувати рухливу гру.

Дуже доречно використовувати ігри під час перевірки домашнього завдання. В цьому разі вчитель використовує гру на початку уроку. При використанні на уроках математики ігрового методу навчання доцільно додержуватися таких вимог: ігрове завдання повинно за змістом збігатися з навчальним (ігровою є тільки форма його постановки); математичний зміст гри має відповідати дидактичній меті уроку; математичний зміст гри має бути посилюючий для кожної дитини; дидактичний матеріал за способом виготовлення і використання повинен бути простим; правила гри-прості і чітко сформульовані; гра буде цікавою, якщо в ній беруть участь усі діти; підсумок гри - чіткий і справедливий.

Гра на уроці повинна проводитися систематично, вона має бути чітко організованою і цілеспрямованою. Насамперед учні повинні засвоїти правила гри і працювати на граничних можливостях. Гру заздалегідь планують, продумують її місце в структурі уроку, визначають форму проведення, готують матеріал, необхідний для її проведення.

Отже, кожен вчитель початкових класів повинен усвідомити, що, використовуючи дидактичні ігри на уроках математики, покращує навчальний процес учнів. В грі дитина розвивається, пізнає щось нове, засвоює краще матеріал уроку.

Список використаної літератури:

1. Логачевська С. Особливості уроку математики Нової української школи. Початкова школа. 2018. № 4. с. 8-11.
2. Савченко І.В. Дидактичні ігри як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках математики. Початкове навчання. 2011. № 16-18. С.12-28.

Szántó Zsófia,
013 Tanító mesterképzés
I. évfolyamos hallgató,
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola;
Témavezető:
Pallay Katalin (PhD)

A TANULMÁNYI EREDMÉNYESSÉG ÉRTELMEZÉSI LEHETŐSÉGEI A FELSŐOKTATÁSBAN

A tanulmányi eredményesség intézményen belül mérhető, többdimenziós és legalább öt építőelemből építhető fel. Az első dimenzió magában foglalja a tudományos karrier

folytonosságának tovább haladását, kitartás a tanulmányi céljaink mellett, aminek az eredménye a jövőben nyilvánul meg. A második dimenzióba soroljuk a tudásszerzés lehetőségével élést, amit a felsőoktatási intézmények kínálnak. Ide tartoznak az önként vállalt tanulmányi tevékenységek és ezek által keletkezett eredmények. A felsőoktatásban az eredményesség harmadik dimenziójában az akadémiai és tudományos normákat fogadják el [1]. Az eredményesség negyedik dimenziója a munkára való hajlandóság. A felsőoktatás éveit a munkával kapcsolatos értékek, normák és attitűdök formálása. Az eredményesség ötödik dimenziójaként a továbbtanulást és az önképzésre való hajlandóságot sorolják, mert ez elkerülhetetlen a dinamikusan változó környezetben [6].

A felsőoktatásban a hallgatók tanulmányi eredményei mellett az eredményességet mutatja meg a munkaerőpiaci elhelyezkedés és a továbbtanulási arány. Felsőoktatásban az eredményesség mérésének technikája nem annyira kidolgozott, mint a középfokú oktatás szintjén. A kutatások vizsgálják a nyelvvizsgálóval való rendelkezést, egyetemre és főiskolákra való továbbtanulási terveket, doktori fokozat tervezését, külföldi tanulmányutakat [2].

Gyakran felmerülő nehézség a felnőttkori tanulás kapcsán, a munka és a családi teendők elvégzése egyszerre a tanulással. Országos és regionális adatok bizonyították, hogy azok a legeredményesebb tanulók, akik már stabil párkapcsolatban élnek, akik gyermeket, illetve több gyermeket nevelnek. Egyes kutatások alapján, arra a bizonyításra jutottak, hogy a tanulást nem akadályozzák az otthoni teendők, illetve a család. Illetve, hogy azok a tanulók, akik már házasságban élnek, sokkal eredményesebbek a párkapcsolatban élő, vagy egyedülálló tanuló társaiknál. Azt az eredményt kapták, hogy akik stabil párkapcsolatban élnek, jobb eredménnyel és kisebb halasztással fejezik be tanulmányaikat [3]. Azok, akik több tevékenységet végeznek nap mint nap (munka mellett társ és szülő), azok kevesebb időt fordítanak a tanulmányaikra. Viszont az eredményesség mutatói, mint már említettük mást mutatnak. A legeredményesebb a családi állapot szerint azok, akik már házasok és gyermeket nevelnek.

A hazai szakirodalomban nem sok példát találunk arra a vizsgálatra, hogy milyen kapcsolat van a sportolás és a tanulmányi eredményesség között, illetve, hogy melyek azok a tényezők, amelyek hatására valaki elkezd a sportolást. A rendszeres sportolás inkább a személyiségre gyakorol pozitív hatást. Mivel a sport fejleszti a személyiséget azáltal, hogy számos dologra megtanít. Megtanít arra, hogy tiszteljük a kemény munkát, megtanít kitartónak lenni, önbizalom növelő hatása van, kialakít számos pozitív értékeket, szokásokat, segíti a tanulók jobb teljesítményét az élet más területén is, hozzájárulva ezzel tanulmányi eredményességükhöz is. A sport, a szubjektív jóllét és az eredményesség közötti összefüggések két szempontból vizsgálhatók: egyes munkák abból a feltételezésből indulnak ki, hogy a sportnak pozitív hatása van a szubjektív jóllétre, illetve ennek egyes dimenzióira (pszichológiai, fizikai, szociális), s ennek következményei a jobb tanulmányi eredmények [4].

Coleman úgy véli, hogy az olyan tanórán kívüli tevékenységek, mint a sport, segítik a fiatalokat abban, hogy elfogadják és megerősítsék szerepüket és tekintélyüket kortársaik körében, a sportágak népszerűsége miatt pedig jobban kötődnek a tanárokhöz és a szülőkhöz. Ezáltal nő társadalmi tőkéjük, ami pozitívan hat a tanulmányi eredményességükre is. Viszont mivel a sportolás energiát von el a tanulástól, és az iskolák is jelentős szerepet tulajdonítanak a sportolók teljesítményének, mert az a siker, ezért a sport

és a sportteljesítmény előtérbe helyezésével a tanulmányi eredményességük csökkenéséhez is hozzájárulnak [5].

Felhasznált irodalom:

1. Bander Katalin – Galántai Júlia (2015): Az eredményesség dimenzió és háttértényezői intézményi szemmel. In: Szemerszki Marianna (2015): Eredményesség az oktatásban. Budapest, Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 93–121.
2. Engler Ágnes (2014): Hallgatói metszetek. A felsőoktatás felnőtt tanulói. Debrecen, Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ.
3. Engler Ágnes (2015): Családkultúra és eredményesség. In: Pusztai Gabriella – Kovács Klára: Ki eredményes a felsőoktatásban? Nagyvárad-Budapest, Új Mandátum Kiadó, 152–160.
4. Kovács Klára (2015): A sportolási szokások és a tanulmányi eredményesség egy határmenti régió hallgatóinak körében. In: *Educatio* 2015/2, 130–138.
5. Kovács Klára (2016): A sportolás hátránykompenzáló szerepe a tanulmányi eredményességre gyakorolt hatása révén. In: Kovács Klára: Sport és inklúzió. Debreceni Egyetem, Egészségügyi Kar, Gerontológia Tanszék, 5–7.
6. Pusztai Gabriella (2014): „Nem biztos csak a kétes a szememnek...” Hallgatói eredményességi koncepciók és mutatók a felsőoktatás-kutatásban. In: Nagy Péter Tibor – Veroszta Zsuzsa: A felsőoktatás kutatása. Budapest, Gondolat, 1–13.

Sарканич К.В., здобувачка вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, група ПО-4 Мукачівського державного університету;
Науковий керівник:
к. п. н., доц. Лалак Н.В.

РОЛЬ СІМ'Ї У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Розвиток сучасної України та інтеграція у Європейський простір значною мірою впливають на формування її освітньої політики. Особливо це питання стосується забезпечення права дітей з ООП на навчання та повноцінне життя. Прийнявши Саламанкську декларацію про політику, принципи і практичну діяльність у сфері освіти осіб з ООП (Саламанка, Іспанія, 1994 р., ЮНЕСКО), усі країни світу постали перед проблемою удосконалення їхньої системи навчання, виховання та соціальної адаптації. Аби уникнути словесної дискримінації, дітей з порушеннями психофізичного розвитку стали називати такими, що мають особливі освітні потреби [3, с. 132].

Аналіз літератури з проблеми дослідження дає підстави стверджувати, що в розвитку дитини з ООП можна визначити кілька етапів соціалізації. Зокрема, перший – входження дитини в соціум. На цьому етапі соціалізація дитини ООП не може бути досягнута без залучення до цього процесу її батьків. У родині складаються перші уявлення про моральні цінності, характер взаємостосунків між людьми, формуються

перші життєві компетентності. У зв'язку з цим успішність соціалізації в сім'ї залежить від того, настільки адекватно члени родини реагують на особливості розвитку дитини [4, с. 174].

Протягом усього життєвого шляху особистості сім'я є найближчим мікросоціальним оточенням, яке опосередковує і визначає своєрідність життєдіяльності, є провідним мікрофактором соціалізації особистості. Поділяємо думку А. Колупаєвої, що основні соціалізуючі функції сім'ї полягають у забезпеченні фізичного та емоційного розвитку індивіда; формуванні статевої ідентифікації дитини; її розумовому розвитку та розвитку здібностей і потенційних можливостей; забезпеченні почуття захищеності; формуванні ціннісних орієнтацій особистості; допомозі в оволодінні нею основними соціальними нормами. Сім'я – суспільний інститут, що історично покликаний вирішувати виховні завдання. Саме в родині у свідомості дитини формуються уявлення про життєві цілі, моральні цінності, виробляються зразки поведінки [2].

В останні роки, зважаючи на впровадження інклюзивного навчання, що передбачає залучення батьків, як активних учасників освітнього процесу, виникла необхідність їх педагогізації. Фахівців цікавлять питання не лише формування у дітей нових умінь та навичок, вони розглядають сім'ю як основний стабілізуючий фактор адаптації дитини. Тому сучасним педагогам варто залучати батьків до освітнього процесу, до створення освітнього розвивального середовища, використовуючи при цьому традиційні та нетрадиційні форми роботи: зустрічі, рольові та ділові ігри, батьківські посиденьки, аукціон цікавих ідей тощо. Саме педагогічна та психологічна зрілість батьків, їхні ідеали, досвід соціального спілкування найчастіше мають вирішальне значення в розвитку дитини з ООП.

Як показує практика, не завжди умови виховання в сучасній сім'ї, на жаль, є сприятливими для розвитку і виховання дітей з особливими потребами. Окрім того, виховання таких дітей особливо складне і відповідальне. Цю відповідальність батьки зобов'язані нести перед своєю дитиною та суспільством. Якщо дитина з особливими потребами позбавлена правильного виховання, то її особистісний недорозвиток поглиблюється, а самі діти можуть стати тягарем для родини і суспільства.

Отже, сім'я – це мікросоціум, в якому формуються моральні якості дитини з особливими освітніми потребами, її відношення до людей, уявлення про характер міжособистісних взаємин. І цей факт не можна упускати як в діагностичній, так і в подальшій корекційній роботі із дитиною з проблемами в розвитку.

Список використаних джерел:

1. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / [О. В. Безпалько, І. Д. Зверева, Т. Г. Веретенко]; за ред. О. В. Безпалько . – К.: Академвидав., 2013. – 312 с.
2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: на-ук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.
3. Тарабасова Л. Г. Соціалізація дітей з особливими потребами. Теоретикометодологічне дослідження / Л. Г. Тарабасова // Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови. – 2015. – Вип. 9. – С. 132-139.

4. Малинович Л. М. Психологічні особливості взаємодії у сім'ях, де виховується дитина з порушеннями в розвитку // Збірник тез науковопрактичної конференції з міжнародною участю «Психологія національної безпеки», 25 квітня 2017 р. [Текст] – Львів: «СПОЛОМ», 2017. С. 174–176.

Свищо С. М., Масляник Л. В.
здобувачі вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта»,
група ПО-21сп Мукачівського державного університету;
Науковий керівник :
к.п.н., доц. Лалак Н. В.

АСИСТЕНТ УЧИТЕЛЯ ЯК ЧЛЕН КОМАНДИ СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Організація освітнього середовища для дітей з особливими потребами – одна з найбільш актуальних та дискусійних проблем педагогіки в контексті сьогодення. Нова українська школа має бути школою для всіх. Тому, щоб у кожному ЗЗСО відбувалася успішна соціалізація дітей з особливостями розвитку, має бути створене універсальне безбар'єрне розвивальне середовище [2].

Соціально-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами у навчальному закладі здійснює команда фахівців, до складу якої входить і асистент вчителя. Асистент учителя – це посередник між дитиною з особливостями розвитку та іншими дітьми і дорослими в освітньому середовищі. Для того, щоб умови знаходження дитини в закладі освіти були по-справжньому комфортні та мотивували її на розвиток, робота асистента (як і будь-якого іншого дорослого, який працює з дитиною з ООП) повинна ґрунтуватися на принципах взаємодії всіх членів команди супроводу.

Відповідно до посадових обов'язків, які розроблені у зв'язку із введенням посади асистента вчителя до Типових штатних нормативів загальноосвітніх навчальних закладів, затверджених наказом Міністерства освіти і науки від 06.12.2010 р. № 1205 – асистент учителя забезпечує соціально-педагогічний супровід дитини з особливими потребами: разом з учителем класу виконує навчальні, виховні, соціально-адаптаційні заходи, запроваджуючи ефективні форми їх проведення, допомагає дитині у виконанні навчальних завдань, залучає учня до різних видів навчальної діяльності; у складі групи фахівців приймає участь у розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку дитини; адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими потребами.

Тобто асистент вчителя повинен стати модератором та найкращим другом і помічником для дитини з ООП. Роботі з учнем з особливостями психофізичного розвитку повинна передувати індивідуальна бесіда з батьками дитини, для того щоб дізнатись більше про нозологію, обрати правильний підхід для спілкування з дитиною, зрозуміти, на що варто звертати увагу. Це пов'язано з тим, що тільки батьки зможуть надати достовірну і правдиву інформацію про дитину, так як вивчають її кожного дня з самого народження.

Асистент вчителя долучається до ведення певної документації, а саме: індивідуального навчального плану, індивідуальної навчальної програми, рекомендацій щодо адаптації та модифікації освітнього середовища для дитини з ООП, враховуючи перелік спеціальних і додаткових послуг, які зазначені у висновку фахівців інклюзивно-ресурсного центру, журнал обліку, журнал спостереження за дитиною тощо. Крім цього, асистент повинен поповнювати портфоліо учня зразками його навчальних та творчих досягнень [3].

Адаптація до умов шкільного навчання включає в себе суттєві зміни у процесі навчання, використання специфічних форм і методів повідомлення навчального матеріалу, видозмінювання завдань відповідно до потреб дитини, а модифікація спрямована на зменшення обсягу навчального матеріалу, зниження вимог до участі в роботі, тобто учень може виконувати частину завдання. Перш ніж почати складати індивідуальну навчальну програму для учня з ООП, асистент повинен провести спостереження за дитиною протягом двох тижнів. Під час цієї роботи складеться певна картина про сильні і слабкі сторони здобувача освіти, про його вподобання і схильності і спираючись на це, асистент може надати рекомендації команді супроводу [4].

Одним із найважливіших обов'язків асистента є ведення журналу щоденного обліку, в якому він поурочно записує спостереження за роботою дитини. За цими записами можна відстежити прогрес чи регрес учня, якого він досяг за певний проміжок часу, динаміку його розвитку та актуалізувати цілі і задачі, які необхідно включити до індивідуальної навчальної програми. Асистент разом із вчителем повинен правильно організувати індивідуальну роботу з учнем не лише на уроці, але і в позаурочний час, щоб дитина розвивалась, соціалізувалась і адаптувалась до сучасного світу відповідно до своїх можливостей та вподобань. Вчителю та асистенту вчителя інклюзивного класу дуже важливо використовувати такі методи і форми роботи в організації освітнього процесу дитини з особливими потребами, які б допомогли їй якнайкраще формувати ключові та предметні компетентності [5]. Варто зазначити, що практичне здійснення ідеї навчання дітей з ООП в інклюзивному середовищі вимагає цілеспрямованої підготовки у закладах вищої освіти фахівців різного профілю.

Отже, проблеми інклюзивної освіти і соціального захисту дітей з особливими потребами набувають загальнонаціонального характеру. Важливо у цій роботі не розгубити накопичений і примножити вітчизняний та зарубіжний досвід.

Список використаних джерел:

1. Коваль Л. В. Організація діяльності асистента вчителя щодо забезпечення індивідуалізації навчання учнів з особливими освітніми потребами. К., 2015. Вип. 10. С. 93 – 97.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 240с.
3. Організація роботи асистента вчителя в школі: методичні рекомендації. Мукачево. Редакційно-видавничий центр МДУ, 2021. 108 с.

4. Положення про інклюзивно-ресурсний центр. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/pologennja.pdf>

5. Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти. Наказ МОН України від 08.06.2018 року № 609.

Симканич О.І., здобувач освіти спеціальності «Початкова освіта», IV- Н курсу, ВСП «ГПФК МДУ»
Науковий керівник:
викладач трудового навчання,
спеціаліст вищої категорії Король Н.В.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Нині в нашій державі відбувається становлення нової системи освіти, яка зорієнтована на входження в єдиний світовий освітній та інформаційний простір. Цей процес супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії та практиці освітнього процесу.

Метою державної політики в галузі освіти є створення умов для розвитку особистості й творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, які будуть ефективно працювати й навчатися впродовж усього життя, зберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати й зміцнювати незалежну, демократичну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти. Для досягнення поставленої мети є необхідність у реформуванні системи освіти в Україні та підготовці висококваліфікованих фахівців [1, с. 13].

Результати дослідження. Педагогічні технології - це складна система засобів і методик, об'єднаних пріоритетними загальноосвітніми цілями, концептуально взаємопов'язаними між собою завданнями і змістом, формами й методами організації навчально-виховного процесу, де кожна позиція накладає відбиток на всі інші, що і створює в результаті певну сукупність умов для розвитку учнів.

Сутність освітніх технологій виражається в тому, що змінюється характер освіти. Поряд із розвитком розумового потенціалу учнів відбувається особистісний розвиток, тобто сам процес освіти передбачає іншу позицію вчителя й учня в освіті (вони є рівноправними учасниками навчального процесу). [2, с. 20-27]

Нині суспільство зацікавлене вчителями, націлених на саморозвиток і самореалізацію, які вміють оперувати отриманими знаннями, орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі, продуктивно працювати, ефективно співпрацювати, адекватно оцінювати себе та свої досягнення.

Якісна професійна підготовка учителів початкової школи залежить від реформування освіти в Україні, що передбачає пошук оптимальної відповідності між сформованими традиціями й новими нововведеннями, пов'язаними зі вступом у світовий європейський освітній простір. Сучасні вимоги початкової освіти

вимагають інноваційних підходів до здійснення освітнього процесу в початковій школі .

Концепцією Нової української школи та новим законом «Про освіту» визначено ключові засади глобальної реформи освітньої сфери.[3]

Отже, учитель початкових класів має право та змогу вільно вибирати будь-який ефективний та раціональний, на його думку, метод, прийом і технологію навчання учнів. Але Нова українська школа рекомендує ключовою для використання технологію інтегративного навчання на основі синергетичного підходу до освітнього процесу або предметну інтеграцію.

У Державному стандарті початкової освіти інтегрований підхід та власне інтегрована компетентність учня визначені як можливість і здатність учня застосовувати знання, уміння, навички та способи діяльності для вирішення найширшого кола проблем, що належать до певних галузей та окремих навчальних предметів.

Отже, вчитель початкових класів - основний чинник у реформуванні освіти. Він має не тільки володіти своїм предметом, але й уміти вільно орієнтуватися у відповідній галузі знань, здійснювати інтеграцію в межах суміжних дисциплін, будувати навчальні плани, формувати в учнів навички самоосвіти.

Технологія дає вчителю вміння створювати в класі атмосферу відкритості та відповідального співробітництва; можливість використати модель навчання і систему інших методик, що сприяють розвитку навичок критичного мислення та самостійності під час навчання; стати практиком, який уміє грамотно аналізувати свою діяльність; стати джерелом цінної та професійної інформації для інших учителів.[4,с.7]

Висновки. Отже, сучасний вчитель - це професіонал, який знаходиться у постійному творчому пошуку, а також у пошуку відповіді на актуальне проблемне питання «чому навчають школярів?». Сучасному вчителю необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. А це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей. Про це ми читаємо в Державному стандарті, де наголошується, що один із головних шляхів реформування освіти полягає в необхідності «підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їхнього професійного та загальнокультурного рівня». Учитель сучасної школи повинен не просто вчити, він повинен формувати духовно інтелектуальну творчу особистість, адаптовану до сучасних вимог, різнобічно розвинену, соціально зрілу, яка успішно засвоює ціннісний нормативний досвід поколінь, виробляючи свій власний досвід діяльності, творчості, спілкування. [5, с.20-24]

Отже, суспільство XXI століття вимагає від школи професійних, мобільних, творчих вчителів, які здатні покращити майбутнє своєї держави, вивести її на новий науковий рівень. Нова українська школа - це перші кроки у становленні нашої країни, як могутнього реформатора, підготовка нестандартно мислячих, креативних, гуманістично спрямованих педагогів, які підготують нові покоління до життя у сучасних умовах. Своєю творчою діяльністю сучасні педагоги доводять життєву мудрість поколінь: «Якщо ти думаєш на рік вперед - посади насіння, якщо ти думаєш

на десятиріччя вперед - посади дерево, якщо ти думаєш на століття вперед - виховай людину!»).

Список використаних джерел:

1. Бібік, Н. М. (Ред.) (2017). Нова українська школа: порадник для вчителя//Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди» С. 13
2. Управління формуванням професійної компетентності вчителя. / В. Бондар, І. Шапошнікова // Освіта і управління. – 2006. – Т. 9, № 2. – С. 20-27.с
3. Закон України про освіту. № 2145-19. (2017, 5 вересня). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Видавництво «Плеяди», 2008. ISBN 966 8217 38 1. ISBN 966 8217 38 1. Т38. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макін. С.7
5. Хващевська, О. О. (2017). Сучасні педагогічні технології в навчанні молодших школярів. Молодий вчений. С.20-24

Сідор Ю. І.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Спеціальності 013 Початкова освіта, групи ПО-3
Мукачівського державного університету
Науковий керівник:
к. п. н., доцент Кузьма-Качур М. І.

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК МЕТОДУ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Метою природничої освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування наукового мислення та культури дослідження; розвиток системних уявлень про цілісність та розмаїття природи, утвердження принципів сталого розвитку, ефективної, безпечної і природоохоронної поведінки в довіччлі. Головними завданнями природничої освітньої галузі у початковій школі є: виховання любові та шанобливого ставлення до природи рідного краю, України, планети Земля; формування екологічно й етично обґрунтованої поведінки у природі, залучення до природоохоронних акцій; розвиток зацікавлення до пізнання природи, оволодіння способами навчально-пізнавальної діяльності, елементарними дослідницькими вміннями (через експерименти, спостереження); поступове формування уявлень про природничо-наукову картину світу через поглиблення початкових знань про природні об'єкти і явища, взаємозв'язки в системі «нежива природа – жива природа», про залежність людини від стану навколишнього середовища та її вплив на нього [5].

Ознайомлення молодших школярів з об'єктами та явищами природи має бути цікавим, максимально наближеним до життя, дохідливим з врахуванням їх вікових особливостей. Потяг до всього живого закладений у дитини від самого народження, та чи не найяскравіше виявляється він у віці 6-9 років. Молодші школярі радіють і

сонячному зайчику, і першій квітці, і комасі, що прокинулася від зимового сну, і ластівці, що прилетіла з далеких країв. Відчуття краси, розуміння природи не приходять само собою, його треба формувати з раннього дитинства, коли інтерес до довкілля особливо великий. Як стверджував В. Сухомлинський, сама по собі природа не розвиває й не виховує. Тільки активна взаємодія з природою здатна виховати найкращі людські якості. Ось чому важливо при формуванні природознавчої компетентності спрямувати роботу з учнями на збереження, примноження, впорядкування навколишнього середовища. Розпочинаючи роботу з першого класу, слід прагнути викликати у дітей передусім допитливість, а згодом – стійкий інтерес до природи і на цьому підґрунті – відповідальне ставлення до всього живого, що просить нашої допомоги, захисту й любові [1].

Відомий педагог Марія Монтесорі розглядає спостереження як «важливий етап в формуванні природничої компетентності у молодших школярів. Вони повинні навчитися бачити, аналізувати і робити висновки на основі того, що вони спостерігають у природі» [2]. Воно передбачає уважне споглядання за явищами природи та вивчення їх характеристик, досліджувати та сприймати навколишній світ, розвивати увагу, спостережливість та критичне мислення.

Пізнання довкілля розпочинається з накопичення чуттєвого досвіду, який осмислюється з метою засвоєння знань. З огляду на це, Т. Байбара трактує спостереження як «цілеспрямоване, планомірне сприймання об'єктів навколишньої дійсності, яке підпорядковане конкретно-визначеним цілям і вимагає вольових зусиль» [6].

Спостереження активізує пізнавальну діяльність молодших школярів, сприяє формуванню у них наукового підходу до досліджуваних об'єктів, показує можливість отримувати інформацію.

На думку Т. Гільберг компетентнісний підхід в освіті обумовлює використання таких методів навчання, які насичені емоційним чуттєвим сприйняттям, що ґрунтуються на безпосередньому сприйнятті об'єктів і явищ органами чуттів. Вона вважає, що спостереження є своєрідним дослідженням, під час якого проводиться візуальний контроль за об'єктом, дозволяючи подіям розгортатися природним шляхом і відзначаючи будь-які зміни [4].

Основними характеристиками спостереження як методу формування природознавчої компетентності науковці визначають:

1. Систематичність. Спостереження повинні здійснюватись регулярно, що дозволяє учням отримувати стійкі знання та навички.

2. Об'єктивність. Учні спостерігають за природними явищами без будь-яких прикрашень або вигадок. Це допомагає формувати правильну картину світу і уникати помилкових уявлень.

3. Диференційованість. Вчителі повинні представляти різні види спостережень для учнів. Це дозволяє кожному учневі мати можливість займатись цікавим йому видом спостереження та збільшує індивідуальну мотивацію учнів.

4. Систематизація. Отримані учнями результати спостережень потрібно систематизувати, оформити у вигляді малюнків, схем, таблиць або записів. Це допомагає учням зрозуміти, зберегти та узагальнити знання.

В цілому, спостереження як метод формування природознавчої компетентності молодших школярів сприяє їхньому активному навчанню, розвитку пізнавальних навичок та формуванню науково-дослідницької активності. Воно сприяє збагаченню знань про навколишній світ та підготовленості учнів до подальшого вивчення природничих наук. Спостереження – цілеспрямоване, спеціально організоване сприймання предметів і явищ об'єктивної дійсності, метод наукового пізнання. Спостереження потребують активізації всіх психічних процесів особистості, особливо уваги, мислення, волі [3].

Отже, спостереження є ефективним засобом формування природознавчої компетентності у молодших школярів. Воно допомагає розвивати їхню увагу, спостережливість та критичне мислення, а також набути практичні навички у роботі з оточуваним світом. Спостереження також сприяє розвитку наукової уяви та цікавості до природничих наук.

Список використаних джерел:

1. Редчиць Н. М. Шляхи формування природознавчої компетентності молодших школярів на уроках природознавства. 2023.
2. Кукалець М. В. Словник-довідник основних термінів і понять. С. 213.
3. Розіна О. Ю. Сутність сенсорного розвитку дитини раннього віку на основі впровадження технології Марії Монтессорі. 2018.
4. Гільберг Т.Г. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу/ Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич.– Київ: Генеза, 2020. – 240 с.
5. Шиян Р. Б. Типова освітня програма 3-4 клас. 2022.
6. Кукалець М.В. Методика викладання природознавства в початковій школі: Навч. посібник. / М.В.Кукалець. – Львів: «Новий Світ-2000», 2011. – 223с.

Сідор Ю. І.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Спеціальності 013 «Початкова освіта», групи ПО-3
Мукачівського державного університету
Науковий керівник:
д. п. н., професор Товканець Г. В.

РОЗВИВАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Освітнє середовище в початковій школі є дуже важливим для успішного навчання і розвитку дітей. У створенні та організації освітньо-розвивального середовища початкової школи важлива роль відводиться педагогу та його професійній підготовці, оскільки він формує майбутнє молоде покоління гуманного та демократичного суспільства [3]. Для того, щоб створити чудову та сприятливу

атмосферу для молодших школярів класні кімнати повинні бути просторими, яскравими і зручними, інтер'єр може бути оформлений великими кольоровими постерами, картинками та ілюстраціями. Заходячи до класу, діти повинні бачити зону для зберігання своїх речей, оснащену гачками або шафками. На стінах можуть бути повідомлення про розклад дня, правила класу та інші корисні матеріали. Важливо також мати тематичні дисплеї для виставки робіт учнів і примірники навчальних матеріалів, щоб стимулювати молодших школярів до навчання.

Один з найважливіших елементів освітнього середовища - це мультимедійно обладнана дошка, яка дозволяє вчителю використовувати різноманітні візуальні засоби, інтерактивні завдання та відеоуроки для цікавішого навчання. Крім того, в класі можуть бути різні ігри, пазли та книжковий куточок для розвитку уяву дітей та читання. Потрібно оновлювати та підбирати навчальні матеріали, які відповідатимуть віковим особливостям дітей, такі як письмові завдання, роздатковий матеріал, конструктори та наочні посібники. Клас має бути оснащений комп'ютерами або планшетами для використання комп'ютерних програм або інтерактивних навчальних матеріалів. Важливо, щоб початкова школа мала також спеціальні кімнати, де діти можуть займатися фізкультурою, музикою, образотворчим мистецтвом та іншими видами діяльності. Вони повинні вміщувати у собі спеціальні матеріали та інструменти для розвитку різнобічних талантів учнів. Останнім, але не менш важливим аспектом освітнього середовища є підтримка позитивної атмосфери в класі. Дотримання дисципліни, згуртованість, взаємовідносини між учителем та учнями створюють сприятливий клімат для навчання та успіхів.

Отож, освітнє середовище в початковій школі повинно бути стимулюючим, комфортним і сприяти різносторонньому розвитку всіх учнів [1]. Важливо, щоб діти відчували себе безпечно й заглиблювалися в процес навчання з ентузіазмом. Комфортне середовище школи здатне і цілеспрямовано, і стихійно позитивно впливати на опанування учнем соціокультурного досвіду людства [4].

Розвивальне освітнє середовище є своєрідним майданчиком, на якому діти мають можливість вільно виявляти свої здібності і таланти, розвивати творчість, критичне мислення та самостійність.

Основні складові розвивального середовища в початковій школі включають:

1. Позитивна атмосфера: створення доброзичливого та сприятливого клімату, де кожна дитина почувається впевнено і заохочується до самовираження.

2. Різноманітність інтерактивних матеріалів: використання різних навчальних ігор, маніпулятивних засобів, комп'ютерних програм та іншого навчального обладнання, які сприяють активній взаємодії дітей з навколишнім середовищем.

3. Рольові ігри: створення ситуацій, які допомагають дітям розігрувати різні ролі, розвивати комунікативні навички, а також сприяють розвитку емоційного і соціального інтелекту.

4. Проблемне навчання: створення завдань, які потребують від дітей аналітичних, креативних і критичних міркувань, спонукають до самостійності і навчають розв'язувати реальні проблеми.

5. Фізична активність: організація рухливих ігор та вправ, спортивних змагань і занять фізкультурою для фізичного розвитку дітей і підтримки їх загального здоров'я.

6. Розвиток мовлення: проведення занять з дикції, імітаційних вправ, прихованого диктанту, розповідей і дискусій, заохочення самовираження усним і письмовим мовленням.

7. Творчість і мистецтво: стимулювання творчих здібностей учнів через малювання, ліплення, музику, танці, театральні постановки та інші види мистецтва.

Ці складові спільно створюють розвивальне освітнє середовище, яке сприяє комплексному розвитку дітей, формує ціннісні орієнтації та активне мислення. Розвивальне освітнє середовище учня початкової школи є домінантним чинником у формуванні успішної особистості в умовах Нової української школи [2]. Усвідомлення багатоаспектності, розуміння специфіки створення такого середовища необхідне для вибору найефективніших шляхів його існування через досягнення поставлених цілей і завдань освіти.

Рис. 1. Основні складові розвивального середовища початкової школи

Список використаних джерел:

1. Біличко В.А., Товканець Г.В. Освітнє середовище як дидактичний ресурс ефективності навчання. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної

конференції, 27-28 жовтня 2022 р., Мукачево / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево: Вид-во МДУ, 2022. С. 53-54.

2. Кудла М. В. Розвивальне освітнє середовище у початковій школі як фактор становлення успішної особистості. № 70, Т. 2. 2020. 5 с.

3. Поясик О. І. Формування освітньо-розвивального середовища початкової школи. 2020. 2 с.

4. Смолюк Світлана. Теоретичні засади формування розвивального освітнього середовища початкової школи України. № 2(41), 2015. 4 с.

Скрипка О. Ю.,
здобувачка фахової передвищої освіти
спеціальності «Початкова освіта», група П-41
КЗ ЛОР «Бродівський фаховий
педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»
Науковий керівник:
викладач – методист, спеціаліст вищої категорії Лагола І. М.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРОЗОВИХ ЖАНРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В 3 КЛАСІ

Модернізований сучасний світ вимагає від людини вміння розуміти, критично оцінювати, аналізувати, осмислювати та знаходити потрібну інформацію тощо. Сучасна освіта забезпечує формування інноваційної особистості. Для цього педагогам слід шукати нові шляхи, методи, прийоми та технології, щоб розвивати людину нового покоління.

Використання педагогічних технологій на уроках літературного читання має важливе значення, оскільки це сприяє покращенню якості навчання і забезпечує більш ефективний розвиток мовленнєвих навичок та реалізацію діяльнісного підходу.

Використання інноваційних технологій в освітньому процесі є предметом окремих досліджень науковців, методистів, педагогів, таких як Г. В. Дев'ятки, Н. В. Дацюка, М. Артюшина, В. Подлевської, О. П. Ранюка, І. М. Дичківської та ін.

Мета статті. Визначити особливості використання інноваційних технологій під час вивчення прозових жанрів на уроках літературного читання в Новій українській школі з метою розвитку критичного мислення молодших школярів.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [2].

Інноваційна людина - це така людина, яка володіє рядом якостей та рис, що дозволяють їй генерувати новаторські ідеї, реалізовувати їх та сприяти змінам та покращенням у різних сферах життя. Інноваційна людина характеризується

творчістю, відкритістю до нового, сміливістю, аналітичністю, спроможністю до співпраці, адаптивністю та прагненням до покращення та саморозвитку.

Інноваційні педагогічні технології - це нові, сучасні методи, підходи та засоби, що використовуються в освітньому процесі для покращення навчання та навчального досвіду учнів. Ці технології спрямовані на підвищення ефективності навчання, стимулювання активної участі учнів, залучення їх до процесу навчання та сприяння розвитку різних навичок та здібностей.

Прикладом інноваційної технології в сучасному освітньому процесі є сторітеллінг. Сторітеллінг (у перекладі з англійської story означає історія, а telling – розповідати; отже, сторітеллінг – це розповідь історій) – це мистецтво захоплюючої розповіді та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача. Ця методика була розроблена та успішно випробувана на особистому досвіді Девідом Армстронгом, головою міжнародної компанії Armstrong International [3].

Мова – це складний психологічний процес, який неможливо оцінювати, розвивати окремо від мислення або сприймання. Навчальний матеріал, поданий у вигляді цікавої захоплюючої історії, сприяє розвитку особистісних якостей, демонструє унікальність уяви кожної дитини, дозволяє проявити активність та творчість. Оскільки сучасні діти багато часу проводять онлайн, реальне спілкування стає мистецтвом, якому потрібно навчати.

Застосування даної технології розглянемо на прикладі вивчення оповідання Дмитра Кузьменка «Каблучка» (3 клас). На етапі мотивації навчальної діяльності учням пропонується придумати історію про те, як каблучка потрапила до Аліни та Софії, використавши в тексті сполучення іменників з прикметниками. Наприклад: *«Колись давно жили собі Король і Королева в чарівному замку. У них народився Принц. Хлопець зростав відважним та сміливим.*

Коли він виріс, батьки передали йому у спадщину золоту каблучку, щоб він подарував її своїй наречені. Під час подорожі до нареченої злі злочинці напали на Принца. Хоча він і бився відважно, але каблучку, на жаль, загубив.

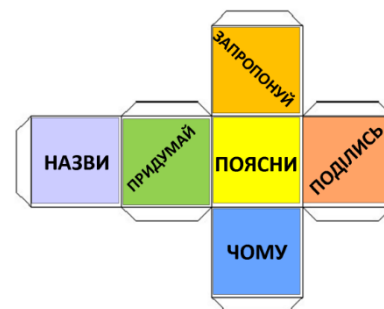
Прошло багато років і на тому місці побудували дитячий майданчик. Коли Аліна гралася там, то знайшла каблучку, яку пізніше подарувала своїй найкращій подрузі».

Сторітеллінг – це потужний інструмент, який дозволяє ефективно комунікувати ідеї та послання, зберігати історії та створювати зв'язок з аудиторією.

«Кубик Блума» - це один із сучасних практичних прийомів, що розвиває критичне мислення дітей. Розробив цей метод американський учений та психолог-педагог, автор унікальної системи алгоритмів педагогічної діяльності «Таксономія навчальних цілей» Бенджамін Блум. Він вважав, що школа має навчити дитину вирішувати проблеми, з якими доведеться стикатися у житті [4].

Приклад застосування даної технології розглянемо під час вивчення авторської казки Ю. Ярмиша «Трамвай і Щиглик» (3 клас). На етапі вивчення нового матеріалу можна запропонувати учням відповісти на запитання з допомогою кубика.

1. Назви героїв казки.
2. Придумай, що було б, якби Трамвай не зустрів Щиглика?
3. Запропонуй своє вирішення цієї проблеми.
4. Чому ніхто не любив слухати, як їде Трамвай?
5. Поясни, чому всі полюбили слухати, як їде Трамвай після того, як він змінився?
6. Поділись своїми емоціями, які у тебе викликає ця казка.

Граючи з кубиком, вчитель може визначити рівень когнітивного навантаження учнів в конкретній ситуації або завданні та розробити відповідну стратегію роботи з інформацією.

Ще одним прикладом інноваційної технології є технологія «Описовий чоловічок» (або «Опис чоловічка», або «Description of a Man»). Технологія є психологічним методом або інструментом, який використовується для дослідження відображення особистості чи індивіда в уяві та розумінні іншими людьми. Суть технології полягає в описі «чоловічка», щоб розуміти і аналізувати уявлення особистості та її цінностей, які впливають на поведінку та дії.

Розглянемо використання даної технології під час вивчення казки К. Єгорушкіної «Білочка» (3 клас). Запропонуйте учням охарактеризувати образ персонажа з даної казки за певною схемою.

Висновки. Особистістю людина стає поступово, на її формування впливає багато чинників. Серед них провідне місце належить рідній мові і літературі, тому що саме вони найглибше пронизують свідомість і підсвідомість людини, доносять інформацію про навколишній світ. Інноваційні педагогічні технології сприяють покращенню якості навчання та навчального досвіду, створюють

можливості для розвитку критичного мислення, творчих навичок і підготовки учнів до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. Большакова І.О., Пристінська М.С. Українська мова та читання: підруч. для 3 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.). Харків, Ранок, 2020. 112 с.
2. Державний стандарт початкової освіти: прийнятий 21.02.2018 р. URL : Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>]
3. Сторітеллінг як метод навчання. Режим доступу [<https://www.creativeschool.com.ua/blog/storitelling-yak-metod-navchannya/>]
4. Кубик Блума – ігровий метод для розвитку критичного мислення. Режим доступу: [<https://naurok.com.ua/post/kubik-bluma-igroviy-metod-dlya-rozvitku-kritichnogo-mislennya>]

Співак Р.Ю., здобувач вищої освіти спеціальності «Психологія», група П-6 Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;
Науковий керівник:
к. філос. н., доц. Пасько К. М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У СТУДЕНТІВ

У наш час в освітньому процесі спостерігається чітка тенденція, що з кожним роком збільшується навантаження на інтелектуальну, емоційну та мотиваційну сфери людини. Слід зазначити, що ця специфічна діяльність супроводжується досить складними морфолого-функціональними змінами в організмі людини, що відбуваються на фоні значних фізичних та психоемоційних навантажень.

Відомо, що в процесі навчання у закладі вищої освіти стан здоров'я студентів значно погіршується: за окремими даними, в деяких навчальних закладах кількість студентів, віднесених до спеціальної медичної групи, досягає 40% від загальної кількості студентів. Велика кількість навчальних дисциплін і значний час, відведений на самостійну роботу студентів, сприяють низькій фізичній активності та виникненню різноманітних захворювань серцево-судинної та дихальної систем. Особливе занепокоєння викликають захворювання опорно-рухового апарату, тобто хвороби, які вражають органи функціонування яких є найважливішим для життєдіяльності людини, при цьому кожному сесію студент потрапляє до стресових ситуацій.

При цьому особливий інтерес для нас становлять такі питання: як і чому виникають стресові ситуації в освітній діяльності та як розвивати стійкість до стресових ситуацій. На сьогоднішній день феномен стресостійкості студентів у навчальній діяльності ще недостатньо вивчений. Виникнення дисгармонійних і

деформуючих компонентів стресів, які негативно впливають на якість життя студента та його становлення як професіонала, не сприяє розвитку стресостійкості.

В рамках магістерської роботи нами було проведено експериментальне дослідження на базі Дніпровського національного університету імені О. Гончара у якому взяли участь 100 студентів 1, 2 та 4 курсів, віком 17-20 років.

Система факторів, що впливають на ставлення студентів до навчання, має чотири групи (М. І. Старов, В. М. Косирев) [16]:

1. Діяльність педколективу факультету, навчальної групи, окремих осіб, таких як викладачі, куратори, однокурсники, а також педагогічного колективу ЗВО загалом.

2. Стимули, до яких належать покарання, стипендія та заохочення.

3. Чинники, які представляють систему діяльностей (навчальні заняття, самостійна робота, дослідницька діяльність тощо).

4. Фактори, що визначають особисті якості (цивільна позиція, рівень домагань та самооцінка, задоволеність спеціалізацією, стресостійкість).

У студентів були виявлені високі показники навчального стресу.

Так, в якості рекомендацій з метою зниження навчального стресу студентів та розвитку стресостійкості, нами було підібрано ряд спеціальних фізичних вправ для студентів зазначеного університету, які вони повинні виконувати безпосередньо перед іспитами, на вільне напруження і розслаблення основних м'язових груп. Особливістю цих вправ є те, що вони чергуються між сильним м'язовим напруженням і наступним розслабленням. Протипоказаннями для виконання запропонованих вправ є захворювання відповідних органів, а також патології опорно-рухового апарату.

Так, з метою зняття стресових станів перед іспитами та індивідуального оволодіння прийомами саморегуляції можна виконувати низку фізичних вправ, таких як «Лимон», «Повітряна кулька», «Муха» та «Морозиво».

Список використаних джерел:

1. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.

Т. О. Строкоус
Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук О. Г. Білюк

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ПРИ КОРЕКЦІЇ ЗАЇКАННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Заїкання відноситься до тяжких порушень мовлення, і до теперішнього часу продовжує залишатися одним з найбільш складних порушень у корекції. Таким чином, проблему заїкання неможливо розглядати без комплексного і всебічного підходу, оскільки порушення плавності мовлення пов'язане з цілою низкою причин як біологічного, так і соціально-психологічного характеру. Комплексний підхід включає систему чітко розмежованих, але узгоджених між собою засобів впливу

різних фахівців: спільну роботу лікаря психіатра (невролога), логопеда, психолога, фахівця з логоритміки.

Заїкання має багатofакторний характер, через різноманітність причин виникнення, в цьому випадку комплексний підхід дозволяє враховувати всі аспекти, а саме індивідуальний, довготривалий підхід; поєднання різних методів.

Науковці як-от: Л. Белякова, Л. Бондарева, Г. Волкова, Н. Власова, В. Гіляровський, Б. Драпкін, Є. Дьякова, Н. Неткачев, В. Ісагулієв, П. Ісагулієв, Р. Левіна, Є. Рау, В. Селіверстов, В. Шкловський, А. Кравченко, В. Кондратенко, З. Ленів, Ю. Некрасова, Є. Оганесян, І. Поварова, Е. Рау, Ф. Рау, І. Сікорський, М. Хватцев, сучасні дослідники – Г. Бурковський, О. Копитіна, С. Миронова, Р. Чайкіною досліджують проблему заїкання та корекції.

У більшості випадків логопедичну корекцію заїкання прийнято починати у дітей з 5 років. Але, як показує практичний досвід, перші запинки виникають в 2,5-3 роки, в момент розвитку розгорнутої фразової мови. До 5 років заїкання переходить в хронічну форму перебігу; формуються патологічні звички, стереотипи поведінки. Тому, на наш погляд, найбільш ефективним, як і при будь-якому захворюванні, є надання своєчасної допомоги пацієнту якомога раніше. Молодший дошкільний вік дитини, що страждає заїканням, не є протипоказанням для проведення корекційної роботи. Чим раніше буде розпочато лікування, тим швидше і успішніше протікає процес корекції і менша ймовірність виникнення рецидивів. Слід рекомендувати звернення до фахівців на початковому етапі заїкання (протягом перших 3-4 місяців від початку перших запинок). На цьому етапі мовні заняття дитині не показані. Рекомендований охоронний режим, обмеження мовної активності, медикаментозне лікування. Якщо через 3-4 місяці запинки зберігаються, рекомендується комплексна корекція мовного порушення, включаючи спеціальні мовні заняття [1].

Логопедичні заняття проводяться в групі. Тривалість корекційних логопедичних занять для дітей молодшого дошкільного віку за фізіологічними нормами становить 20- 25 хвилин. Між заняттями повинно бути передбачено час на коротку перерву перед наступним заняттям.

Вік 2,5-4 роки пред'являє високі вимоги до структури заняття. Логопед повинен знати мету заняття (яких результатів повинен домогтися на цьому занятті). Кожне заняття повинно мати просту побудову: початок, основна частина, заключна частина; при цьому початок і заключна частини повинні бути нетривалими за часом. Мовний матеріал заняття для заїкуватих дітей молодшого дошкільного віку повинен бути легким і дуже доступним - значно простіше мовних можливостей дитини. Особливо важливо дотримуватися цього принципу на початкових етапах корекції. Також при відборі матеріалу важливо враховувати супутні мовні порушення (затримка темпів мовного розвитку, системні недорозвинення мови). Зміст матеріалу має відповідати дитячому досвіду. Необхідно контролювати рівень складності пропонованого матеріалу, він повинен відповідати віковій нормі і мовним здібностям дитини. Ускладнення відбувається поступово, від заняття до заняття за принципом «від простого до складного».

Логопед повинен уникати ситуацій неуспіху на заняттях, в тому числі і мовного неуспіху. Організована під керівництвом логопеда мова на занятті повинна бути без заїкання! Робота повинна будуватися з урахуванням вимови можливостей дитини;

спиратися на вільні від заїкання форми мови і починати слід з збережених форм мови у дитини: поєднане - відображена, автоматизована, ритмізована, називна, короткі відповіді на питання. На первинному курсі корекційних занять не рекомендується поєднувати заняття по корекції заїкання із заняттями по корекції звуковимови. Робота над постановкою правильної звуковимови так чи інакше веде до підвищення тону артикуляторної мускулатури. На нашу думку, більш доцільно починати цю роботу на наступних етапах корекційної роботи, коли ступінь вираженості заїкання буде значно знижений. Також ми не рекомендуємо на початкових етапах корекційної роботи використання методів аутогенного тренування і вправ на релаксацію за контрастом з напругою, так як будь-яка фіксація в цьому віці протипоказана. Окремо вправи на розслаблення як елемент в занятті може бути використаний. У молодшому дошкільному віці не показано використання дихальних вправ на заняттях з корекції заїкання. Фізіологічне дихання у дітей, які заїкаються не порушено і не вимагає додаткової корекції. Захоплення дихальними вправами в роботі з дошкільнятами, які заїкаються може погіршити їх мовний стан, в тому числі посилити дихальні судини і спровокувати супутні рухи (піднімання плечей, додатковий вдих перед початком висловлювання і т. д.). Подовження мовного видиху слід проводити на матеріалі еталонних фраз, в ритмізованій мові, в коротких переказах [1].

Величезна роль в роботі з корекції заїкання на первинному курсі відводиться батькам. Логопед повинен працювати в тісному контакті з батьками, пояснюючи їм принципи занять з дитиною, що заїкається, демонструючи прийоми роботи з дитиною. На цьому етапі мова батьків є еталонною для дітей. Батьки спілкуються з дитиною, виконують завдання фахівців, враховуючи всі рекомендації логопеда.

Протягом всього первинного курсу корекції батьки спільно з дитиною під керівництвом логопеда виконують завдання до уроку в альбомі, який є основним наочним посібником. У перервах між курсами батьки можуть використовувати даний посібник для закріплення отриманих навичок.

Особливості роботи психолога з дітьми 2,5-4 років, що заїкаються

Допомога в нормалізації психологічного клімату в сім'ї дитини, що страждає заїканням, є першочерговим завданням успішної корекції.

Більшість дітей, що заїкаються переживають почуття тривоги, невпевненість, страх. Будь-які, навіть незначні стресові ситуації стають надлишковими для їх нервової системи. Вони викликають нервову напругу і підсилюють зовнішні прояви заїкання. Також звертають на себе увагу розлади нервової системи, їх фізичне здоров'я, загальна і мовна моторика, власне мовна функція, наявність психологічних особливостей. Висока пластичність центральної нервової системи дитини молодшого дошкільного віку, вибір правильних засобів і методів впливу визначають в основному сприятливу перспективу процесу корекції заїкання. На наш погляд, використання ігрових методів у психокорекційній роботі з дитиною ґрунтуються на природній потребі в грі, що і є найважливішою умовою правильного, гармонійного розвитку дитини, навичок адаптованої взаємодії з людьми [2].

Основними принципами нашої методики є методи ігротерапії:

- зміна поведінки дитини в ситуації «тут і тепер»;
- відреагування емоційної напруги і рольове моделювання різноманітних шляхів вирішення проблем спілкування;

- зміцнення єдності «я», почуття власної гідності і віри в себе.

Ігри забезпечують емоційну розрядку, знімають гальмування, пов'язане зі страхом, сприяють гнучкості поведінки і засвоєнню групових норм, розвивають координацію рухів. Також для корекції заїкання ми пропонуємо метод арт-терапії, основне завдання якої полягає в розвитку самовираження і самопізнання дитини. Творчо підходячи до цього заняття, малювати можна де завгодно і чим завгодно: крейдою на асфальті, пальцем на запітнілому склі, долонею гуашевими фарби і аквареллю. Краще для маленьких дітей малювати гуашевими фарбами, великими пензликами, на великих аркушах паперу різної форми і величини. Також корисна для дитини, що заїкається і ліплення з пластиліну і глини. Все це нормалізує нервову систему дитини, а також розвиває і збагачує малюка. За допомогою методу малювання ми можемо виділити кілька етапів корекції заїкання у дітей:

- зниження емоційної напруги у дитини;
- активізація батьків на самостійну психологічну роботу з дитиною;
- підвищення віри батьків в можливість досягнення позитивних результатів психокорекції.

Особливості роботи фахівця з логоритміки з дітьми 2,5-4 років, полягає в організації логоритмічних занять сприяє розвитку і корекції рухової сфери, сенсорних здібностей дітей, що страждають заїканням, сприяє усуненню мовного порушення. Логоритміка має великий психотерапевтичний вплив на особистість дитини, що заїкаються [3].

Для заїкання характерна, часто грубо порушена темпо-ритмічна сторона мови. Часто навіть прості ритми недостатньо сформовані. Тому робота над відновленням темпо-ритмічної організації мовлення сприяє позначенню на процесі корекції. Для тих, хто заїкаються найбільш важливий музичний ритм, він регулює не тільки рух, а й слово і керує темпом і динамічними особливостями мови. Оскільки розвиток моторики і експресивної мови відбувається у дитини в тісній єдності, то під впливом корекційної роботи моторика і мова можуть змінюватися паралельно один одному. Логоритмічні заняття проводяться за певною схемою, послідовно, поетапно, з урахуванням основних дидактичних принципів. Заняття триває 30-45 хвилин. Дотримуючись в розкладі за логопедичними, логоритмічні заняття сприяють закріпленню навичок неподільності і плавності мови.

Список використаних джерел:

1. Аксьонова, О. П. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція). Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова та ін. – К.: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. – 452 с.
2. Бех І.Д. Спілкування як загальна психологічна основа виховання особистості // Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах (Теоретико-методичні проблеми виховання дітей а учнівської молоді). Збірник наукових праць. Кн.І. – К.: Пед.думка, 2000. – 340с.
3. Богуш, А. М. Мовленнєва робота з дошкільниками: шляхи оптимізації. А. М. Богуш, Н. В. Гавриш // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2013. – № 3. – С. 4–12.

Товтин Х. В., Лакатош М. В.
здобувачі вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта»,
група ПО-21сп Мукачівського державного університету;
Науковий керівник :
к.п.н., доц. Лалак Н. В.

ВИКОРИСТАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ СПАДЩИНИ В. СУХОМЛИНСЬКОГО В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Безцінною є літературна спадщина В. Сухомлинського, що й досі залишається невичерпним резервом в освітньому середовищі сучасного навчального закладу. Його творчий доробок вражає своєю багатогранністю. Без практичних умінь і навичок важко уявити освітній процес молодших школярів. До таких умінь учений відносив уміння спостерігати явища навколишнього світу, мислити, висловлювати думку про те, що бачиш, думаєш, спостерігаєш, читаєш, пишеш. Ці уміння і навички є основою у розвитку комунікативних навичок здобувачів початкової освіти, їхнього зв'язного мовлення, загалом вагомою складовою комунікативної компетентності.

В. Сухомлинський вважав, що уміння вправно користуватися мовою, відчуття краси слова потрібні кожній людині. Хто серцем відчуває красу слова і може словом передати найтонші відтінки людських думок і переживань, той підніметься на сходинку справжньої людської культури. І навпаки, низька культура мовлення збіднює духовний світ людини. «Убогість слова – це убогість думки, а убогість думки веде до моральної, інтелектуальної, емоційної, естетичної «товстошкірості» [3, с. 653]. Учений перший на сторінках педагогічної преси підняв питання про розвиток творчих комунікативних здібностей учнів на засадах ідей гуманістичної педагогіки, розкрив зв'язок між творчими здібностями особистості та іншими складовими її психологічної структури. Педагог стверджував, що мова – одне з див, за допомогою якого люди передають найтонші відтінки думок і почуттів. Вона віддзеркалює душу народу, його історію. Збагнути таємницю мови, прочитати історію слова може тільки той, хто знає рідну мову, уміє правильно користуватися словом [2, с. 83].

Основна мета мовленнєвого розвитку молодших школярів – формування вмінь висловлюватися в усіх доступних для них формах, типах і стилях мовлення. Важливе місце в цьому процесі займає робота над розвитком монологічного мовлення учнів. Основне її завдання полягає у збагаченні лексичного запасу школярів, формуванні вмінь будувати словосполучення, речення, невеликі усні розповіді за малюнком, серією малюнків, на основі спостережень. Саме ці задачі цікаво і продуктивно

вирішувати на засадах використання педагогічної спадщини В. Сухомлинського. Ідеї гуманізму, що пропагував педагог, спрямовані на виховання поваги до людини, формування в неї благородства, порядності, відповідальності, чуйності, волі. Учень мусить навчитися дивитись на себе з боку, оцінювати свої вчинки [1].

В. Сухомлинський написав понад 1500 оповідань і казок для дітей, що є животворним джерелом дитячого мислення, розвитку мови, розвитку особистості дитини. «Без казки – живої, яскравої, що оволоділа свідомістю і почуттям дитини, – неможливо уявити дитячого мислення і дитячої мови», – говорив чудовий педагог. Саме вони є живими, мудрими вчителями для морального розвитку дітей, саме вони сприяють розвитку дитячої мови, інтелекту. А який чудовий світ природи оживає перед очима дітей у його казках. Те, що здається дитині далеким і чужим у природі, стає близьким, рідним, добрим і зрозумілим у казках науковця. Через казкові образи в свідомість дитини входить слово з його найтоншими відтінками, воно стає сферою духовного життя дитини, засобом висловлення думок і почуттів – живою реальністю мислення. Діти з допомогою казок і оповідань В. Сухомлинського вчать аналізувати, порівнювати, синтезувати, робити узагальнення і висновки. Це багатий ґрунт для плідної праці педагога і дітей.

Тому вчителі початкових класів часто у своїй роботі звертаються до літературного надбання видатного педагога і використовують його в освітньому процесі.

Спираючись на літературні твори В. Сухомлинського варто використовувати такі мовні ігри та вправи: «Добери ознаки та епітети», «Впізнай предмет за його описом», «Добери дії до предметів», «Добери предмети до дії», «Добери синоніми», «Знайди пропущені слова», «Склади речення з виділеними словами», «Добери слова за змістом», «Склади словосполучення» тощо. З його творами учні починають знайомитися ще в добукарний період. Під час навчання грамоти, на хвилинках знайомства з дитячою книгою, на годинах спілкування, вчителям варто читати невеличкі оповідання педагога і спрямовувати думку дітей на їх виховну цінність. Учні переказують, розмірковують, з допомогою вчителя роблять висновки. Пізніше молодші школярі знайомляться з книгою В. Сухомлинського «Гаряча квітка». На основі прочитаного, здобувачі початкової освіти створюють невеличкі повчальні оповідання, власні проекти, виготовляють авторські міні-книжки, лепбуки. На уроках позакласного читання, присвячених творчості великого педагога, варто організувати роботу дітей у групах над інсценуванням прочитаних творів, що має позитивний вплив на процес формування комунікативної компетентності.

Отже, літературна спадщина В. Сухомлинського є незаперечною універсальною скарбницею для використання у роботі з дітьми молодшого шкільного віку під час формування у них ключових та предметних компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Мамчур Л. І. Лінгводидактична спадщина В. О. Сухомлинського Умань: РВЦ «Софія», 2019. 184 с.
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5-ти т. К.: Рад. шк., 1977 Т. 4. 637с.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5-ти т. К.: Рад. шк., 1976 Т. 1. 653с.

Ху Сіньї, здобувач вищої освіти
спеціальності «Психологія», група П-6
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка;
Науковий керівник:
к. філос. н., доц. Пасько К. М.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАННЯ

На сьогоднішній день проблеми розвитку учнів молодшої школи широко вивчаються вітчизняними науковцями, зокрема, в таких галузях, як біологія, психологія, педагогіка, соціологія та інші. Так, однією з проблем молодших школярів є проблема адаптації до навчання.

Розглядаючи адаптацію з точки зору психологічної науки, слід підкреслити її складність і багатогранність, а отже її структура, види та форми описуються різними дослідниками по-різному.

Звертаючись до термінології, варто зазначити, що в загальному розумінні під адаптацією розуміють пристосування організму до чогось, або до певних умов.

Тому, говорячи про шкільну адаптацію, ми маємо на увазі пристосування молодшого школяра до ситуації навчання в навчальному закладі.

Період молодшого шкільного віку визначається найважливішою обставиною в житті – вступом до школи. Для цього віку характерні певні закономірності психологічного та фізичного розвитку. Так, у дітей спостерігається вдосконалення як пізнавальних процесів: уваги, пам'яті, сприйняття, так і вищих психічних функцій: рахунку, мовлення, читання, письма. Це може дозволити дитині виконувати складні розумові операції.

У молодшому шкільному віці відбувається рухливість нервових процесів. Переважають процеси збудження, що пояснює такі особливості молодших школярів, як непосидючість та емоційна збудливість. У цей період у дитини виникають серйозні протиріччя: мотив «хочу» – бажання і мотив «треба» – обов'язок. Якщо бажання виходять від самої дитини, то мотив «треба», як правило, ініціюється дорослими.

Якщо якісь переживання дитини залишаються погано усвідомленими, вони можуть перетворитися на комплекси, які потім спостерігаються у дорослих.

У молодшому шкільному віці відбувається інтенсивний розвиток м'язової системи, збільшення її об'єму та сили, але це відбувається лише за умови достатніх фізичних навантажень. Оскільки головний мозок разом з лобовими частками тільки формується, сприйняття зовнішнього середовища і саморегуляція у молодших школярів недосконалі.

Психологічна готовність до навчання в школі – поняття багатокомпонентне. Можна виділити ряд параметрів психічного розвитку дитини, які найбільш суттєво впливають на успішне навчання в школі. Серед них, перш за все, інтелектуальна готовність, особистісна та вольова готовність.

Школи активно використовують різні педагогічні технології для взаємодії сім'ї та школи в рамках особистісно-орієнтованого навчання, такі як навчання у співпраці, різнорівневе навчання, проектна діяльність.

Проектна діяльність вже давно і успішно впроваджується в ряді шкіл. На етапі адаптації дитини до шкільного навчання це буде одним з найефективніших способів взаємодії школи та батьків. Батьки беруть активну участь у процесі проектування, проявляють ініціативу, співпрацюють з класним керівником і з власною дитиною в цій взаємодії. Таким чином, сім'я буде не пасивним об'єктом впливу, а активним суб'єктом формування особистості, де школа виступає партнером сім'ї у вихованні, що позитивно впливає на адаптацію молодшого школяра до навчання з психологічного та педагогічного боку.

Список використаних джерел:

1. Турищева Л., Дорожко І. Шкільний психолог в умовах НУШ. Професійний супровід початкової ланки освіти. Київ: Основа, 2020. 144 с.

Чорноморець А. О.,
Здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта»,
Мукачівський державний університет
Науковий керівник:
д. п. н., професор Товканець Г. В.

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ВИМОГА ЧАСУ

У наш час сучасний світ показує нам, що дитині необхідно дати не тільки знання, а й розвинути в них ключові компетентності. Тому вчителі мають володіти цими компетентностями, щоб передати свої знання, уміння та навички в практичній діяльності для розвитку учня як особистості в майбутньому житті.

Що ж таке компетентність і що вона собою являє? Це комбінація знань, навичок, умінь, цінностей, способів мислення та інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну або подальшу навчальну діяльність. Формування ключових компетентностей буде сприяти розвитку нашого суспільства та розвитку високої культури поведінки людини.

Ключові компетентності – це ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя. Вони є необхідними в навчанні та особистісному розвитку кожної з людини, адже зараз всі розвиваються із сучасністю та реалізуються в житті в різних сферах діяльності.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти розрізняють такі ключові компетентності, як: спілкування державною мовою, спілкування іноземними мовами, математична, природнича компетентність, інформаційно-цифрова компетентність, уміння вчитися впродовж життя, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська, обізнаність та самовираження у сфері культури та ін [1, с. 1].

Спілкування державною мовою обов'язкове для всіх нас, оскільки розвинувши вміння усно або ж письмово висловлювати думки, почуття, факти та погляди у спілкуванні з друзями в школі, з колегами на роботі, з рідними вдома або ж у вільний час. Це сприяє розвитку раціонального мислення та застосування його в суспільній діяльності.

Спілкування іноземними мовами є можливістю розуміти та висловлювати думки і почуття в різних ситуаціях, розвиває навички спілкування в іншомовному середовищі.

Математична та інформаційно-цифрова компетентності являють собою культуру логічного та алгоритмічного мислення, критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення та передавання інформації в публічному або приватному спілкуванні.

Уміння вчитися впродовж життя – це набуття нових вмінь та навичок, засвоєння нових знань через ефективне керування ресурсами. Воно являє собою оцінювання власних результатів навчання та дозволяє вчитись впродовж всього життя.

Соціальна та громадянська компетентність передбачає повагу до закону, дотримання прав людини і підтримка культурного різноманіття.

Кожна з цих компетентностей важливі і взаємопов'язані. Вони здобуваються на всіх етапах дорослішання дітей з допомогою батьків, вчителів, держави.

Спільним для всіх компетентностей є: уміння читати і писати, уміння розуміти та висловлювати власні думки і почуття, виявляти ініціативу в житті, оцінювати та вирішувати проблеми, застосовувати емоційний інтелект та вчитися працювати в колективі [2, с. 12].

Сьогоднішній час готує для нас безліч новинок та масу різноманітної інформації. Тому потрібно допомогти дітям у роздумах щодо їх майбутнього життя і розвинути в собі хороші якості. Адже кожна людина повинна реалізуватись і йти власною життєвою дорогою, знати знаходити вихід у непередбачуваних ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Шевчик Ярина Миколаївна, здобувач вищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Науковий керівник:
д. пед. наук, доцент Товканець О.С.

ЕРГОНОМІКО - ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРАЦІ У ФОРМУВАННІ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ергономіко-педагогічні умови праці - це сукупність специфічних чинників, що впливають на обсяг і тривалість навчально-інформаційного, психофізіологічного та емоційного навантаження у процесі навчально-виховної діяльності учителів і учнів. У педагогічній ергономіці вирізняють такі умови праці: санітарно-гігієнічні, методичні, психофізіологічні та естетичні [1].

Санітарно-гігієнічні умови праці охоплюють такі елементи:

- освітлення (природне, штучне);
- мікроклімат
- звукове наповнення (шум).

Освітлення. Для освітлення шкільних приміщень використовують природне та штучне освітлення.

1. Природне освітлення. Воно є найкращим за біологічними властивостями для очей людини, однак для створення оптимальних умов навчання природне освітлення теж нормують, дотримуючись таких вимог:

а) вікна класів, кабінетів і лабораторій (крім кабінетів креслення та малювання) орієнтують на південь, південний схід чи схід, за необхідності застосовують сонцезахисні пристрої. Рекомендовано двостороннє освітлення гімнастичного залу із заходу та сходу;

б) для максимально тривалого проникнення сонячних променів у приміщення вікна мають бути витягнутими в горизонтальному напрямку і розташованими якнайближче до стелі, а від підлоги - на висоті 75-80 см;

в) вікна повинні мати достатні розміри та якісне скло (показник світлопропускання не менше 80%), а проміжки не мають перевищувати 30-50 см.

2. Штучне освітлення. Ним користуються для освітлення шкільних приміщень у похмурі дні та темний час доби. Штучне освітлення має недоліки порівняно з природним, наприклад, позбавлене ультрафіолетової та деяких інших складових спектра. У навчальних приміщеннях рекомендовано використовувати люмінесцентні

лампи, мінімальна санітарна норма освітлення звичайного навчального місця яких становить 300 люксів, а у кабінетах креслення та малювання - 400 люксів. Загальна потужність усіх люмінесцентних ламп у класі має бути не менше 1200 Вт.

Мікроклімат. Найсприятливішим для людини є повітряне середовище а температурою 18-20 °С, відносною вологістю 40-60% і невеликими швидкостями руху повітря (0- 0,3 м/с). За таких умов у школярів оптимальне самопочуття, максимальна працездатність і результативність навчання. У холодному приміщенні рухи учнів недостатньо координовані, значна кількість енергії витрачається на підтримання оптимальної температури тіла. Якщо в класі спекотно, діти теж додатково витрачають енергію внаслідок фізіологічного протистояння перегріванню. Основним завданням учителя при підготовці та під час занять є здійснення заходів, спрямованих на забезпечення нормальної температури, швидкості циркуляції та вологості повітря у класі [2]. Оновлення повітря в приміщеннях здійснюють природним і штучним шляхами.

Звукове наповнення (шум). Звук як чинник навчального середовища утворюють два компоненти: звукова педагогічна інформація та шум - невпорядковані, неперіодичні коливання різної фізичної природи. У побуті під шумом розуміють різноманітні перешкоди, які заважають правильному сприйняттю мови, музики, здійсненню роботи та відпочинку. У педагогічній ергономії шумом вважають чинники середовища, які перешкоджають оптимальному сприйняттю навчальної інформації: людська мова, музика, гудіння невідрегульованих люмінесцентних світильників, навіть звукова педагогічна інформація за неправильного її використання (тривале або надто гучне її звучання). Шумовий компонент у навчальному середовищі формується вуличним і шкільним шумом [3]. Шум несприятливо впливає на функції нервової системи, викликає запаморочення, головний біль, шум у вухах.

Методичні умови праці. Ергономічні принципи педагогіки передбачають забезпечення робочого місця учителя та школяра усім необхідним для продуктивного здійснення навчально-виховного процесу. Від якості його методичного наповнення залежить темп і монотонність праці, робоча поза, рівень психофізіологічного навантаження та нервового напруження школяра. Одним із найважливіших моментів методичної роботи вчителя, спрямованих на удосконалення умов навчальної роботи школярів є врахування цих чинників.

Психофізіологічні умови праці. До них зараховують наявність чи відсутність монотонності в роботі (тривалість операцій та змістовність праці), темп роботи, режим праці та відпочинку. Належні психофізіологічні умови праці є основою профілактики втоми у навчальному процесі. Профілактику втоми забезпечують правильне технічне оснащення робочого місця, санітарно-гігієнічних умов праці, вдале оформлення інтер'єру, доброзичливі міжособистісні відносини школярів у процесі праці та побутового обслуговування майстерень і кабінетів

Естетичне наповнення праці. Естетичне оформлення інтер'єрів запобігає шаблонній офіційній обстановці та надає їй привабливого вигляду. Декоративні панно, вітраж, решітка у всіх випадках повинні мати відповідні художні та змістові особливості залежно від призначення будівлі чи приміщення [1].

Вплив рослин на навчальне середовище. Кімнатні рослини у приміщеннях покращують мікроклімат, виділяють леткі речовини (фітонциди), які згубно діють на хвороботворні мікроорганізми. Правильно підібрані та розміщені рослини позитивно впливають на дорослих і дітей, надають приміщенню своєрідного колориту і створюють комфорт. Підбираючи кімнатні рослини для шкільних приміщень, слід дотримуватись таких критеріїв:

- запах рослин не може бути сильним, відволікаючим;
- рослини не повинні спричиняти алергічну реакцію;
- рослини не мають закривати проходи, затемняти вікна чи світильники.

Однак надмірне озеленення класних кімнат може погіршити не тільки освітленість робочих місць учнів, а і якість повітряного середовища внаслідок підвищення вологості. Озеленення навчальних приміщень слід гармонійно поєднувати із загальним інтер'єром класу. Забарвлення рослин через зоровий аналізатор впливає на загальний психічний стан людини. Воно може сприяти відпочинку, викликати приємні асоціації або, навпаки, збуджувати, підвищувати працездатність.

Список використаних джерел:

1. Карапузова Н. Д., Зімниця Є.А., Помогаймо В. М.. Основи педагогічної ергономіки. Київ: «Академвидав», 2012 .
2. Починок Є. А. Ергономічні умови формування безпечного освітнього середовища сучасної початкової школи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Формальна і неформальна освіта у вимірах педагогіки добра Івана Зязюна», 2018 р. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2018. С.79-81.
3. Гервас О.Г. Ергономіка: навчально-методичний посібник. Умань, 2011.

Шпеник А. В., здобувач освіти спеціальності «Початкова освіта», IV- Н курсу, ВСП ГПФК МДУ науковий керівник: викладач трудового навчання, спеціаліст вищої категорії Король Н. В.

СІМ'Я, ЯК ПЕРВИННИЙ ЧИННИК ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Виховання дитини одна з найважливіших функцій сучасної родини. Тому для курсового дослідження буде доцільним розглянути поняття родинного виховання, його мету та зміст.

Родинне виховання-це виховання дітей у сім'ї батьками, родичами, опікунами або особами, що замінюють батьків. Специфічною особливістю родинного виховання є те, що воно здійснюється в контексті життя самої сім'ї, на основі внутрішньо

родинних стосунків, трудових та опікунських обов'язків і родинно побутової культури [1, с 46].

Метою родинного виховання є формування якостей та властивостей особистості, які допомагають гідно долати труднощі та перепони, що трапляються на життєвому шляху. Досвід численних поколінь засвідчує, що до таких якостей і властивостей належать фізичне здоров'я, розвинутий інтелект, працьовитість, моральність, готовність до родинного життя. Саме вони складають головну мету родинного виховання.

Зміст виховання у родині зумовлений метою виховання в демократичному суспільстві та специфікою родинного виховання.

Пріоритетні напрямки виховання можна розкрити таким чином:

Фізичне виховання виступає на перший план, бо пріоритет здоров'я дитини є найвищим для сім'ї та держави. У сім'ї фізичне виховання дітей забезпечується створенням здорового способу життя, правильною організацією розпорядку дня, заняттями спортом.

Інтелектуальне виховання передбачає зацікавлену участь батьків у розвитку пізнавальних інтересів, здібностей і талантів дітей; формування свідомого ставлення до знань і постійного їх оновлення, прагнення творчого самовдосконалення.

Моральне виховання в сім'ї плекає гуманістичні основи особистості: любов, повагу, співпереживання, милосердя, доброту, совість, чесність, порядність, справедливість, гідність, обов'язок.

Трудове виховання в українській родині закладає основи майбутнього життя дітей. Воно забезпечує розуміння праці як вищої цінності суспільства, повагу до людей праці, формується працьовитість, господарність, бережливе ставлення до суспільної і приватної власності, природних багатств, готовність до життєдіяльності в умовах ринкових відносин.

Художньо-естетичне виховання в сім'ї закладає основи естетичної культури дітей. У родині відбувається найперше естетичне сприйняття прекрасного в природі і навколишній дійсності; формуються естетичні смаки і почуття; виховується потреба створювати навколо себе прекрасне; розвиваються таланти дітей. [2, с 79].

Достатньо уваги потрібно приділити методам виховання.

У сімейному вихованні, як свідчать численні спостереження, найпоширенішими методами впливу на дитину дошкільного віку є привчання, вправління, вимоги, навіювання, довіра або недовіра, особистий приклад батьків, покарання, заохочення та його форми похвала та схвалення.

Найефективнішими для дітей цього віку є такі методи виховання як привчання та вправління, оскільки за їх допомогою відбувається органічне включення дитини до життя сім'ї, доручена їй справа стає важливою не тільки для неї, а й для її оточення. Досить поширеними є вимоги та навіювання, менше довіра та заохочення. У багатьох молодих сім'ях дітей карають-фізично і морально. Дорослих дратує дитяча непосидючість, до речі, природна для дитини, надмірна цікавість тощо.

У практиці сімейного виховання трапляються численні випадки неправильного і невмілого користування примушуванням. На думку багатьох молодих батьків, не має рації роз'яснювати малій дитині доцільності чи необхідності того чи іншого виду діяльності, легше примусити її це зробити. У результаті такого виховання дитина не

привчається до самостійності, не набуває навичок розумного вирішення справ. Досвід показує, що в дорослішому віці такі діти перестають бути покірливими, наражаються на конфлікти і неприємності в сім'ї та суспільстві.

Багато вчених особливо у сфері педагогіки і соціальної педагогіки працюють над аналізом і оцінкою сім'ї як фактора виховання.

На рівнях аналізу сім'ї, як фактора виховання, варто виділити соціальний статус батьків (професійний стан, соціально-політична позиція), демографічний склад сім'ї (склад дорослих членів сім'ї, склад дітей) та характер сімейних стосунків (взаємини батьків, батьки і діти, діти між собою). [3, с 176].

Список використаних джерел:

1. Бондарчук О. І. Сім'я як осередок соціалізації дитини // Проблеми соціальної захищеності дітей в ринкових умовах. — К.: АЛД, 1998. 46 с.
2. Мартиненко С.М., Л. Л. Хоружа «Лекції з загальної педагогіки: Навчальний посібник.» // К. : [Київ. ун-т ім. Б. Грінченка], 2011. 79 с.
3. Завгородня Т.К. «Педагогіка В. О. Сухомлинського.» // [Монографія.] ІваноФранківськ: «НАІР». 2019. 176 с.
4. Фіцула М.М. «Педагогіка. Навчальний посібник.» // Київ, Видавничий центр «Академія» 2002. 435 с.

Юсипович І.І., здобувач вищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта»
ДВНЗ Ужгородський національний університет)
Науковий керівник:
д. пед. наук, доцент Товканець О. С.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ВЗАЄМОДІЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Суть інтерактивного навчання полягає у тім, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень, і вчитель рівноправні, рівнозначні суб'єкти освітнього процесу, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Учитель в інтерактивному навчанні виступає як організатор процесу навчання, консультант, який ніколи не «замикає» навчальний процес на собі. Головним у процесі навчання є зв'язки між учнями, їх взаємодія і співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, учні беруть на себе взаємну відповідальність за результати навчання. Організація такого навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації тощо.

Застосування інтерактивних методів навчання в освітньому процесі дає змогу учням:

- полегшити процес засвоєння знань;

- аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу;
- навчитись формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити свою точку зору, аргументувати й дискутувати;
- моделювати різні соціальні ситуації і збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації;
- слухати іншу людину, поважати альтернативну думку, прагнути до діалогу;
- вчитися будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати, шукати компроміси;
- знаходити спільне розв'язання проблем, розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт.

Крім того, використання інтерактивних методів дозволяє реалізувати ідею співробітництва тих, хто навчає, і тих, хто навчається, вчить їх конструктивній взаємодії, сприяє оздоровленню психологічного клімату на уроці, створює доброзичливу атмосферу, значно підвищує мотивацію учнів до навчання [1].

До інтерактивного навчання не можна ставитися як до універсального засобу викладання й прагнути переведення всього процесу навчання на «інтерактивні рейки». Логічно говорити про застосування інтерактивних методів викладання. Проблемою є також підготовленість, як учителя, так і учнів до цього виду роботи. Тому необхідно починати з налагодження контакту з учнями.

Отже, метод інтерактивного навчання можна поєднувати з груповою роботою на уроці й застосовувати на різних етапах вивчення тем. Його можна застосовувати одразу ж після викладу вчителем нового матеріалу, на початку нового уроку замість опитування, на спеціальному уроці, присвяченому застосуванню знань, умінь та навичок, або як фрагмент повторювально-узагальнювального уроку.

Існує декілька варіантів групової роботи: діалог, синтез думок, спільний проект, конференція, диспут, суд, конкурс, «атака на організатора» тощо. Наші вчителі в початковій школі активно використовують на заняттях інтерактивні методи: «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Займи позицію», «Навчаючи — вчуся», «Робота в парах», «Ток – шоу», «Розігрування правової ситуації в ролях», «Ажурна пилка», «Коло ідей», «Акваріум», «Суд від свого імені», «Прес». При узагальненні матеріалу з обраної теми, закріпленні та повторенні вивченого використовують прийом «Навчаючи – учусь». Цей прийом є дуже ефективним, бо стимулює в учнів бажання до навчальної діяльності, створює ситуацію успіху [2].

Найбільш продуктивним є прийом «Мікрофон», який часто використовують як у груповій, так і у фронтальній роботі з учнями. Учень висловлює власні ідеї, думки з конкретної теми, вчиться міркувати, виступати перед однокласниками, ділитися своїм досвідом. Ще цей прийом стимулює дітей дотримуватись певних правил: висловлюватись по черзі й тільки в символічний (іграшковий) мікрофон, не перебивати і не критикувати інших [3].

Ще один часто використовуваний прийом – це «Навчання в грі». Гра є особливою формою життя дитини в суспільстві та доступною формою пізнання. Наприклад, на уроках читання – це драматизація, читання в особах. На уроках математики можуть бути предметні ігри (гра з м'ячем, певні ігри з роздатковим матеріалом тощо); рольові ігри (гра в «Магазин», коли вивчаються грошові одиниці,

гра в «Будівельників» коли вивчаються одиниці довжини чи площі, гра в «Дослідників» тощо). Навчають дітей вмінню аргументувати за допомогою методу «Незакінчене речення»: Я думаю . . . , Я вважаю, що . . . , На мою думку . . . [2; 4] .

Отже, використання інтерактивних методів навчання в початковій школі має значний позитивний вплив на якість освіти. Ці методи сприяють активній взаємодії між учнями, розвивають їхні критичне мислення, спроможність аргументувати свої думки і спілкуватися з іншими. Вони також сприяють психологічному комфорту на уроках та підвищують мотивацію учнів до навчання.

Інтерактивні методи навчання в початковій школі сприяють більш глибокому і зрозумілому засвоєнню навчального матеріалу, розвитку важливих навичок і навичок спілкування, є важливою складовою сучасної освіти. Інтерактивне навчання – це навчання в режимі діалогу, постійна активна взаємодія всіх його учасників з використанням моделей комунікацій, стосунків, ролей тощо.

Список використаних джерел:

1. Поняття та методи інтерактивного навчання. URL: <https://naurok.com.ua/interaktivni-metodi-navchannya-u-pochatkoviy-shkoli-55165.html> -
2. Іванішева С. Форми і методи інтерактивного навчання. //Початкова школа.2006. №3. С.9-11.
3. Суть та методи інтерактивного навчання. URL: <http://prolisok.it-we.net/interaktivni-metodi-navchannya-v-pochatkovij-shkoli> -
4. Мета та суть інтерактивного навчання. URL: https://novopetrivka.at.ua/publ/interaktivni_metodi_navchannja_v_pochatkovij_shkoli/1-1-0-14

Яворська Л. В., здобувачка вищої освіти спеціальності 011 Освітні педагогічні науки, група ОПН-2м(з) Мукачівського державного університету
Науковий керівник:
к. п. н., доц. Кушнір І. І.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМИ ЗАКЛАДАМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

В Україні на початку ХХІ ст. склалися досить сприятливі умови для оновлення управління освітою. Варто зазначити, що розвиток закладу освіти сьогодні неможливий без розвитку системи управління ним. Підхід до аналізу сучасного ЗЗСО ґрунтується на сприйнятті його як особливої соціальної організації, складної відкритої системи. Школа створюється суспільством; покликана виконувати соціально визначені цілі та завдання; не може існувати без постійного зовнішнього притоку людей (здобувачі освіти, вчителі, громадськість); не може здійснювати свою діяльність без фінансування; не може не реагувати на зовнішню ситуацію (економіка, політика, культура); не є єдиним фактором якості навчання та виховання школярів. У

свою чергу, навчальний заклад як соціально-педагогічна система впливає на освітню політику та суспільство в цілому.

Цікавими для нашого дослідження є наукові доробки, присвячені проблемі інноваційних підходів до педагогічного менеджменту (Г. Єльнікова, Л. Даниленко, Г. Дмитренко, В. С. Пікельна та ін.) [1]. Саме вони стали підґрунтям державної програми розбудови освітньої галузі та управління нею. Науковці зазначають, що нова система управління повинна бути державно-громадською, враховувати регіональні особливості, орієнтувати освітній заклад на розвиток. Як показує практика, першочерговим є налагодження високопрофесійного наукового, аналітичного і прогностичного супроводу управлінських рішень. Управління системою приватних ЗЗСО в Україні на основі методичних та теоретичних підвалин сучасного менеджменту розглядає С. Жарая. Автор обґрунтовує доцільність використання таких системних принципів управління приватним ЗЗСО: об'єктивності в управлінні; прогнозування; вміння знайти головну ланку серед управлінських завдань; участі об'єкта в управлінні; співвідношення державних і недержавних засад в управлінні; випереджального розвитку теорії стосовно практики; законності та ієрархічності [2].

Ретроспективний аналіз управління освітою дає підстави стверджувати, що основними факторами, які зумовлюють та забезпечують розвиток управління, є: фактори зовнішнього середовища: науково-технічний прогрес; зміни соціально-економічного становища в Україні; характер та особливості управління суспільством на різних історичних етапах; зміни у ставленні та вимогах соціуму до навчальних закладів; розвиток психолого-педагогічної науки, теорії управління та інших суміжних наук; тенденція входження керівників освітніх закладів до загального менеджерського складу; соціально-політичні фактори; світовий контекст розвитку освіти, розширення міжнародної активності, зв'язків; ринок праці тощо.

До внутрішніх факторів відносяться: зміна освітньої парадигми; розвиток ЗЗСО як соціально-педагогічної системи; тенденції щодо моделювання освітніх закладів, розширення мережі шкіл різних типів та форм власності; зростаючі вимоги до особистості керівника освітнього закладу, рівня його професійної компетентності; оновлення змісту освіти та технологій навчання; зміни у фінансуванні освіти та засобах регулювання навчальних закладів тощо.

Сучасні процеси децентралізації влади в Україні сприяють активному утворенню об'єднаних територіальних громад (ОТГ), освітніх округів та опорних навчальних закладів. В сучасній педагогічній практиці знайшли своє втілення нові шкільні об'єднання – освітні округи, що слугують умовою підвищення якості освіти, засобом поліпшення умов для розвитку особистості, розширюють можливості для участі учнів сільських ЗЗСО у навчальних проєктах, конкурсах, фестивалях, грантах та ін. У різних областях України сьогодні функціонує близько двох тисяч освітніх округів, діяльність яких базується на засадах інтеграції та кооперації всіх суб'єктів, що входять до його (освітнього округу) складу, відповідно до чинного законодавства та Положення про освітній округ. Як показує практика, освітній округ забезпечує розгалужену інфраструктуру освітнього простору регіону, розширює доступ малим шкільним колективам до освітніх ресурсів, підвищує якість освітніх послуг та покращує умови для розвитку творчої особистості [4].

Таким чином, ефективне управління закладом освіти неможливе без розуміння сучасної стратегії і тактики, мотивів і потреб працівників закладу та їх ефективного використання в управлінській взаємодії. Серед основних напрямів модернізації управління освітою в контексті сьогодення заслуговують на особливу увагу такі, як: оптимізація організаційно-управлінських структур; удосконалення технологій прийняття управлінських рішень; оновлення функцій управління; впровадження нової етики управління; фандрейзингова діяльність менеджерів освіти тощо.

Список використаних джерел:

1. Вдовиченко Р. П. Управлінська компетентність директора школи. Х.: Вид. група «Основа», 2017. 112 с.
2. Карамушка Л. Психологія управління: Навчальний посібник. К.: - Міленіум, 2003. 344 с.
3. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>. – 40 с.
4. Положення про освітній округ, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 № 777 URL: <http://osvita.ua/legislation/other/8841>

ЗМІСТ

Бойко Ю. Р., Пасько К. М. Синдром емоційного вигорання як психологічний феномен.....	3
Боршош Є. І. Товканець О.С. Здобувач освіти і вчитель в умовах інклюзивної освіти в початковій школі.....	4
Виндюк М.С., Фаловська І.Д. Проблеми впровадження інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти.....	7
Габовда М. І, Товканець Г.В. Колективна творча справа у формуванні соціальних компетентностей учнів молодшого шкільного віку.....	9
Гичка І. А., Товканець Г. В. Сучасні підходи до визначення поняття інтеграції в початковій школі	11
Глиба Е.М., Король Н.В., Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі.....	13
Гончарук Н.В., Брижак Н.Ю. Театрально-ігрова діяльність як один із засобів реалізації нового державного стандарту в НУШ.....	17
Горецька І. С., Томашевська М. О. Соціальна адаптація молодших школярів як педагогічна проблема...	19
Губаль Г. Ю., Човрій С. Ю.	21

Тенденції розвитку педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу як напрям дослідження компаративістики у сфері освіти.....	
Дацер Е. І., Король Н. В. Актуальні проблеми інклюзії в умовах реформування початкової школи.....	23
Добоні А. А., Лалак Н. В. Інноваційні підходи до організації освітнього процесу у початковій школі.....	25
Драгуська О. В., Товканець Г. В. Екологічне виховання у формуванні екологічно спрямованої поведінки молодших школярів.....	27
Дрогобецька Н. С., Король Н. В. Важливість використання ігор у навчальному процесі початкової школи.....	29
Зорівчак М. В., Човрій С. Ю., Ретроспектива системи педагогічної освіти Фінляндської Республіки	31
Карпович О., Волинець Ю., Фаловська І. Д. Вплив сімейного оточення на психологічний розвиток дитини.....	33
Кенез І.М., Молнар Т.І. Просторово-предметна організація освітнього середовища в Новій українській школі.....	34
Клюса К. І., Шипович М. В. Принципи навчання фонетичної системи в методиці навчання української мови в початковій школі.....	36
Когутич М.В., Кузьма-Качур М.І. Дослідницька діяльність, як засіб формування особистості молодшого школяра.....	38
Козлінський Н. С., Ошурко І. С.	40

Реалізація вивчення традиційного геометричного різьблення на пінополістиролі у НУШ.....	
Козловська К.В., Фаловська І. Д.	
Роль вчителів та їх асистентів у формуванні інклюзивного середовища в початкових класах.....	42
Колівер М. О., Пасько К. М.	
Психологічні особливості трансформації існуючих та формування нових практик стресостійкості та адаптивності у юнаків.....	43
Кузьма О., Човрій С. Ю.	
Особливості професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах Угорщини.....	45
Куліш А. В, Лізанець К. І. Лалак Н. В.	
Особливості формування у здобувачів початкової освіти народознавчих уявлень та понять.....	47
Лембей Т.В., Пасько К. М.	
Роль мотивації у навчанні студентів.....	49
Лехман О. Ю., Мочан Т.М.	
Інтеграція ігрової та навчальної діяльності у сучасній початковій освіті.....	50
Лісніченко Т.В.	
Нова українська школа як спроба зміни розвитку особистості: соціально-психологічні аспекти.....	52
Любка А. І., Товканець Г. В.	
К. Ушинський про ідею народності як чинника виховання.....	53
Макаренко В. А., Білюк О. Г	
Вплив емоційної регуляції на дошкільників із заїканням.....	55
Малько М.В., Хома О.М.	
	57

Удосконалення звуковимови в учнів першого класу.....	
Михайлочко Т. А., Товканець Г.В. Екологічна культура і екологічна компетентність у змісті дослідницько-пошукової роботи учнів початкових класів.....	59
Мороз М.В., Товканець Г.В. Особливості правовиховної роботи в початковій школі.....	61
Мурник Ю. С., Пасько К. М. Психолого-педагогічні рекомендації щодо подолання інтернет-залежності у юнацькому віці.....	66
М'якоткіна Ю. С., Товканець Г. В. Педагогічна співпраця вчителя початкових класів з батьками учнів засобами мобільної комунікації.....	67
Недосека І. Р., Майборода І. Е. формування творчих здібностей молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва.....	69
Недосека І. Р., Товканець Г. В. Формування мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти як педагогічна проблема.....	71
Недосека І. Р., Хома О. М. Урок письма у букварний період навчання грамоти.....	73
Нестерук А. А., Майборода І. Е. Народна іграшка як засіб формування національної свідомості молодших школярів.....	75
Нестерук А. А., Товканець Г. В. Розвиток естетичного смаку учнів початкових класів у процесі виховної діяльності.....	76
Олексій Д. Р., Фенчак Л. М. Пошуково-дослідницька діяльність в початковій школі як потужний інструмент розвитку учня.....	78

Осташович В. М., Король Н. В. Впровадження інтегрованого підходу в умовах початкової школи....	79
Осуська А. О., Майборода І. Е. Естетичне виховання молодших школярів на уроках технологічної освітньої галузі.....	82
Осуська А.О., Товканець Г. В. Формування екологічної компетентності учнів початкової школи як умова збереження і примноження навколишнього природного середовища.....	83
Пономаренко Ю. С., Брижак Н.Ю. Специфіка роботи асистента учителя в закладі загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням.....	85
Поп О.П., Товканець Г. В. Мовна і мовленнєва компетентність особистості як умова успішної комунікації.....	87
Попович К.І., Кузьма-Качур М.І. Формування творчого мислення молодших школярів у процесі пізнавальної діяльності.....	88
Рендзей В.М., Фенчак Л. М. Вплив сім'ї на гармонійний розвиток здобувача початкової освіти...	89
Ряшко О.С., Молнар Т.І. Виховання на цінностях як ключова ідея Нової української школи...	91
Савка Я.А., Фенчак Л. М. Інноваційність як важлива ознака сучасної освіти.....	93
Савчин С.В., Ліба О.М. Особливості формування пізнавального інтересу до уроків математики засобами дидактичних ігор.....	94
Szántó Zsófia, Pallyay Katalin (PhD) A Tanulmányi eredményesség értelmezési lehetőségei a felsőoktatásban.....	96
Сарканич К.В., Лалак Н.В. Роль сім'ї у соціалізації дитини з особливими освітніми потребами...	96

Свищо С. М., Масляник Л. В., Лалак Н. В. Асистент учителя як член команди соціально-педагогічного супроводу дитини з особливими потребами.....	98
Симканич О.І., Король Н.В. Інноваційні технології формування професійної компетентності педагога Нової української школи.....	100
Сідор Ю. І., Кузьма-Качур М. І. Сутнісна характеристика спостереження як методу формування природничої компетентності молодших школярів.....	102
Сідор Ю. І., Товканець Г. В. Розвивальне освітнє середовище початкової школи у формуванні ціннісних орієнтацій молодших школярів.....	104
Скрипка О. Ю., Лагола І. М. Використання інноваційних технологій під час вивчення прозових жанрів на уроках літературного читання в 3 класі.....	107
Співак Р.Ю., Пасько К. М. Психологічні особливості розвитку стресостійкості у студентів...	110
Строкоус Т. О., Білюк О. Г. Комплексний підхід при корекції заїкання у дітей молодшого дошкільного віку.....	111
Товтин Х. В., Лакатош М. В., Лалак Н. В. Використання літературної спадщини В. Сухомлинського в освітньому процесі початкової школи.....	115
Ху Сіньї, Пасько К. М. Психолого-педагогічні аспекти адаптації молодших школярів до навчання.....	117
Чорноморець А. О., Товканець Г. В. Формування ключових компетентностей в учнів початкових класів як вимога часу.....	118

Шевчик Я. М., Товканець О.С. Ергономіко-педагогічні умови праці у формуванні освітнього середовища початкової школи.....	120
Шпеник А. В., Король Н. В. Сім'я, як первинний чинник виховання особистості.....	122
Юсипович І. І., Товканець О. С. Інтерактивні методи навчання в початковій школі як взаємодія учасників освітнього процесу.....	124
Яворська Л. В., Кушнір І. І. Інноваційні підходи до управління сучасними закладами загальної середньої освіти.....	126